

T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

123082

İNTERNET İLETİŞİMİ VE DEMOKRASİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

123082

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ
D. MEHMET AKBAŞ

ANABİLİM DALI: İLETİŞİM BİLİMİ
PROGRAM: İLETİŞİM BİLİMİ

DANIŞMAN: YRD.DOÇ.DR. KERİM KARAGÖZ

KOCAELİ, 2002

T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İNTERNET İLETİŞİMİ VE DEMOKRASİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Y.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Tezi Hazırlayan: D. MEHMET AKBAŞ

Tezin Kabul Edildiği Yönetim Kurulu Tarih ve No:27.06.2002, 2002/08

f. Dr. Şermin TEKİNALP

Doç. Dr. Füsun ALVER

Yrd. Doç. Dr. Kerim KARAGÖZ

KOCAELİ, 2002

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının temel olarak yapılma nedeni, “Bilgi ve İletişim Çağı” adı verilen bir dönemde iletişim ve bilgi kavramı; bilginin üretimi, paylaşımı, saklanması anlamında internetin getirdiği yenilikleri ortaya koymak ve toplumsal doku üzerindeki etkilerine dikkat çekmektir. Bu çalışma ile, internetin önemi ve yapabilecekleri konusunda toplumun ve akademik çevrelerin imgelem dünyasında “yeni bir pencere” açılabilirse, çalışmadaki amaç gerçekleşmiş olacaktır.

Bu çalışma sadece kendi çabalarımın bir sonucu olsaydı; ya yetersiz kalırdı ya da belki hiç gerçekleşemezdi. Öyle ki, konunun kuramsal çerçevesinin belirlenmesinde yardımlarını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Şermin TEKİNALP’a ve tezimin her aşamasında emeği olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Kerim KARAGÖZ’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, bu çalışmaya doğrudan ya da dolaylı olarak “iyi” ve “güzel” katkılar veren herkese teşekkürlerimi iletmek istiyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR.....	VII
Giriş.....	2
1.İLETİŞİM, DEMOKRASİ, BİLGİ VE BİLİŞİM KAVRAMLARININ ETKİLEŞİMLİ İLİŞKİSİ	5
1.1.İletişim Kavramı	5
1.1.1.Kitle İletişimi.....	6
1.1.1.1.Kitle İletişim Araçları.....	6
1.1.1.2.Kitle İletişim Araçlarının Tarihsel Gelişimi.....	7
1.1.1.3. Kitle İletişimine Kuramsal Yaklaşımlar.....	9
1.2.Kitle İletişiminin Toplumsal Ve Demokratik Etkileri	11
1.2.1.İletişim Demokrasi İlişkisi	13
1.2.2.Demokrasi Kavramı	14
1.2.2.1.Demokrasinin Ölçütleri.....	15
1.2.2.2.Demokratik Kültür	16
1.2.2.3. Demokrasi İdealleri	17
1.2.2.4.Demokrasi ve Kamuoyu	18
1.3.Bilginin İletişim Yoluyla Yaygınlaşması Ve Bilişim	19
1.3.1.Bilgi Kavramı.....	20
1.3.1.1.Bilgi Toplumu	20
1.3.1.2.Bilginin Araçsal Okunması Özelliği.....	21
1.3.2.Bilişim.....	22
1.3.2.1.Türkiye’de Bilişim	23
2.İNTERNETİN ÖZELLİKLERİ VE DEMOKRASİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	25
2.1.İnternet	25

2.1.1.İnternetin Tarihsel Gelişimi	26
2.1.2.İnternetin Teknik Yapısı	26
2.1.3.İnternet Altyapısı	28
2.1.4.Türkiye’de İnternet	29
2.1.5.Hukuksal Yönden İnternet.....	29
2.1.5.1.ABD	29
2.1.5.2.Kanada	30
2.1.5.3.Malezya	31
2.1.5.4.Türkiye	31
2.1.5.4.1.İnternet Üst Kurulu.....	32
2.1.5.4.2.Yeni Yasa Tasarısı	33
2.1.5.4.3.İnternette Spam (İstenmeyen İleti) Sorunu	34
2.1.6.Etik Yönden İnternet.....	34
2.1.7.Kitle İletişim Aracı Olarak İnternet	36
2.1.8.Toplumsal Yönden İnternet	36
2.1.9.Küresel Yönden İnternet	39
2.1.9.1.Dünya İletişim Düzeni ve İnternet.....	41
2.1.9.2.Dünya İnternet Veri Trafığı.....	42
2.2.İnternetin Toplum Ve Demokrasi Üzerindeki Etkileri	43
2.2.1.Elektronik Devlet Kavramı	43
2.2.1.1.Türkiye’de Elektronik Devlet	46
2.2.2.Elektronik Eğitim	48
2.2.3.Ekonomi ve Demokrasi	49
2.2.3.1.Elektronik Ekonomi	50
2.2.3.2.Türkiye’de Elektronik Ekonomi	51
2.2.3.3.İş Bulma Aracı Olarak İnternet.....	53
2.2.4.Elektronik Politika Kavramı	53
2.2.4.1.Siyasal Seçimlerde İnternet.....	55
2.2.5.İnternet Üzerinden Kamuoyu Yoklamaları.....	55
2.2.6.Sanal Tartışma Ortamı.....	56
2.2.7.Sivil Toplum ve İnternet	56
3.GELENEKSEL MEDYANIN DEMOKRATİK SORUNLARI VE İNTERNET YAYINCILIĞI SÜRECİ	58
3.1.Geleneksel Medya Yayıncılığının Sorunları.....	58

3.1.1.Geleneksel Medyada Tekelleşme Sorunu.....	60
3.1.2.Geleneksel Medyada Manüpülasyon Sorunu	63
3.1.3.Etkili Bir Medya Olarak Televizyonun Sorunları.....	64
3.1.4.Geleneksel Medyada Etik Sorunlar	65
3.1.4.1.Türk Medyasında Kadir Çelik Olayı	66
3.1.5.Geleneksel Medyanın Temsil Sorunu	67
3.2.İnternet Yayıncılığı	69
3.2.1.Haber kaynağı olarak İnternet	70
3.2.2.Haber Grupları.....	71
3.2.3.Web	71
3.2.4.İnternette Hit Raporu	72
3.2.5.İnternet Yayıncılığının Türkiye'deki Tarihçesi.....	73
3.3. İnternet Yayıncılığının Üstünlükleri	73
3.3.1.Gazetecilik Kavramındaki Değişim.....	74
3.3.2.Hız	76
3.3.3.Etkileşim.....	76
3.3.4.Etkileşimli Derin Bilgilendirme	77
Sonuç	79
EK-1	80
EK-2.....	91
YARARLANILAN YAYINLAR	103

ÖZET

Kitle iletişim araçlarının olanak ve yeteneklerindeki artışın, genel olarak toplumsal, spesifik olarak da demokrasi üzerinde etkileri bulunmaktadır. Araçsal doğaları iletim ve temsil ağırlıklı olan geleneksel kitle iletişim araçları (gazete, radyo, TV), aşırı propaganda ve temsile dayanan demokratik sistemleri beslemekte ve meşrulaştırmaktadır. Bu durum, toplumdaki bütün katmanların etkileşimli olarak yönetime katılması demek olan “katılımcı” ve “doğrudan” demokrasi olgusunun yaşama geçmesini geciktirmektedir.

Bütün bunların karşısında, çok boyutlu iletişim ve etkileşim yeteneğine sahip olan internet, iletişim ve demokratik sistemlerin seyrini değiştirmeye aday görünmektedir. Araçsal doğasıyla “aşırı temsili” demokrasiden, “doğrudan” ve “etkileşimli” demokrasiye geçişe olanak tanımaktadır.

İnternette birlikte devlet-yurttaş ilişkisi değişmekte ve yurttaşların devlet önündeki işlemlerini “ışık hızında” kolaylaştıran “e-devlet” (elektronik-devlet”) uygulamaları dünyanın bir çok yerinde hızla yaşama geçmektedir. Aynı zamanda internetin çok büyük bir “bilgi denizi” olması ve üzerinden “e-ekonomi” (elektronik-ekonomi)“, ”e-egitim” (elektronik-egitim),“ e-seçim” (elektronik-seçim) “e-kütüphane” (elektronik-kütüphane) vb. gibi daha birçok “e” etkinliğin gerçekleşebilmesi, toplumsal dönüşümü etkileyen ve hızlandıran en önemli etmenler olarak kendini göstermektedir.

ABSTRACT

The increase in the capabilities and opportunities in the mass media is effecting on social components, and specifically on democratic systems. Traditional mass media (newspapers, radio, TV) has been breeding and encouraging the democracies which are highly representative and propaganda contained in them. That state caused by traditional media is preventing the “participative” and “deliberative” democratic opportunities.

However, Internet is appearing as a new mass media which is highly interactive and capable, and which can change the way of communication and democratic systems. The communicative nature of internet also allows “participative” and “deliberative” democratic expansions. With its applications, Internet is appearing to be a candidate to change the social and democratic courses. Internet opportunities with “e-government” application allows changes in the relationship between governments and their citizens. In addition to these innovations, internet also allows many “e” activities such as “e-economy” (electronic-economy), “e-education” (electronic-education), “e-election” (electronic-election), “e-library” (electronic-library) and so on.

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı geen eser
a.g.m.	:Adı geen makale
a.g.w.	:Adı geen web
bkz.	:Bakınız
ev.	:eviren
s.	:Sayfa
ss.	:Sayfalar arası
vb.	:Ve benzeri
vd.	:Ve diğlerleri

Giriş

İnsanlık için vazgeçilmez davranış ve eylemlerin başında iletişim kurmak gelmektedir. Çünkü bu sayede insan, varlığının temeli olan kültürel ve toplumsal gelişimini gerçekleştirmektedir. Başlangıçta “iç iletişim” ve “insan duyu organlarının erişim uzamında” kurulan iletişim biçimleri, yazı ve diğer simgesel yordamların geliştirilmesi ile daha uzak erimli ve daha kitlesel nitelik kazanmıştır. Teknolojik evrim süreci, sırasıyla matbaa, telgraf, radyo, televizyon ve internetin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Bütün bu gelişmelerle olanak ve yeteneğini artıran kitle iletişim olgusu, toplumsal dönüşümler için alt yapılar oluşturmakta ve yeni seçenekler sunmaktadır.

Bu çalışmada öne sürülen sav; iletişim ve kitle iletişim olanaklarındaki artışın, genelde toplumsal spesifik olarak da demokratik sistemler üzerinde etkileri bulunduğu yönündedir. Dahası, toplumlardaki kitle iletişim araçlarının araçsal doğaları ile demokratik sistemler arasında doğru orantılı benzerlikler bulunmaktadır. Demokrasiler için büyük önem atfedilen ve “dördüncü güç” olarak anılan “geleneksel medya”nın (Gazete, Radyo, TV) araçsal doğası “etkileşim kıt” ve “iletim-temsil” ağırlıklıdır. Aynı biçimde, geleneksel demokrasilerdeki “halk adına halkı yöneten” siyasal aktörler de “etkileşim kıt” ve “iletim-temsil yoğun” olmaktadır. Öyle ki, geleneksel temsili demokrasinin kullandığı araç ve yöntemlerle geleneksel medyanın kullandığı araç ve yöntemler birbirine benzemekte ve birbirlerini beslemektedir. Temsili demokrasilerdeki “halk adına halkın siyasal yetkilerini kullananlar”ın medyadaki tam karşılığı, “halk adına soru soran, gündem oluşturan” geleneksel medya gazetecileridir. Dikkat edilirse bu tür demokratik yapılarda başat aktörler, “temsili yönleri ağır basan” siyasiler ve gazeteciler olmaktadır. Toplumdaki siyasal temsilcilere yöneltilen eleştiriler, özü aynı olmak üzere farklı biçimlerde geleneksel medya gazetecilerine de yöneltilmektedir. Ortak eleştiri şudur: “Kamu görevi” olarak tanımlanan “gazetecilik” ve “siyaset” gerçek anlamda kamuyu temsil etmemekte, kişisel ve grupsal çıkar aracı olarak kullanılmaktadır.” Bu da demokrasinin özü ve idealleri ile

bağdaşmamaktadır. Özellikle ülkemizde medya ve siyasetin eleştirilmediği gün yok gibidir. Bu konuda yazılan kitapların, yapılan toplantıların, yürütülen kamuoyu araştırmalarının sayılarını kaydetmek bile zordur. Bütün bu eylemlerin sonucunda ise “somut çözümler”; henüz ortada görünmemektedir. Varolan doğasıyla geleneksel medya ve siyasetin “düzeltme”ye doğru gittiğini ve düzeleceğini varsaymak ise neredeyse olanaksız gibidir.

Ancak bütün bunlara karşın, çok boyutlu iletişim ve etkileşim yeteneğine sahip olan internet, iletişim ve demokratik sistemlerin seyrini değiştirmeye aday görünmektedir. Araçsal doğasıyla “aşırı temsili” demokrasiden, “doğrudan” ve “etkileşimli” demokrasiye geçişe olanak tanımaktadır. Bu sayede gücün “halkın kendi eline” geçmesi, “doğrudan demokrasi ideali”nin önemli bir boyutudur. İnternetin bireysel ve toplumsal anlamda ortaya koyduğu olanaklar, toplumsal ve demokratik dokuyu etkilemektedir. İnternetle birlikte devlet-yurttaş ilişkisi değişmekte ve yurttaşların devlet önündeki işlemlerini “ışık hızında” kolaylaştıran “e-devlet” (elektronik-devlet”) uygulamaları dünyanın bir çok yerinde hızla yaşama geçmektedir. Aynı zamanda internetin çok büyük bir “bilgi denizi” olması ve üzerinden “e-kütüphane” (elektronik-kütüphane), “e-ekonomi” (elektronik-ekonomi)“, “e-eğitim” (elektronik-eğitim)“, “e-seçim” (elektronik-seçim) vb. gibi daha birçok “e” etkinliğin gerçekleşebilmesi, toplumsal dönüşümü etkileyen ve hızlandıran en önemli etmenler olarak kendini göstermektedir. İnternetin gerekli “güvenli iletişim” için sınırsız biçimde olanak ve yetenekleri bulunmaktadır.

Konunun sınırlandırılması açısından alan sadece “Türkiye Özeli” olarak seçilseydi; anlaşılacaktır ki bu çalışma yavan ve dayanaksız kalırdı. Bu yüzden internetin ilk ortaya çıktığı ve internet etkinliklerinin yaygın olarak kullanıldığı ülkelerdeki uygulamalara yer verilmesi gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Böylece dünya ve Türkiye ölçeğindeki önemli noktalar birleştirilerek çalışmanın dokularına zenginlik katılmaktadır. Konunun yeni olması kapsam alanını görece genişletirken, bu alanda yapılmış çalışmaların

kıtlığı da kaynak sorununu beraberinde getirmektedir. Ancak internetin tam da kendisi kaynak sağlamamızda çok önemli bir işlev görmektedir.

Çalışmamız, “giriş” ve “sonuç” bölümleriyle birlikte beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde iletişim, demokrasi, bilgi ve bilişim kavramlarının etkileşimli ilişkileri ele alınacaktır. İkinci bölümde, internetin özellikleri çeşitli yönlerden değerlendirilerek demokrasi üzerindeki etkileri irdelenecektir. Üçüncü bölümde ise, geleneksel demokrasilerde “dördüncü güç” olarak anılan geleneksel medyanın sorunları karşısında internet yayıncılığı süreci ortaya konulmaya çalışılacaktır. Sonuç bölümü ise, yapılan çalışma sonrasında ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesi ve sonuç gerçekliğinin gerektirdiği önerilerin sayılması biçiminde değerlendirilecektir. Tezimizde, EK-1 ve EK-2 olmak üzere iki de ek bölüm bulunmaktadır.

1.İLETİŞİM, DEMOKRASİ, BİLGİ VE BİLİŞİM KAVRAMLARININ ETKİLEŞİMLİ İLİŞKİSİ

1.1.İletişim Kavramı

“İletişim” sözcüğü, “bir durumu karşılıklı olarak iletmek, haber alış verişini yapmak” gibi anlamlar veren “iletişmek” mastarından türemektedir. İletişim sözcüğü, Latince kökenli ve çoğu Batı dillerinde kullanılan “communication” sözcüğünün dilimizdeki karşılığıdır. “Communication” ise aynı zamanda “ortaklaşma” ve paylaşma” gibi anlam çağrışımları olan bir kavramdır. İletişim kavramının, ortaklaşma ve paylaşmayı da kapsayan anlamlar içerdiği zaten tanımlarından da anlaşılmaktadır.

Hançerlioğlu iletişimi, haberleşme olarak ele alarak karşılıklı haber iletmek, toplumsal haberleşme ve enformasyon alışverişi olarak tanımlamaktadır.¹ Bir başka tanımda ise iletişim, “düşünce ve duyguların bireyler, toplumsal kümeler, toplumlar arasında söz, el, kol devinimi, yazı, görüntü vb. aracılığı ile değiş-tokuş edilmesini sağlayan toplumsal etkileşim süreci” olarak verilmektedir.² Ünsal Oskay da iletişim kavramını şöyle tanımlamaktadır: “Birbirlerine ortamlarındaki nesnelere, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini birbirine aktaran, aynı olgular, nesnelere, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum yargı düşünce, duygu bildirimlerine iletişim denir”.³ İletişim kavramının tüm boyutları düşünüldüğünde bütünü kapsayan, sabit ve tek bir tanım olmadığı görülmektedir. Bu konuda bu güne kadar yapılmış bir çok tanım bulunmakta ve iletişime ilgili tanımların iki yüze yakın olduğu ifade edilmektedir.⁴

¹ Orhan Hançerlioğlu, **Felsefe Aksiklopedisi**, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1977, s.272.

² Özer Ozankaya, **Toplumbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: TDK Yayınları, 1980, s.63.

³ Ünsal Oskay, **İletişimin ABC'si**, İstanbul: Der Yayınları, 1997, s.15.

⁴ A.Rıdvan Bülbül, **Uluslararası İletişim**, 3.b., Konya: Damla Ofset, 2000, s. 3.

1.1.1.Kitle İletişimi

“Kitle iletişimi, iletişimin geniş, heterojen (ayrışık), anonim (bilinmeyen) atomlaşmış izleyici kitlelerine yöneltilen biçimi” olarak tanımlanmaktadır.⁵ Bir başka tanımda ise kitle iletişimi, yazılı ve hareketsiz görüntülü biçim (gazeteler, dergiler v.b), sesli iletişim (radyo) ve hem sesli hem hareketli görüntülü iletişim araçları ile (sinema, televizyon vb) yapılan, yüz yüze olmayan kitle iletişim araçları ile gerçekleşen iletişim biçimidir.⁶

İlkel insanının mağara duvarlarına çizdiği resim, eski çağlarda bir ayakkabıcı dükkanında duvara çizilen reklam amaçlı ayakkabı resmi, çeşitli anıtsal yazı ve çizimler, “kutsal kitaplar” yoluyla yapılan iletişim biçimleri, kitle iletişiminin bilinen ilk örnekleri sayılabilmektedir. Ancak bütün bu sayılanlar mekansal boyutu dar kitle iletişim biçimleridir. Günümüzde ise, gelişmiş iletişim teknolojileri sayesinde, bir anlık zamanda bütün dünyaya hatta uzayın derinliklerine kadar ulaşabilen kitle iletişim olanaklarına ulaşılmıştır.

1.1.1.1.Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişimi, yazılı, görsel ve işitsel biçimde gerçekleşen kitlesel iletişim olduğuna göre; gazeteler, dergiler, radyo, televizyon ve internet de bu iletişimde görev yapan araçlardır. Ayrıca kitaplar, kasetler, CD’ler de kitle iletişim araçları arasında sayılmaktadır. Kitle iletişim araçları deyince, ilk önce radyo, televizyon, gazeteler ve baskı makineleri, film ve film üretim araçları gibi belli başlı araçlar akla gelmektedir. Oysa, göndericiler, kayıt ediciler, yazıcılar, basıcılar, kağıt mürekkep, kablolar, kameralar, binalar, arabalar, elektrik ve elektronik teknolojileri olmadan kitle iletişimi olgusunun gerçekleşemeyeceğini belirtmek gerekmektedir.⁷ Yazılı, görsel ve işitsel formatları eşzamanlı olarak destekleyen, hem kitlesel hem de bireysel

⁵ Şermin Tekinalp, “Kitle İletişimine Giriş Ders Notları”, (Teksir, Kocaeli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, 2001), s. 9.

⁶ <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arastirma/internetgaz.htm>

⁷ İrfan Erdoğan, **İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, Mayıs 1997, s.255.

olmak üzere online (hat üzerinden) ve offline (hat dışı) iletişim yeteneği olan interneti yeni bir kitle iletişim aracı olarak nitelenmek gerekmektedir.

Kitle iletişimini diğer iletişim biçimlerinden ayıran en önemli fark, iletişim zincirinin arasına kitleye ileti gönderen kurumların bulunmasıdır. Bunlar “basın” ya da “medya” olarak da adlandırılan kitle iletişim kurumlarıdır. Gerek baskıcı gerek demokratik sistemlerde kitle iletişim kurumları güçlü organizasyonlardır.⁸ Demokratik toplumlardaki klasik güçler ayrılığı kategorisinde medya; yasama, yürütme ve yargı güçlerinden sonra dördüncü güç olarak konumlandırılmaktadır. Toplumsal ve teknolojik evrimi sonrasında kitle iletişim araçları, teknolojisi, sermayesi, insan kaynakları, kurum kimliği ve kültürü, dünya görüşü, ekonomik ve politik hedefleriyle bir kurumlar bütünü görünümündedir. Toplumdaki yazılı, görsel ve işitsel iletişim araçlarının ait olduğu bu kurumlar bütünü tanımlamak için dilimizde “yazılı basın”, “görsel işitsel basın” gibi sözcükler ya da bizde ve dünyada genel geçer bir kavram olarak “medya” sözcüğü kullanılmaktadır. Bu çalışmanın gerekli yerlerinde, kurumsal ve toplumsal özellikleri göz önüne alınarak yazılı görsel ve işitsel kitle iletişim araçları kavramlarından söz edilirken bunların hepsini kapsayan bir kavram olarak “medya” sözcüğü kullanılabilir.

1.1.1.2.Kitle İletişim Araçlarının Tarihsel Gelişimi

Başlangıçta dil ve yazı, daha sonraları matbaa, telgraf, radyo, TV ve internet gibi ilkelden karmaşığa kitle iletişim araçlarının teknolojik ve kültürel evrimi doğrultusunda, kitle iletişimi nitel ve nicel olarak büyük gelişim göstermektedir. Toplumdaki haber ve bilgilendirme gereksinimleri, gazetenin öncüleri sayılabilecek haber kağıtları ile haber mektupları gibi araçların doğmasına neden olmuştur. Bu araçlar Avrupa’da XIV. yüzyıldan itibaren çeşitli işlevler görmüşlerdir. O dönemde haber kağıtları aristokrasinin bilgi ihtiyacını görürken, haber mektupları da gelişen burjuva sınıfının ticari sorunlarını çözme işlevi görmüştür. 15. Yüzyılda Gutenberg tarafından icat

⁸ Tekinalp, “Kitle İletişimine Giriş Ders Notları”,s.10.

edilen matbaa ile birlikte kitle iletişiminde çok büyük devrimsel atılım gerçekleşmiş ve gazete XVII. Yüzyılda ilk kez Avrupa'da yayınlanmaya başlayan önemli bir kitle iletişim aracı olmuştur. Günümüz ölçütünde ilk gazete ise 1609 yılında Bremen yakınlarındaki Augusburg kentinde yayınlanmıştır. Bu gazetenin adı Avis Relation Oder Zeitung'dur.⁹ Basın ve yayın teknolojileri, gazete ve gazetecilik olgusundaki evrim sürecinde gazetecilik bugünkü düzeyine ulaşmıştır. Daha sonraları iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sırasıyla telgraf, radyo ve televizyonun icadını ortaya çıkarmıştır.

Samuel Morse'un, ilk telgraf iletisini 1873 de göndermesinin ardından, gerçek telgrafın gönderilmesi olgusu yedi yıl almıştır. Bu durum teknolojinin laboratuvar ortamından günlük yaşama geçişinin ne kadar sürdüğünü gösteren iyi bir örnektir. Morse'un amacı telgrafın sadece 15-20 mil arası bir uzaklığa gidebilmesiydi. Ancak bu alanın genişleyebileceği daha sonraları anlaşılabilmiştir.¹⁰ Başlangıçta radyo dalgalarıyla telgraf göndermek denizcilikte kullanılan bir yöntem olurken, 1919-1920'li yıllarda radyo, artık binlerce amatör kişi ya da kuruluş tarafından hiçbir kısıtlama getirilmeksizin, "gelişigüzel" ve "özgürce" kullanılmaya başlanmıştır. İlk sürekli radyo yayını, Pittsburg'da 1920 yılında KDKA adlı bir amatörün kurduğu istasyondan seçim haberleri verilerek yapılmıştır.¹¹ Federal Radyo Komisyonunun kurulduğu 1927 yılına gelindiğinde, Philo Fransworth tarafından televizyonun kalbi sayılabilecek yeni bir tip vakum tüp geliştirildi ve radyo dalgaları yolu ile ilk görüntü iletimi gerçekleştirildi. Bir yıl sonra, çok az insan tarafından izlenmesine karşın ilk televizyon yayını New York eyaletinde gerçekleşmiştir. Yaklaşık 11 yıl sonra bir televizyon prototipi 1939 New York Dünya Fuarı'nda sergilenmiştir. Bugün internet konusunda yaşanan coşku ve heyecan, o yıllarda televizyon için yaşanmıştır. Televizyon yayını kavramı, ses ve görüntünün elektromanyetik dalgalar aracılığı ile belirli bir yerden donanımlı

⁹ Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, Ankara: İmge Kitapevi, Ocak 1994, s.26.

¹⁰ Tom Murphy , **Web Kuralları**, Çev. İnci Berna Kalinyazgan, Ankara: MediaCat Yayınları, 2000, s.33.

¹¹ Şermin Tekinalp, **Elektronik Kitle İletim ve Değişim**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş, Mayıs 1990, ss.14-15.

vericilerle donanımlı alıcılara gönderilmesi olarak tanımlanabilir. Televizyon bir bakıma diğer kitle iletişim araçlarına göre yayın hayatına daha avantajlı başlamıştır. Çünkü, ses iletimi konusundaki teknik buluşlar daha önceden elde edildiğinden, geriye görüntülerin sesle senkronizasyonu (eşzamanlılık) sağlayarak görüntüleri kesintisiz ve net biçimde alıcıya aktarmak kalmıştır.¹² 1948 yılı itibari ile bu ani büyümeden kaygı duyan ABD hükümeti istasyonlara lisans verme işlemini durdurmuş, ancak 4 yıllık süren bu yasaklama televizyonun gelişimini durdurmamıştır. İkinci Dünya savaşının bitiminden 10 yıl sonra, her üç Amerikalı aileden ikisinin evinde televizyon vardı. 1960'ların sonunda bu oran %95'e yükseldi. Bu gün ise bu oran, %97'dir ve ortalama bir aile günde 7 saat televizyon izlemektedir.¹³

Çok boyutlu bir iletişim aracı olan internetin ortaya çıkış tarihi yeni olmasına karşın, gelişim seyri ve toplumsal etki boyutu büyük olmaktadır. Yazılı, görsel ve işitsel ileti biçimlerini destekleyen, bireysel ve kitlesel anlamda iletişim olanakları veren ve “geleneksel medya”¹⁴ya meydan okuyan bu yeni iletişim aracı ve etkileri konusunda bu tez çalışmasının 2. ve 3. bölümlerinde ayrıntılı olarak söz edilecektir.

1.1.1.3. Kitle İletişimine Kuramsal Yaklaşımlar

Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışı ve büyük toplumsal etkilere sahip olması, yönetim erkini ellerinde bulunduran güçlerin, bu araçları düzenlemek ve denetlemek amacıyla bazı tedbirler almaları sonucunu doğurmuştur. Daha genel anlamda, toplumların yaşam ve yönetim biçimleri, devlet ve hukukun kitle iletişim araçlarının varoluş ve işleyiş düzenleri üzerine yaklaşımları temelinde bazı kitle iletişim kuramları ortaya çıkmıştır. Bu kuramlar, “Otoriter Yaklaşım”, “Totaliter Yaklaşım”, “Liberal Yaklaşım” ve “Toplumsal Sorumluluk Yaklaşımı” kuramları olarak bilinmektedir.

¹² Tekinalp, **Elektronik Kitle İletim ve Değişim**, ss. 25,26.

¹³ <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arastirma/internetgaz.htm>

¹⁴ <http://jcmc.huji.ac.il/vol4/issue1/index.html>

Otoriter sistemlerde kitle iletişim araçları devlet erkini elinde bulunduran siyasal iktidarların tekelinde bulunmaktadır. İletişim araçları bu koşullarda özgürce çalışamaz. Sansüre kadar uzanan yaptırımlar haklı görülerek meşrulaştırılır. Anayasal bakımdan iletişim özgürlükleri bulunsa da siyasal iktidarlar hem yasal hem de ekonomik bakımdan denetim mekanizmasını ellerinde tutmaktadırlar. Bu tür yaklaşımlar, az gelişmiş tek parti ve tek adam geleneğine sahip rejimlerde görülmektedir.¹⁵ Eski Sovyetler Birliği ve diğer eski komünist ülkelerde görülen totaliter sistemde ise kitle iletişim araçları tamamen devletin malıdır. Bu kurumlarda çalışan kişiler de devletin memuru durumundadır. Bu sistemlerdeki kitle iletişim araçlarının devleti eleştirmesi olanaklı değildir. Bu ülkelerin totaliter rejimlerden sıyrılarak açık ve çoğulcu toplum modeline doğru dönüşüm gerçekleştirmektedirler. Bu kuramın İran ve Çin gibi halen totaliter özellikler taşıyan ülkeler için geçerli olduğunu söylemek gerekmektedir.¹⁶ Bu sistemlerde tam anlamıyla bir kitle iletişimi gerçekleşmemekte, ancak kitleye iletim söz konusu olmaktadır.

Liberal Yaklaşım kuramının özü, adından da anlaşılacağı gibi “özgürlükçü” olmasıdır. Bu anlayışa göre, bireysel gelişim ve değişim ancak özgür ortamlarda gelişebilmektedir. Liberal sistemlerdeki kitle iletişim araçları üzerinde devlet denetimi yok sayılacak kadar azdır. Liberal sistemin öncüsü sayılan ABD’de devletin kitle iletişim araçları üzerinde doğrudan herhangi bir baskısı bulunmamaktadır. 1789’da Kongre’den geçen Amerikan Anayasası’na 1791 tarihinde, eyaletlerin dörtte üçü tarafından onaylanan ilk değişiklikle “Kongre, söz ve basın özgürlüğünü kısıtlayıcı yasa yapamaz” maddesi eklenmiştir.¹⁷ Bu da, ifade ve iletişim özgürlüğünün “Kongre üstü” olduğunu göstermektedir.

Toplumsal sorumluluk kuramının kökeni, ABD’de basın özgürlüğü uygulamalarındaki durumu incelemek üzere 1947’de kurulan ve Hutchins

¹⁵ Hayati Tüfekçioğlu, **İletişim Sosyolojisine Başlangıç**, İstanbul: Der Yayınları, 1997, s.61.

¹⁶ Bülül, **a.g.e.**, s. 12.

Komisyonu olarak da adlandırılan Basın Özgürlüğü Komisyonu raporuna dayanmaktadır. Hem liberal yaklaşımlardaki aşırı özercilik hem de devletçi yaklaşımdaki aşırı resmîlik kitle iletişim araçlarının toplumsal işlevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmesini sağlayıcı nitelikten yoksun olmaktadır. Toplumsal sorumluluk yaklaşımı, liberal sistemlerdeki medyanın toplumsal işlevine yönelik eleştiriler sonrasında ortaya çıkan bir anlayıştır. Aynı zamanda toplumsal sorumluluk kuramı, demokratik çoğulcu-parlamentar sistemle yönetilen rejimlerdeki "dördüncü güç" kavramının da gerçek yaşamda uygulanmasının kuramsal alanını oluşturması açısından, medyaya toplumsal alanda önemli görevler veren bir yaklaşım biçimi olarak değer kazanmaktadır.¹⁸

1.2.Kitle İletişiminin Toplumsal Ve Demokratik Etkileri

Aydınlanma döneminde genel İnsan Hakları, düşünce ve ifade özgürlükleri, çok sayıda seçkin aydının katılımıyla önemli bir mücadele alanı olmuştur. İngiltere’de başlayıp gelişen demokrasi hareketleri, iletişim ve ifade özgürlüklerini de içine alan 1776 ABD Bağımsızlık ve İnsan Hakları Bildirisiyle temel bir platform kazanmıştır. Daha sonraları yayınlanan, 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ile İnsan Hakları ve Özgürlükleri somut kazanımlara sahip olmuştur. O dönem düşünürlerinden Montesquieu İnsanın doğal haklarını. "Özgür düşünme hakkı", "Özgür hareket etme hakkı" ve "Haksızlığa karşı kendini savunma hakkı" olarak üç temel hak kategorisi ile ifade etmektedir¹⁹. Kitle iletişim özgürlüğü, aydınlanmacı toplumsal mücadeleler sonrasında elde edilen genel özgürlükler kapsamındadır. İnsan, Temel Hak ve Özgürlükleri ile kazandığı özgür akıl ve özgür vicdanla düşünüp hissetmesi sonucunda bireysel ve toplumsal gelişmesinin yolunu açmıştır. John Locke, Montesquieu, Mirabeau, Voltaire, J.J Rousseau gibi Batı Avrupalı Aydınlanmacı düşün adamları ve yazarlar İnsan Hakları ve

¹⁷ Murat Özgen, **Gazetecinin Etik Kimliği**, İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1998, s. 94. (kitabından naklen)

¹⁸ Tüfekçioğlu, a.g.e., s. 61.

¹⁹ Neşe ERKELLİ KIZIL, **İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto-Kontrol**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Eylül 1998, s. 30.

Özgürlükleri alanında mücadelelerini sürdürürken, basın özgürlüğü alanında dönemin yöneticileri tarafından sansür baskısı ile karşılaşmışlardır. Bu sansür biçimleri arasında, gazete kapatmalar, okuma salonlarının izin belgesine tabi tutulması, basın araç ve gereçlerinden ağır vergiler alınması ve pul resmi konulması gibi uygulamalar bulunmaktadır. Aynı zamanda yazdıklarından ötürü şiddete ve hapis ve para cezalarına maruz kalan aydınlanmacı düşün adamları bulunmaktadır. Batı Avrupa'da başlayan Kitle İletişim Özgürlükleri mücadelesine benzer bir süreç Türkiye'de de yaşanmıştır. Türkiye'de ilk Türkçe gazete 1831 yılında yayınlanmıştır. Osmanlı döneminde basına getirilen ilk yasaklar 1858 ceza kanunu ile başlamıştır. Daha sonra Matbuat Nizamnamesi (1864), Ali Kararname(1867) adıyla bilinen düzenlemeler uygulanmıştır. Bu sansürcü düzenlemelere karşı dönemin aydınları mücadele etmişlerdir.²⁰ 15. Yüzyılda matbaa ile birlikte başlayan kitle iletişimindeki büyük devrimsel atılım, Ortaçağ döneminde bazı elit sınıfların elinde bulunan bilgi tekelinin kırılarak bilginin geniş halk yığınlarına yayılması sonucunu doğurmuştur. Kitle iletişimi ile bilginin yayılması, Batı Avrupa'daki aydınlanma sürecinin önemli bir adımı olarak görülmektedir.²¹ Bugünkü anlamda gazetelerin ilk örneklerinin bu dönemde oluşmaya başladığı görülmektedir. Bu tür süreli yayınlarla kitlelerin haberleşme gereksinimleri de karşılanmaya başlanmıştır. Duygu, düşünce ve bilginin büyük kitlelerce paylaşımını sağlayan iletişim olgusu, önemli bir toplumsal dönüşüm aracı olarak işlev görmektedir. İnsanlığın duygusal, düşünsel, bilimsel ve teknolojik olgunluğa ulaşmasında kitle iletişimi ve kitle iletişim araçlarının büyük bir paya sahip olduğu açıkça görülmektedir.

Matbaa, telgraf, radyo, televizyon ve özellikle internetin ortaya çıkması ile araçlar üzerinden çok boyutlu iletişim, büyük yetenekliliğe ulaşmıştır. Toplumsal alanda ortaya çıkan gelişmeler, bütün toplumsal unsurların iletişim ve dolayısıyla etkileşim içinde olmaları ile dinamizm kazanmaktadır. İletişim araç ve olanaklarının artması, toplumdaki düşünsel bilimsel, teknolojik felsefi vb alandaki gelişmelerin paylaşılması ve

²⁰ ERKELLİ KIZIL, a.g.e., s. 30.

²¹ Bülbül, a.g.e., s.20.

artışı üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Yeni toplumsal sözleşmeler, yönetim biçimleri, siyasal akımlar ve diğer toplumsal yaşam biçimlerin oluşarak paylaşılması ve kitlesel bir nitelik kazanması, kitle iletişim olanakları sayesinde olabilmektedir. Bu araçların olumlu değerlendirildiğinde aynı zamanda toplumsal dönüşümler sağladığı gerçeği onların geliştirilmelerinin toplumsal ideal olma olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Yeni ve yetenekli bir iletişim aracı olan internet konusunda, İtalyan Gazeteciler Sendikası Başkanı Lorenzo Del Boca, kendisinin bazı çekinceleri olmakla birlikte, genel olarak internet karşısında olağanüstü heyecanlanan ve her şeyin çok daha iyi olacağını düşünenlerin ve hatta interneti tekerleğin icadı ile eşdeğer görenlerin sayısının oldukça fazla olduğunu ifade etmektedir.²²

1.2.1.İletişim Demokrasi İlişkisi

Batı Avrupa'da kitle iletişim olanakları ile başlayan Aydınlanma sürecinde din, devlet, hukuk ve etik kurumlarda köklü değişimler yaşanmıştır. Rönesans ile başlayan ve oluşan Aydınlanma ilkeleri, insan hakları, hukuk devleti ve demokrasi kavramları gibi toplumsal olguların evrimiyle çağdaş Avrupa kültürü oluşmuştur. Batı Avrupa'daki demokratikleşme hareketleri üzerine düşünen zamanın büyük düşünürleri, bu düşüncelerini insanlara yayma özgürlüğü önündeki engelleri kaldırma yönünde büyük mücadele vermişlerdir. Bu temel özgürlükler mücadelesi aynı zamanda demokrasi mücadelesi olmuştur. Ortaçağ boyunca adı bile anılmayan demokrasi, kitle iletişimi için bir devrim niteliğinde olan matbaanın icadından sonra, Batı Avrupa'da başlayan Aydınlanma hareketi ile tekrar ortaya çıkan bir kavram olmuştur. Bu dönemde bilim dalları gelişmeye başlamış, doğanın, insanın ve tarihin sırları bilimsel biçimde aydınlanmaya başlamıştır. Antik kültürün gene bu dönemde araştırılmaya başlandığını, toplumsal yaşam ve yönetim biçimlerinin, bu arada demokrasi kavramının da tekrar gündeme getirilerek irdelendiğini görüyoruz.²³

²² L.Doğan Kılıç, "21. Yüzyılda Gazetecilik, Demokrasi ve Kültür; Yeni Koşullar ve Tehditler" Karizma Düşünce Dergisi, Sayı 5, s.10.

²³ Atilla Girgin, **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i**, İstanbul: Anka Basım, Ekim 2000, ss.107-108.

Aydınlanmacı entellektüellerin düşüncelerinin ve gelişen bilim ve teknolojik bilgilerin kitlelere yayılması ve bu konuda kamuoyu oluşması, özgür ve kısıtlamasız bir iletişim idealini ortaya çıkarmıştır. Bu mücadelenin, çağdaş demokrasilerde halen sürüyor olması, genelde İnsan Hak ve Özgürlüklerinin ve özelde İletişim Özgürlüğünün süreceğini göstermektedir. Bütün bu mücadeleler sonrasında elde edilen kazanımları yaşatma ve yeni kazanımlar elde etme ve yaşama geçirme idealleri, çağdaş özgürlükçü demokrasinin yapısının özünü oluşturmaktadır.

1.2.2. Demokrasî Kavramı

Bir tanımı da, "Halkın kendi kendini yönetmesi" olarak bilinen demokrasinin kavramsal kökeni ve ilk uygulaması Antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. "Demokrasî" Grekçe demos ("halk") ve kratein ("yönetmek" hükmetmek") sözcüklerinden oluşan birleşik bir kelime olarak, ilk defa M.Ö V. Yüzyılda Yunanlı tarihçi Herodot tarafından dile getirilmiştir.²⁴ Demokrasî kamu siyasetine ilişkin önemli sorunlar hakkındaki temel belirleyici kararları bütün halkın olumlu ya da olumsuz olarak aldığı ve almaya yetkili olduğu bir siyasal sistem olarak tanımlanmaktadır.²⁵ Demokrasiden gerçek anlamıyla söz edebilmek için, halkın temel kararları fiilen alması kadar, almaya da yetkili olması gerekir. Alain Touraine'e göre demokrasî, ne bir önderin ya da bir halk partisinin iktidarı ne de yargıçların erkleri ile özdeşlenebilen bir şey değildir. Olası en çok sayıda toplumsal etmenin çıkar ve istemlerinin temsil edildiği, savunulduğu ve tartışıldığı siyasal dizgenin gücüne ve özerkliğine dayanır. Kimi hareketlerin ve ideolojilerin sıcaklığı, demokraside hukuk kurallarının "soğukluğu" ve "yansızlığı" ile birleşmektedir.²⁶

Demokrasinin son iki yüzyılda, dalgalı ve iniş çıkışlı bir seyir izlediği saptaması yapılmaktadır. Bu dönem demokrasî hareketlerinin seyrini, ABD'li siyasal bilimci S.P.Huntington "üç dalga" olarak tanımlamaktadır. Buna göre

²⁴ Mustafa Erdoğan, **Anayasal Demokrasî**, Ankara: Siyasal Kitabevi, Ekim 1999, ss.205-206.

²⁵ ERKELLİ KIZIL,a.g.e., s.30.

ilk “demokrasi dalgası”, 1820'lerde ABD'de seçme hakkının önemli ölçüde genişletilmesi ile başlamış ve 1926'ya kadar devam etmiştir. Bu dönemde tüm dünyada demokrasi, hükümetlerin doğal yönetim biçimleri olarak görülmüştür. Bunu, 1922'de İtalya'da Mussolini'nin iktidara gelmesiyle başlayan ters yönde bir dalga izlemiş, 1942'ye gelindiğinde ise dünyada uygulanan demokrasilerde nitel ve nicel olarak azalma görülmüştür. II. Dünya Savaşı'nın Müttefikler tarafından kazanılması olumlu etki yapmış ve 1962 yılına gelindiğinde demokratik yönetimlerin sayısı yeniden yükselmiştir. Ancak bu yıllarda başlayan ve 1970'lerin ortalarına kadar devam eden bir ters dalga dünyadaki demokratik oluşumları geriletmiştir. Huntington'a göre son otuz yıldır dünyada üçüncü bir demokrasi dalgası yaşanmaktadır.²⁷

1.2.2.1. Demokrasinin Ölçütleri

Çağdaş demokrasilerin temel ölçütünü, uluslararası bildirge ve belgelerle güvence altına alınan Evrensel İnsan Hak ve Özgürlükleri oluşturmaktadır. İnsan Hakları kavramı genel bir biçimde , kişilerin insan olmaları nedeniyle insanlık onuruna uygun olarak sahip oldukları haklar bütününe belirtmektedir. İnsan Hakları düşüncesi çok eskilere dayanmakla birlikte, ilk uygulama örneğinin 1215 Magna Charta olduğu kabul edilmektedir. Bunu 1679'da Habeas Corpus, 1689 İngiliz Haklar Bildirgesi, 1776 Virginia İnsan Hakları Bildirgesi ve 1789 İnsan ve Vatandaşlık Hakları Bildirgesi izlemiştir.²⁸ Uluslararası ölçekte en geniş belge 1948'de yayınlanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesidir. İnsan Hakları'ndaki gelişmeler dünya devletleri ve devletler üstü organizasyonlar tarafından garanti altına alınmıştır. Günümüz demokrasisi için en belirleyici özellik, iletişim özgürlüğünü de kapsayan İnsan Hak ve Özgürlüklerine uygun olması ölçütüdür.

²⁶ Alain Tourrain, **Demokrasi Nedir**, Çev.Olcay Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997, ss.36-60.

²⁷ Larry Diamond ve Marc F. Plattner, Çev. Türk Demokrasi Vakfı, **Demokrasinin Küresel Yükselişi**, Ankara: Yetkin Yayınları,1995, s.68.

²⁸ Faruk Sönmezoğlu, (Derleyen), **Değişen Dünya ve Türkiye**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, Mart 1996, s.46.

Polonya kökenli felsefe profesörü Lezsek Kolakowski'ye göre, demokrasi sözcüğünün geçirdiği tarihsel değişiklikleri, kullanılan bütün "düzmece" ve "sahte" kavramları ("sosyalist demokrasi", "islami demokrasi", "halk demokrasisi") bir kenara bırakmak ve demokrasi kavramının içerdiği temel bileşkelere bakmak gerekmektedir. Bunlardan ilki, seçilmiş siyasilerin güç ve etkilerinin sahip oldukları halk desteğine tekabül etmesini sağlayan kurumların varlığı ve işlerliğinin bulunmasıdır. İkincisi, Evrensel İnsan Hak ve Özgürlükleri temelinde oluşturulan hukuksal sistemin bireysel ve toplu çıkarlar ile devlet arasında özerk bir araç olarak işlev görmesi, ancak yürütme gücü ya da yönetici seçkinlerin bir aleti olarak kullanılmamasıdır. Üçüncü bileşke ise, tüm yurttaşların yasalar önündeki eşitliğini, iletişim, seyahat, örgütlenme, düşünce ile vicdan ve mülk edinme özgürlüğü gibi bireysel hakları garantileyen bir kurumlar dizgesinin oluşturulmasıdır.²⁹

1.2.2.2. Demokratik Kültür

Yaşamdaki her ögenin başkalarına zarar vermeksizin kendini yaratma, yaşatma ve ifade özgürlüğüne sahip olması hem doğal akla hem de demokratik kültüre uygun olmaktadır. Burada, öznenin temel hakları anlamında bir başka özne ya da kamu tarafından kısıtlanamayacağı anlamı söz konusudur. Bu örnek, toplumlardaki bütün kişi ve kurumlara doğru genellenebilir.

Alain Touraine, gerçek özgürlüğün, bireyin bir grupla, halkla, bir erkle ya da bir tanrıyla özdeşleşmesinde yattığını düşünenlerin, yetkeci yönetim biçimlerine kapı açtıklarını ileri sürmektedir. Touraine'e göre, özgürlük ve "saydam toplum" yanlıları, bireyle toplumun bütünleşmesi gerektiğine inananlardan daha çok demokrasiyi savunmaktadırlar. Demokrasilerde siyasal iktidarın sınırlanması, başlangıçta ekonomik bir toplum olarak düşünülen sivil toplum düşüncesinin "doğal hak" düşüncesiyle birleşmesinden doğmuştur. Bu kentsoylu özgürlük (düşüncesini söyleme

²⁹ Larry Diamond, Mark F. Plattner, a.g.e., s.389.

özgürlüğü) olmadan temel haklar düşüncesi, Hobbes'dan Rousseau'ya dek çoğu siyasal düşünürün savunduğu, baskıya direnişle karıştırılabilir ve tehlikeli bir düşünce kurgusu olarak kalabilirdi. Ayrıca serbest ticaret anlayışı temel hakların savunucusu olmadan demokratik anlayışa dönüşmeyecekti. Demokratik anlayış da zaten “özgürlük” ve “eşitlik” anlayışının birleşiminden doğmuştur.³⁰

1.2.2.3. Demokrasi İdealleri

Antik Yunan'daki ilk demokrasi uygulamaları, yirmi yaşın üstündeki Atinalı erkeklerin sahip olduğu katılım hakkı ile oluşan bir yönetim biçimi olmuştur. Nüfusun çoğunluğunu oluşturan köleler, kadınlar ve yabancıların katılım hakları bulunmuyordu. Ancak bütün bu kısıtlılık ve eksikliklerine karşın, Antik Yunan'daki demokrasi, doğrudan ve katılımcılığın yüksek oluşu nedeniyle “ideal demokrasi” imgelerinin oluşmasında temel esin kaynağı olarak ele alınmaktadır. Günümüzde ise, İsviçre Kantonları ve benzer niteliklerdeki küçük ölçekli coğrafya ve nüfusa sahip olan yerlerde yönetime katılım ve doğrudanlığın dolayısıyla etkileşimin yüksek olduğu görülmektedir. Ancak günümüz koşullarında “ideal demokrasi” düşüncesi aynı zamanda “ulusal” ve “küresel” ölçekli coğrafya ile nüfus faktörlerini de hesaba katmak gerçeği ile karşı karşıyadır. Bu anlamda, ne Antik Yunan ne de İsviçre ve benzer nitelikteki küçük ölçekli uygulamaların küresel uygulama için birebir genellenme şansları bulunmamaktadır. Bu imgelemlerin gerçekleşebilmesi, ancak iletişim ve iletişim teknolojilerinin küresel, kitlesel ve etkileşim ağırlıklı olarak geliştirilerek kullanılmasıyla mümkün olabilmektedir. İşte tam da bu noktada iletişim araçları devreye girmektedir. Ancak bunun geleneksel medya üzerinden gerçekleşmesi olası gözükmemektedir. Çünkü geleneksel medya ve “temsili demokrasi” birbirini besleyen ve tamamlayan “abartılı” bir temsil sistemi üzerine kurulmuş olgulardır. Bu anlamda, güçlü iletişim-etkileşim yeteneğine sahip, üzerinden yazılı, sesli ve görüntülü biçimde iletişim kurulabilen bir başka medyaya

³⁰ Tourraine, a.g.e., ss.36-60.

gereksinim olmaktadır. Günümüzde bu yeteneklere sahip olan medya sadece internet olarak görünmektedir. Teknolojik ve toplumsal anlamda gelişiminin arttırıldığı internetin, birçok bireysel ve toplumsal sorunun çözüm aracı olacağı, bugünkü hızlı gelişim ve etkinlik seyrinden anlaşılmaktadır.

1.2.2.4. Demokrasî ve Kamuoyu

Demokrasilerde halkın görüş ve kanaatlerinin yönetime yansımaları, ancak özgür iletişim ortamında oluşmuş kamuoyu ile mümkün olmaktadır. Kamuoyu kavramının kökenleri antik çağlara kadar inmektedir. Antik Yunan ve Romalı düşünürler bu alanda, bugünkü siyasal anlamda kullanılabilecek benzer anlamlara gelen deyimler kullanmışlardır. Antik Yunan düşünürleri kamu istekleri üzerine çalışmışlar ve bu konuya önem verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Antik Yunan sitelerinde kamusal yaşam dinsel, siyasal ve tecimsel yaşam Agoralarında oluşmaktadır. Burada kamu sorunlarının tartışılmasına sitelerde yaşayan herkes değil ancak vatandaşlık statüsüne sahip insanlar katılabilmekteydi. Antik Roma'da da Forumlar, Yunan'daki Agoralar benzeri işlev gören kurumlardır. O dönem senato karar tutanakları, bu forumlarla halka duyurulmaktaydı. Kamuoyunun çağdaş anlamına yakın bir deyim olan "Consensus populi" (Halkın onayı) Antik Romada doğmuştur.³¹

Kitle iletişiminin etkisi, burjuva sınıfının ortaya çıkışı ve ardından gelen Rönesans ve reform hareketleri, Batı Avrupa'da zihinsel aydınlanmanın önünü açmıştır. İnsanların tutum ve davranışlarının oluşumundaki en başat otorite olan Kilisenin etkisinin zayıflamasına yol açan Rönesans ve reform hareketleri "halk" ve "kamuoyu" kavramının önem kazanmasını sağlamıştır. Aydınlanma dönemi insanının vahiy bilgisine olan bağlılığında köklü değişimler ortaya çıkmış, "doğanın bilimsel bilgisi" temeline dayalı bilgi ve

³¹ Arsev Bektaş, **Kamuoyu, İletişim ve Demokrasî**, 2.b, İstanbul: Bağlam yayınları, Ekim 2000, ss. 13-16.

düşünme tarzı ön plana geçmiştir. Aydınlanma dönemindeki bilimsel ve toplumsal dönüşümler sonrasında ortaya çıkan akılcılık, laiklik ve özgürlük gibi kavramların yaşama katılması ile oluşan toplumsal koşullar, bugünkü anlamına yakın bir kamuoyu kavramını ortaya çıkarmıştır.

Kitle iletişimi ve kamuoyu, ulusal ve küresel ölçekli toplumsal yaşamda, yöneten yönetilen arasındaki dengeli iletişimde, toplumdaki duygu düşünce ve kanaatlerin oluşmasında vazgeçilmez öneme sahiptir. Kitle iletişim araçları, doğru bilgilendirilen ve özgürce oluşması sağlanan bir kamuoyunun ilkeleri ve işlevleri temelinde sesi ve tepkisi olabildiğinde ancak toplumun demokratik gelişiminin baş aktörü olabilmektedir.³²

Ancak, geleneksel medyanın hem araçsal doğası hem de bugünkü toplumsal ve kurumsal yapılanması ile istenen ölçüde “özgür” ve “demokratik kamuoyu” oluşumunu sağlayamadığı görülmektedir. Bu anlamda sağlıklı ve demokratik bir kamuoyunun oluşumu, en temelde araçsal doğası buna uygun olan bir medya ortamı ile mümkün görünmektedir. İletişim araçlarının evriminde yeni, iletişim ve etkileşim gücü yüksek, çok boyutlu bir iletişim aracı olan internetin bu anlamdaki yetenekleri bu tez çalışmasının 2. ve 3. bölümlerinde irdelenecektir.

1.3.Bilginin İletişim Yoluyla Yaygınlaşması Ve Bilişim

Dünya, bilgisayar ortamı ve bilgi ağırlıklı bir iletişim sisteminin içine girmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler genelde toplumsal ve daha özelde demokratik dokuları etkilemektedir. Bilginin geniş kitlelere yayılımı ve etkileşimli iletişim olanakları, bireylerin “seçim” ve “özgürlük” alanlarını genişletmekte ve dolayısıyla da toplumsal gelişmeye olumlu etki yaratmaktadır.

³²Girgin, a.g.e.,ss.132-133.

1.3.1.Bilgi Kavramı

Bilgi, İnsanlık tarihi boyunca her zaman önemli bir kavram olmuştur. Bilgiye ulaşma, çağlar boyunca gerçeğe ulaşma ile çoğu zaman özdeş tutulmuştur. Antik çağ filozofları da bilgi üzerine düşünmüşler ve bilgi konusunda görüş belirtmişlerdir. Antik çağ filozoflarından Platon, Sokrates diyaloglarında sanı, inanç, yargı ve bilgi arasındaki ilişkiyi irdelemiş bilginin birtakım özelliklerini ortaya koymuştur. O dönemde Platon duyum, algı ve inancın bilgi olarak adlandırılabilmesi için belli bir takım özelliklere sahip olması gerektiği konusunda düşünce üretmiştir.³³ Bilmek ve değerlendirmek İnsanoğlunun iki temel davranışı olarak ele alınmaktadır. İnsan bildiği oranda, çevresini, toplumu ve evreni tanıdığı ölçüde yaşamı sürecinde başarıya ulaşabilir. “Bilen insan” doğa ve toplum üzerinde egemenlik kurar, kendi kendinin efendisi olur. Bu tür bir egemenlik özgürleşme demektir.³⁴

İnsanın kendisinin efendisi ve özgürleşmiş olması demokrasinin temellerinin oturması için en başat etken olmaktadır. Özgür olmayan bireylerden oluşmuş halkların kendi kendilerini yönetme biçimi olan demokrasiye yakınlıkları çok fazla olamamakta, otoriter ya da totaliter yönetim biçimlerine yöneldikleri görülmektedir.

1.3.1.1.Bilgi Toplumu

Yeni teknolojilerin neden olduğu ekonomik ve sosyal değişimler, günümüzde bilgi toplumu adı verilen yeni bir oluşumu beraberinde getirmiştir. Bilişim ve iletişim teknolojisi alanında yaşanan gelişmeler, 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle gelişmiş ülkelerde toplumsal bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Günümüzün küreselleşen dünyasında bu etkiler gelişmekte olan ülkelere de yansımış, hemen her alanda bilgi çağının etkileri

³³ F.M. Cornford, **Platon'un Bilgi Kuramı**, Çev. Ahmet Cevizci, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1989, s.52.

hissedilmeye başlamıştır.³⁵ İletişim teknolojisindeki gelişmeler, toplumları bilgi toplumuna dönüştürmekte en önemli etken olmuştur. Bilgi toplumunun temel özelliği, insanlarla ilgili etkinliklerde, bu arada ekonomilerde, zihinsel üretimin diğer üretim biçimlerinin önüne geçmesidir. Aynı zamanda, üretilen zihinsel ürünlerin bir noktadan başka bir noktaya iletilmesinin kolaylaşması, hızlanması, ucuzlaşması ve yaygınlaşmasıdır.³⁶

Bilgi toplumunun en belirgin özelliği, bilginin toplanması, işlenmesi, düzenlenmesi, saklanması ve yayımı alanlarında uygulanan yeni gelişmelerdir. Bu dönemde, bilgi hizmetleri alanında ticari firmalar kurulmuş, çok büyük sektörler oluşmuş ve bilgi ilk kez bu derece alınır-satılır bir meta olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki büyük gelişmeler, yönetenle yönetilen üretici ile tüketici, ilişkisini önemli ölçüde değiştirmiştir. Bilginin bu kadar hızlı ve geniş kitlelere yayılması, yönetimlerin daha saydam olmasını, yöneten yönetilen iletişimini etkin hale getirerek, daha demokratik bir ortamın oluşmasında alt yapı hazırlamaktadır. İletişim teknoloji olanakları ile, devletin organlarının ya da firmaların yönetim kurullarının aldığı kararları vatandaşlar etkileşimli biçimde anında öğrenebilmektedirler.

Bilgi, yaşadığımız dünyayı “global bir köy” yaparken, aynı zamanda toplumlar arasındaki bilgi dağılımında büyük farklar olduğunu da gözden uzak tutmamak gerekmektedir. Dünyanın bazı bölgelerinde insanlar bilgi yoksulluğu çekerken, gelişmiş bölgelerdeki insanlar çığ gibi büyüyen bilginin altında deyim yerinde ise ezilmektedirler.³⁷

1.3.1.2. Bilginin Araçsal Okunması Özelliği

İçinde yaşadığımız çağa “iletişim çağı” da denmektedir. Bilginin bir meta olarak değerlendirildiği ve bilginin “ışık hızıyla” hareket ederek toplumsal

³⁴ Niyazi ÖKTEM, “Medyada Sorumluluk”, Karizma Düşünce Dergisi, Sayı 5, s.10.

³⁵ www.bahadirakin@netscape.net

³⁶ Bülbül, a.g.e., s.20.

³⁷ Meral Alakuş, **Bilgi Toplumu**, Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991, s.53.

ve küresel etkiler yarattığı bir dönemde bilgi ile ilgili her şeyin özel öneme sahip olduğu mantıksal çıkarılması yanlış olmaz. İlk çağlarda bile önemi vurgulanan bilginin artık insanın doğrudan duyu organları ile algılamayacağı, araçsal bir teknikle saklanması ve okunması dönemine gelinmiştir.³⁸ Eskiden yazılı biçimde saklanan bilgi kaynakları insanın zihinsel öğrenme süreci sonrasında edindiği ve gündelik yaşamın içinde sürekli kullanarak unutulma riski bulunmayan insan dili ile çözebildiği belgeleri artık teknoloji olmaksızın çözemeyecek duruma gelmiştir. Aynı şey telefon, radyo ve televizyon gibi araçlar için de geçerli olmakta ve insan elektromanyetik dalgaları yalnız insan duyuları ile deşifre edememektedir. Ortaçağda kilisenin elinde bulunan bilgi tekeli, bugün insan yetenekleri dışında farklı bir yöntemle okuyup yazan, çözen ve saklayan ileri teknoloji ürünü araçları üreten bir kitlenin eline geçmekte olduğu görülmektedir.

1.3.2.Bilişim

Bilişim kısaca, "Ana sistemlerden mikrobilgisayarlara kadar bilgisayar temelli tüm bilişim sistemleri" veya "Bilgisayarlar aracılığıyla bilgilerin elde edilmesi, işlenmesi saklanması ve gerekli yerlere iletilmesi" olarak tanımlanabilir. Genel bir ifadeyle bilişim teknolojilerini bir bilginin toplanmasını, işlenmesini, saklanmasını ve gerektiğinde herhangi bir yere iletilmesi ya da herhangi bir yerden bu bilgiye erişilmesini bugün için elektronik, optik vb. tekniklerle otomatik olarak sağlayan teknolojiler bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Burada bilgi "0" ve "1" haline dönüştürülmüş veri, ses, görüntü, video vs. her şeyi ifade etmektedir.³⁹ TV, radyo, telefon, faks, internet gibi iletişim araçlarının üretimi bu alanda geliştirilen teknoloji sayesinde gerçekleşebilmektedir. "Dünyayı etkileyen nitelikteki değişimlerin temelinde iletişim teknolojilerindeki gelişmeler yatmaktadır".⁴⁰

³⁸ Denis Huisman, **Sokrates İnternette**, Çev. Kerem Eksen, İstanbul: Güncel yayıncılık, Mart 2000, s.94.

³⁹ Bilişim teknolojilerinin evrimi htm 28.10.01 bahadirakin@netscape.net

⁴⁰ Bülbül, a.g.e., s.15.

1.3.2.1.Türkiye’de Bilişim

Türkiye’de bilişimin önemi anlayan öncü bazı “sivil çevreler” bu konuda devletin duyarlılığının artırılması için girişimlerini sürdürmektedir. Bilişim Sivil Toplum Örgütleri Platformu adıyla bir yapılanma oluşturulmuş ve konunun önemine dikkat çekmek için 2001 yılında ortak bir deklarasyon yayınlamıştır. Ortak görüş: Türkiye’de Bilişim konusunda devletin girişimlerinin istenen düzeyde olmadığı ve çoğu zaman “slogan” düzeyinde kaldığı yönündedir.⁴¹ Ancak bütün bu “duyarsızlık” ve “yavaştan almalara” karşın, bilişime duyulan ihtiyaç, kendi piyasasını oluşturmaktadır.

Interpro Araştırma adlı bir araştırma kuruluşunun 2000 yılında yaptığı bazı araştırma sonuçları şöyledir: Türkiye Bilişim Pazarı, 1999 yılından 2000 yılına yüzde 22.7 büyüme kaydederek 12.8 milyar dolara ulaşmaktadır. İnternet kullanıcılarının yüzde 60’ı servis sağlayıcılar üzerinden internete erişmektedir. İnternet kullanıcı profili araştırması sonuçlarına göre, profesyonel İnternet kullanıcılarının %58’i 21-30, %24’ü ise 31-40 yaş grubundadır. “Aile büyüklerimiz, yaşlılar (anne, baba, büyükanne, büyükbaba vb) da Bilgi Toplumu’nda etkin olarak yer almalı mı?” sorulu anket çalışması, “% 95 Evet” “% 5 Hayır” sonucunu vermektedir.⁴²

Bilgisayar ve internet temelli iletişim düzeninin toplumsal ve demokratik etkileri konusunda Bilkent Öğretim Üyelerinden Doç. Dr. Mustafa Akgül şunları söylemektedir: “Bilgisayarlaşma ve internet, çağdaş demokratik bir toplum olma, bilim ve teknoloji üreten bir ulus olma çabamızın önemli aracı ve parçasıdır. Bu kadar hayati bir konuda toplumu oluşturan çeşitli kesim ve katmanlar, örgütler ve uzmanlarca konunun çeşitli boyutlarının enine boyuna araştırılıp, tartışıldıktan sonra bir toplumsal

⁴¹ <http://www.unak.org.tr/index.html>

⁴² www.BT-NET.com.sayılarla_bilişim/htm

uzlaşmaya varılması ve bunun “Ulusal Bilgisayarlaşma Master Planı” olarak tescil edilmesi gerekmektedir”⁴³

⁴³ www.akgul@bilkent.edu.tr

2.İNTERNETİN ÖZELLİKLERİ VE DEMOKRASİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1.İnternet

İnternet sözcüğü, çok yönlü özelliklerinden dolayı insanlara pek çok şey çağrıştırmaktadır. Kimilerine göre internet bir “elektronik-posta” (“e-posta”), kimilerine göre sohbet, kimilerine göre ise büyük bir kütüphanedir. Oysa internet, birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyen bir iletişim ağının adıdır. İnternet, insanların her geçen gün gittikçe artan "üretilen bilgiyi saklama/paylaşma ve ona kolayca ulaşma" istekleri sonrasında ortaya çıkan bir teknolojidir. Bu teknoloji yardımıyla pek çok alandaki bilgilere kolay, ucuz, hızlı ve güvenli bir şekilde erişilebilmektedir.⁴⁴ Şimdi, bütün dünya bir anlamıyla gerçekten insanların parmaklarının ucundadır. İnternet üzerinde, tanımlanan ve hatta hayal edilebilen herhangi bir konu hakkında bilgi bulunabilmekte ve dünyanın öbür ucundaki insanlarla iletişim kurulabilmektedir. İnternetle dünyanın herhangi bir yerindeki bilgisayara girip kaynaklarından yararlanmak, en iyi kütüphanelerde araştırma yapabilmek ve dünyanın en ilginç müzelerini ziyaret edilebilmek olanağı bulunmaktadır. Üzerinden TV, radyo, telekonferans ve videolar izleyebilmek, herhangi bir yayına birkaç saniye gibi kısa zamanda ulaşılabilme olanağıdır.⁴⁵ Aynı zamanda, neredeyse istenilen her şey artık internet üzerinden satın alınabilmektedir. Bütün bu sayılanlar ve çok daha fazla etkinlik, dünyanın en büyük bilgisayar ağı olan internete girilerek yapılabilmektedir. İnternet teknolojisi sayesinde, üretilen çok miktarda bilginin depolanması ve istenildiğinde çok kolay bir şekilde ulaşılması ve paylaşılması mümkün olmaktadır. Bilgi ve belgelere kolay ve ucuz olarak ulaşılabilme olanağı bulunmaktadır.

⁴⁴ www.turk-info_com, Türkiye İnternet Portalı.htm

⁴⁵ [www.anet.com.tr/İnternet nedir?](http://www.anet.com.tr/İnternet_nedir?)

2.1.1.İnternetin Tarihsel Gelişimi

İnternet projesi, ABD ve eski Sovyetler Birliği arasındaki soğuk savaş döneminde, ABD'nin Yüksek Öğretim Kuruluşu (Massachusetts Institute of Technology (M.I.T) tarafından olası bir nükleer savaşta askeri iletişimi gerçekleştirme temelinde düşünülüp planlanmıştır. İlk internet uygulaması, 1969 yılında Amerikan askeri kuruluşlarının, savunma şirketleri ve üniversitelerinin birbirleriyle iletişim kurmaları temelinde yaratılmıştır. ABD Savunma Bakanlığının bir kuruluşu olan ARPA'nın (Advanced Research Projects Agency) desteği ile çalışmalara başlanmış, Los Angeles, Santa Barbara, Stanford ve Salt Lake City kentlerinde bulunan dört büyük bilgisayar arasında ilk bilgi transferi gerçekleştirilmiştir. ARPA'nın kurduğu ARPANET'e bağlı bilgisayarlarla ilk kez 1983 yılında bugünkü IP (İnternet Protokolleri) yöntemiyle iletişim kurulmaya başlanmıştır.⁴⁶ İnternet dünyanın dört bir yanındaki bilgisayarlar arasındaki elektronik iletişimi desteklemek için vardır. İnternet ortaya çıkmadan önce sorulsaydı İnsanların çoğu bu tür bir iletişime ihtiyaçları olmadığını söyleyebilirlerdi; ancak şimdi o aramızdadır ve insanlar onsuz yapamayacaklarını anlayacaklardır.⁴⁷ Özetle, bilgisayarlar ağı demek olan internetteki her bilgisayar, diğer bilgisayarlar dizisine bağlıdır. Bu bağlanma, tek bir kurum yada kuruluşa ait bilgisayarları birbirine bağlayan yerel bir ağ (şebeke) yada değişik kuruluşlardaki bilgisayarları ve ağları birbirine bağlayan daha geniş bir ağ aracılığı ile olabilmektedir.

2.1.2.İnternetin Teknik Yapısı

İnternet üzerindeki bilgi iletimi ve paylaşımı bazı kurallar dahilinde yapılmaktadır. Bu kurallara kısaca "İnternet protokolleri", ya da "TCP/IP protokoller ailesi" denmektedir. TCP/IP, (Transmission Control Protocol/İnternet Protocol/"İletim Denetimi Protokolu/İnternet Protokolu") bilgisayarlar ile veri iletişim birimleri arasındaki organizasyonu sağlayan, böylece bir yerden diğerine veri iletişimini olanaklı kılan pek çok veri iletişim protokolüne

⁴⁶ <http://www.itu.edu.tr/bid/bilgi/dokuman/tarihce.html>

⁴⁷ Neil Barrett, **İnternet**, Çev. Mustafa Doğru, İstanbul: Damla Yayınevi, Şubat 2000, s.11.

verilen genel addır. Bir başka değişle, TCP/IP protokolleri bilgisayarlar arası veri iletişimin sınırlarını ve çerçevesini koymaktadır. Bu protokollere örnek olarak, “FTP” (“File Transfer Protocol”/“Dosya Gönderişim Protokolü”), “SMTP” (“Simple Mail Transfer Protocol”/“Basit Elektronik Posta Gönderişim Protokolü”) verilebilir. Adı sıkça geçen, “WWW” (“World Wide Web”/“Dünya Çapında Web”) ortamında birbirine linkli nesnelerin iletilmesini sağlayan protokol ise “HTTP” (“Hyper Text Transfer Protocol”/“Yüksek Metin Gönderişim Protokolü”) olarak adlandırılmaktadır. TCP/IP protokolü aynı zamanda, diğer iletişim ağlarında da kullanılabilir. Özellikle pek çok farklı tipte bilgisayar veya iş istasyonlarını birbirine bağlayan yerel ağların da (LAN) yaygın bir kullanımı bulunmaktadır.⁴⁸

Normal bir web bağlantısı 4 ana birimden oluşmaktadır: 1- Masaüstü bilgisayar ya da benzeri bir makine. 2- İnternet Erişim Sağlayıcısı. 3- Bağlantının sonundaki sunucu ya da sağlayıcı bilgisayar. 4- Bu üç unsuru birbirine bağlayan iletişim ağları. Masaüstü bilgisayar, webde denetim istasyonu görevini görmektedir. İnternete kişisel bilgisayar ve modemle girildiğinde, ilk başta temel bazı donanımlara gereksinim olmaktadır. Bunlar, bilgisayar, hızlı bir modem, bir telefon hattı, web tarayıcı program (browser) ve tamamlayıcı iletişim programıdır. Tarayıcı, iletişim programına, web belgesine ya da sayfasına ulaşmak için komutlar göndermektedir. İletişim programı, modemi aramakta ve tarayıcının isteğini TCP/IP’yi kullanarak yollamasına olanak sağlamaktadır. Masaüstü bilgisayarlar internete ulaşmak için, İnternet Servis Sağlayıcı (İSS) kuruluşdaki aracı bilgisayarı arar. İSS, internet kullanıcılarının internet omurgasına girmeleri için aracılık etmektedir.⁴⁹

⁴⁸ www.bilgi@anet.com.tr İnternet nedir?/htm

⁴⁹ <http://www.webokul.com/internetnedir.htm>

2.1.3. İnternet Altyapısı

Ulaştırma Bakanlığı Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı projesi (TUENA) kapsamında, uluslar arası alanda yapılan araştırma ve inceleme sonucunda, ülkelerin en çok enformasyona ve iletişim teknolojileri donanım üretimine önem verdikleri görülmektedir. Donanıma en fazla önem verenlerin gelişmiş ülkeler olduğu gözlenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin donanıma önem verdikleri ancak bunun düşük düzeyde kaldığı saptanmıştır. İnternet teknolojisinin doğduğu ve ilk kez uygulamaya konduğu ABD’de kurulan İnternet omurgası (Backbone) başlangıçta National Science Foundation (NSF) tarafından işletilirken, teknolojinin yeterli olgunluğa ulaştığı gerekçesiyle Mayıs 1993’ten itibaren tümüyle özel sektöre devredilmiştir. Söz konusu alandaki kurallara uyan ve yatırım yapmak isteyen herhangi bir firma İnternet omurgası işletebilme hakkına sahip olmaktadır. Kurulan omurgalar önce dört, daha sonra on bir Network Access Point (NAP) aracılığı ile birbirlerine bağlanmıştır. NAP’lar herhangi bir omurgadaki İnternet trafiğini diğer omurgaya en kısa ve hızlı yoldan aktarabilmektedir. NSF tarafından San Francisco NAP (Fasific Bell), Chicago NAP (Bellcore ve Ameritech), Newyork NAP (Sprintlink) ve MAE-EAST NAP (Metropolitan Fibre Systems MFS)’e ek olarak MAE-WEST, MAE-LA, MAE-DALLAS ve MAE Chicago NAP’ları açılmıştır. Federal Devletin (ABD Kamunet) İnternet omurgası trafiği ise üç adet NAP (FIZ-East, FIX-West ve CIX) yoluyla diğer İnternet omurgalarına aktarılmaktadır. Bu konudaki bir başka örnek de Singapur’dur. Tüm ülkeyi kaplayan Singapore-One omurgası, Net-1 adlı konsorsiyum tarafından kurulmuştur ve işletilmektedir. Konsorsiyumun ortakları, kamu kuruluşu olan Singapore Telecom ve üç özel firmadan oluşmaktadır.⁵⁰

⁵⁰ www.tuena.gov.tr/rapor/alt_paket_2.html.

2.1.4.Türkiye’de İnternet

İnternet teknolojisi Türkiye’ye ilk kez 1987 yılında Ege Üniversitesi’nin öncülüğünde kurulan Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı (TÜVAKA) tarafından getirilmiştir. Ancak, bugünkü anlamda ilk internet bağlantısı, 12 Nisan 1993 yılında Ankara-Washington arasında kurulan hat üzerinden gerçekleşmiştir. 12 Nisan, Türkiye’de internetin yaş günü olarak kutlanmaktadır. Türkiye’de o günlerde internete bağlı 4000 makine ve 25-30000 kullanıcı bulunurken, 2001 yılı verilerine göre, internet abone sayısının 2 milyona, kullanıcı sayısının ise 4 milyona ulaştığı görülmektedir.⁵¹

2.1.5.Hukuksal Yönden İnternet

İnternetin, hukuksal anlamda belli bir işleticisi ya da yöneticisi dolayısıyla gerçek bir sahibi yoktur. İnternetin kullanımında ortaya çıkabilecek suiistimalleri, aşırılıkları, usulsüzlükleri, kuraldışı davranışları denetleyip, yaptırım uygulayacak henüz bir merkezi otorite bulunmamaktadır. Belli bir yeteneğe sahip bir bilgisayardan, TCP/IP protokolünü kullanarak internete girmek olanaklıdır. Bununla birlikte uygulamada oldukça çarpıcı gelecek içerik ve ölçüde demokratik ve kendini düzenleyen ve denetleyen bir sistem olduğu görüşü ileri sürülmektedir. Bununla birlikte internetin bazı mekanizmalar yoluyla denetlendiğini görüyoruz.⁵²

2.1.5.1.ABD

İnternetin ilk ortaya çıktığı ülke olan ABD’de devlet, internetin zararlarına karşı yasal önlem alma gereği duymuştur. Bu çerçevede Şubat 1996 yılında Telekomünikasyon yasasına (Telecommunication Act of 1996) ek bir hüküm getirilerek şiddet ve pornografik içerik taşıyan yayın

⁵¹ www.e-kolay/haber.htm

⁵² <http://www.superonline.com/hukuk/index.htm>

sunucularının yasal sahiplerine 250.000 dolar para ve 2 yıla kadar hapis cezası getirilmiştir. Ancak bu tarihten bir yıl sonra, 1997 yılında bu hükmün ABD anayasasına aykırılığı iddia edilmiş ve bunun sonucunda Amerikan Yüksek Mahkemesi, hükmü anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. Yüksek Mahkemenin bu karar gerekçesi ise: “Demokratik bir toplumda serbest toplumsal düşünce alışverişinin sağlayacağı yarar, sansürün sağlayabileceği toplumsal yarardan karşılaştırılamayacak ölçüde büyüktür.” olarak geçmektedir.⁵³

2.1.5.2.Kanada

Kanada hükümetinin hazırladığı yasaya tasarısına göre; internetteki çocuk pornosu sitelerine girmek suç sayılmaktadır. Tasarı , çocuk pornosu sitelerine girenlere, 5 yıla kadar hapis cezası öngörmektedir. Kanadalı yetkililere göre, bu tasarının internet üzerinde giderek artan çocuk pornosu sitelerine engel olmak için yapıldığı belirtilmektedir.⁵⁴ Kanada'da, İnternet'ten çocuk pornosu materyalleri indirmek yasal olarak zaten suç sayılıyordu. Ancak bu yasa tasarısıyla birlikte, çocuk pornosu konulu sitelere girmek de suç kapsamına alınmakta ve 5 yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir. Yeni yasa, e-postalarına gelen ve ne olduğunu bilmeden açtıkları iletilerde çocuk pornosu materyalleri ya da web sitesi adresiyle karşılaşanları kapsamıyor. Ancak bilinçli olarak bu tür sitelere girenler, tespit edildiklerinde hapis cezasına çarptırılmaktadır. Yasa ayrıca, e-posta yoluyla çocuk pornosu fotoğrafları göndermek, bu tür materyaller için web sitesi adresi sağlamak ve yurtdışına çocuk pornosu göndermeyi de 10 yıla kadar hapisle cezalandırmayı öngörmektedir.⁵⁵

⁵³ Kayıhan İÇEL, **Kitle Haberleşme Hukuku**, 4.b., İST: Beta Basım dağıtım A.Ş, Kasım 1998,s.,412.

⁵⁴ Hürriyetim com.tr/haber htm

⁵⁵ Hürriyetim com.tr

2.1.5.3. Malezya

İnternet konusunda Malezya hükümeti, “yalan” ve “uydurma” haberleri, pornografik materyalleri engellemek amacıyla bir tür “içerik kodu” hazırlamaktadır. Enerji, İletişim ve Multimedya Bakanlığı'ndan Chia Kwang Chye, içerik düzenlemesinin gerekçesini internette yayılan pornografinin yanı sıra, çok ırklı bir ülke olan Malezya'da kavga yaratacak yalan ve uydurma haberlerin önüne geçmek olarak açıklamaktadır. Açıklama kapsamında, internete sansür getirme niyetinde olunmadığı, ABD, İngiltere, Avustralya, Çin ve Singapur'daki sanal dünyayla ilgili yasaların incelediği belirtilmektedir. Malezya'daki bu düzenlemenin, Singapur'daki gibi tüm internet servis ve içerik sağlayıcıların ülkenin yayıncılık idaresinden lisans almasının zorunlu olduğu uygulamaya benzeyeceği belirtilmektedir.⁵⁶

2.1.5.4. Türkiye

İnternet bir kitle iletişim aracı olarak çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sorunlardan bir kısmı hukuksal nitelik göstermektedir. Bu tür sorunları tüm İnternet bağlantılı ülkeler gibi Türkiye de yaşamaktadır.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 25 Ağustos 1997 tarihli Kararı uyarınca Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda, aşağıdaki kuruluşlar ve temsilcilerinin katılımıyla Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu (ETKK) oluşturulmuştur. Bu durum, dünya finans hareketlerinin giderek daha çok elektronik ortama bağlı olarak gerçekleşmesi olgusu ve bu gelişmelere ülkelerin hazırlık yapmasının göstergesidir.

ETKK Adalet Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı gibi bakanlıklar; Devlet Planlama

⁵⁶ Hürriyetim.com.tr, a.g.w.

Teşkilatı Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı ,Gümrük Müsteşarlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü gibi devletin kilit durumdaki kurumları; Merkez Bankası ,Rekabet Kurumu ,Sermaye Piyasası, Kurulu, Bankalar Birliği gibi finans kurumları; Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Türk Patent Enstitüsü, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği gibi kurumlar tarafından oluşturulmaktadır. ETKK'nın amacı: "Özellikle, son 10 yılda bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı gelişmenin yanı sıra, toplumların tüm kesimlerinde,günlük yaşamın her alanında bilgisayar kullanmanın çağın gereği olduğu bilincinin oluşması, ekonomik gelişmenin ve toplumsal refahın sağlanmasında elektronik ticarete stratejik bir önem kazandırmıştır. 2000'li yıllarda hacminin yüzlerce milyar Dolar'a ulaşacağı tahmin edilen elektronik ticaretten beklenenler, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile, küreselleşme, rekabet üstünlüğü, uluslararası ticaretten daha çok pay ve sürdürülebilir toplumsal ve ekonomik kalkınmaya katkı" olarak özetlenebilir.⁵⁷

2.1.5.4.1.İnternet Üst Kurulu

Ana işlevi Ulaştırma Bakanlığı'na danışmanlık olmak üzere, Türkiye'de internetin altyapıdan başlayarak tüm boyutları ile kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerini belirlemek, bu hedeflere erişmek vb. gerekçelerle Ulaştırma Bakanlığı tarafından 1998 yılında "İnternet Üst Kurulu" oluşturulmuştur. Kurulun görevleri arasında planlama koordinasyon İzleme işlevlerini yerine getirmektedir. İnternet Üst Kurulu, örgütlenme anlamında "Türkiye internetinin sağlıklı gelişebilmesi için gerekli olan çok sesli, katılımcı, saydam bir oluşum ile kamu kurum ve kuruluşları , alt yapı hizmeti veren kuruluşlar, servis/içerik sağlayıcılar , konunun uzmanları, kullanıcılar ve teknoloji üreticisi kuruluş temsilcilerinden" oluşmaktadır. Üst kurulun başkanı T.C Ulaştırma Bakanı'dır. Bakan'ın bulunmadığı durumlarda müsteşar ya da Bakan'ın görevlendireceği bir yardımcısı vekillik yapmaktadır. Üst Kurulu'un sekreteryaya görevi Haberleşme genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.⁵⁸

⁵⁷ <http://www.arafiyan.net/arafiyan>

⁵⁸ Daha fazla bilgi için bkz:<http://kurul.ubak.gov.tr>

2.1.5.4.2.Yeni Yasa Tasarısı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda 07.06.2001 tarihinde kabul edilen, 4676 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu İle Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından incelenerek, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 89. ve 104. maddeleri gereğince bir kez daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na geri gönderilmiştir. "Her türlü teknoloji ile her tür iletişim ortamında yapılacak yayın ve hizmetlerin usul ve esasları, Haberleşme Yüksek Kurulu'nun belirleyeceği strateji çerçevesinde Üst Kurulca tespit edilip Haberleşme Yüksek Kurulu'nun onayına sunulur. Bu yayın ve hizmetlerin mevzuata uygunluğu, Üst Kurulca denetlenir." şeklinde yeniden düzenlenen 3984 sayılı Kanunun 31.maddesi 2.fıkrası ve, bu yasanın yalan haber, hakaret ve benzeri fiillerden doğacak maddi ve manevi zararlarla ilgili hükümleri, bilişim teknolojileri ve internet ortamında sayfa açılması veya elektronik gazete, elektronik bülten vb. suretiyle yayınlanan her türlü yazı, resim, işaret, sesli veya sessiz görüntü ve benzerleri hakkında da uygulanır." içeriğini taşıyan 5680 sayılı Kanuna Ek 9.Maddesini düzenleyen madde, yasalaştığı takdirde "internet iletişimi" , Haberleşme Yüksek Kurulu ve RTÜK'ün denetimine girmiş olacaktır. Yasanın, bu haliyle Anayasa Komisyonunda görüşülerek kabul edilmesi ve Genel Kurul'a gönderilmesine Türkiye'deki bilişim toplulukları büyük tepki göstermektedir. İnternetin kendine özgü yapısından kaynaklanan özelliklere ilişkin düzenlemeler yapılmadan yasa kapsamına alınmasının sorunları çözümlenmekten çok, yeni sorunların doğmasına neden olacağı konusunda bilişim topluluklarında görüş birliği bulunmaktadır. İnternetin çalışma, üretim, ticaret, iş yapma, eğlenme, öğrenme, yönetme gibi yaşamın tüm boyutlarında köklü bir değişimin simgesi olarak insanlığı "Bilgi Toplumu" olarak tanımlanan yeni bir toplum biçimine taşıyacak temel unsurlardan biri olduğuna dikkat çekilmektedir. Türkiye Bilişim Vakfı Başkanı Faruk Eczacıbaşı, internetin bireyler, kurumlar ve ülkeler için stratejik önemde olduğunu, bu teknolojiden

yeteri kadar yararlanmayan ülkeler, kurumlar ve bireylerin gelişme yolunda ciddi bir tehdit altında olacağını dile getirmektedir. Bu düzenlemelerle “bilişim teknolojileri ve internet ortamında gerçekleşen eylemler” Basın Yasası kapsamında değerlendirilecek; internete ilişkin unsurlara yönelik olarak hiç bir tanımlamaya yer vermeden, internetin kendine özgü yapısından kaynaklanan özelliklere ilişkin düzenlemeler yapmadan yasa kapsamına alınmasının sorunları artıracığı ileri sürülmektedir. Bu yasadan sonra, web sitelerinin yurt dışındaki sunucularda barınmaya başlayacağı, internet servis sağlayıcı şirketlerin ticari olarak zor durumda kalacakları öngörülmektedir.⁵⁹

2.1.5.4.3. İnternette Spam (İstenmeyen İleti) Sorunu

İnternet üzerinde aynı iletinin yüksek sayıdaki kopyasının, bu iletiyi alma isteği bildirmemiş kişilere, zorlayıcı nitelikte gönderilmesi durumuna spam adı verilmektedir. Spamlar çoğu kez ticari reklam niteliğinde olmakta ve yasal olmayan ve güvenilmez ürün ya da hizmetlerin duyurulması amaçlı gönderilmektedir. Gönderen tarafından çok küçük bir harcama ile gerçekleştirilebilen spamın asıl mali yükünü büyük ölçüde iletinin alıcıları ya da taşıyıcı ve servis sağlayıcı kurumlar karşılamak zorunda kalmaktadır.⁶⁰ İnternet üst kurulunun birkaç toplantıdan bu yana gündeminde olan spam konusu, son toplantıda yeni bir boyut kazandı. Ulaştırma Bakanlığının spamı suç olarak duyuracak ve bu konuda yorum yapacak kurumun Adalet Bakanlığı olduğunu belirtmesinden sonra, karar metninin Adalet Bakanlığı onaylı çıkması kararı bulunmaktadır.

2.1.6. Etik Yönden İnternet

Yeni ve etkileşim gücü yüksek bir iletişim aracı olan internetin bugünkü yapısıyla denetimden uzak olduğu açıktır. İnternette dolaşan herhangi bir yayının denetimini sağlamanın güçlüğü, “kötü” ve “ahlaksız” kullanımların denetlenmesini zorlaştırmaktadır. Denetim koşullarının sağlanması konusu ise,

⁵⁹ www.turk.internet.com

⁶⁰ <http://www.internetdernegi.org/default.htm>

internetin küresel boyutu düşünülduğünde ancak uluslararası bir denetim mekanizması ile olanaklı gözükmemektedir. Yerel temeldeki çözüm girişimlerinin başarılı olamayışının nedeni herhangi bir kullanıcının dünyanın herhangi bir yerinden domain (alan adı) alabilmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin sonu “tr” ile biten Türkiye alanında yasaklanan herhangi bir faaliyet bir başka ülkenin alanını kullanılarak yürütülebilmektedir. Bu anlamda küresel bir denetim mekanizmasının oluşturulma gerekliliği ortadadır. Türkiye’de internetin kötü kullanılmasına dair çok sayıda “örnek olay” verilebilir. Bunlardan biri 12 Şubat 2002 tarihinde Hürriyet gazetesinde yayınlanan “Generale Komlo” başlıklı haberde geçen olaydır. Haberde, Türk Hava Kuvvetleri’nde disiplini, mesleki başarı ve her kurstan iyi dereceler ile mezun olması ile tanınan Hava Tuğgeneral Mustafa Fırat, hiç haberi olmadığı halde, sanki kendisi yazmış gibi gösterilen bir e-posta yüzünden çok zor durumda kaldığı bildirilmektedir. Pek çok kişiye gönderilen ve bir internet sitesinde de genişçe yayımlanan 13 sayfalık “iftira” e-postasında, generale atfen pek çok “doğru olmayan” iddiaya yer verilmektedir. Bu ve benzeri olaylar, denetimi yapılmayan birçok araç gibi internetin de kötü kullanıldığında çok olumsuz toplumsal sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir.⁶¹ Türkiye Bilişim Vakfı tarafından yayınlanan, “İnternet İletişim Kuralları” kişilik haklarını ve ahlaki değerleri korumayı amaçlamaktadır. Vakfın yöneticilerinden, Hacettepe Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği öğretim üyesi Prof. Dr. Ersin Töreci, sınırsız bir ortak iletişim ve etkileşim ortamı olan interneti kullanırken, bazı kurallara dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Türkiye Bilişim Vakfı tarafından son şekli verilen, “İnternet İletişim Kuralları”nda, gereksiz ileti gönderilmemesi, kimliklerin gizlenmemesi, kişisel tartışmaya girilmemesi ve kişilik haklarına saygı gösterilmesi ve reklam yapılmaması yönünde uyarılar bulunmaktadır.⁶²

⁶¹ www.hurriyetim.com.tr,a.g.w.

⁶² www.e-kolay.net.tr/haber/htm

2.1.7.Kitle İletişim Aracı Olarak İnternet

Kitle iletişiminin belirgin özelliği, kamusal alanda etkinlik göstermesi ve kitle iletişim araçları tarafından yayılan ürünlerin hedef kitlenin çoğunluğu tarafından kolay bir biçimde elde edilebilir olmasıdır. Bütün bu özellikleriyle birlikte kitle iletişimi, bir kaynaktan çok sayıda tüketiciye yönlendirilmiş sürekli bir bilgi akışını ifade etmektedir. Günümüzdeki en son iletişim biçimlerinden biri olan, üzerinden yazılı, görsel ve işitsel öğeleri etkileşimli olarak iletebilme yeteneği bulunan, anında bilgilere ulaşmayı ve e-posta sayesinde dünya ile bir kaç dakika içinde iletişim kurmayı mümkün hale getiren internet sisteminin, gelecekte tüm iletişim biçimlerini kapsayacak tek sistem olacağı görüşü ağır basmaktadır.⁶³

İnternet teknolojisinin çok yeni olmasına karşın, gelecekteki en işlevli küresel kitle iletişim aracı olacağına ilişkin ipuçları büyüme çapı, etkinliği ve çektiği ilgiden anlaşılmaktadır. Günümüzde iletişim teknolojilerinden söz edildiğinde ilk olarak akla yeni bir teknik olarak internet gelmektedir. İnternet üzerinden iletişim sayesinde, enformasyon ve veri tabanlı bilgiye dünyanın her yanından kolay ve hızlı bir şekilde ulaşmak mümkün hale gelmektedir.

Bir telefon hattı ve çok pahalı olmayan donanımla insanlar bu yeni tür iletişim aracına sahip olabilmektedir. İnternetin araçsal doğası; hem etkileşimli bireysel iletişim olanaklarına izin verirken hem de kitle iletişim olanağı sunmaktadır. Birey, istediği bilgiye hiçbir denetim mekanizması bulunmadan ulaşabilmekte ve aynı biçimde kendisi de istediği bilgiyi kitlesel olarak yayabilmektedir. Geleneksel kitle iletişim araçlarının yatırım maliyetleri hesaba katıldığında internetin çok düşük maliyetli ve çok etkili bir kitle iletişim aracı olduğu görülmektedir.

⁶³ <http://calypso.ygm.itu.edu.tr/erdem/index.html>

2.1.8. Toplumsal Yönden İnternet

İnternetteki trafik 1980'lerden bu yana muazzam şekilde büyüme göstermektedir. İnternete erişimin günden güne katlanarak arttığı belirtilmektedir.⁶⁴ İnsanlar artık haber ya da diğer enformasyon biçimlerine ulaşmak, resmi ya da özel iletişim kurmak için interneti kullanmaktadır. Yatırım araçları edinmek isteyenler, ilgili sitelerden derinlemesine bilgi edinmek için internetten yararlanmaktadır. Öğrenciler eğitimle ilgili bilgi almak, sınav sonuçlarını öğrenmek için interneti kullanmak durumundadır. Kurum ve kuruluşların sitelerine girilerek ilgili bilgi ayrıntılı biçimde alınabilmekte, böylece ulaşım sorunları ve bürokratik yığılmalar en aza inmektedir.

Sanal alandaki internet yoluyla iletişim, diğer medya türlerine olan ilginin azalması sonucunu doğurmaktadır. ABD'de yapılan bir araştırma sonuçlarına göre, internet kullanıcılarının % 65'i televizyon izlemek için daha az zaman verdiklerini, %27'si aile ve arkadaşlarıyla telefon görüşmelerine daha az zaman ayırdıklarını bildirmektedirler.⁶⁵ İnternetin, üniformal (tekbiçimli) toplumsal yapısı ile tanınan Japonya'yı da değiştirmeye başladığı yönünde tartışmalar yapılmaktadır. Japonya'da internetin gelişiminde etkin rol oynayan üç büyük toplumsal oluşum bulunmaktadır: Üniversiteler, devlet ve iş dünyası. Devlet ve özel üniversiteler için network (ağ) omurgası olan SİNET akademik anlamda hizmet vermektedir. İMNET adlı kuruluş ise çoğunlukla kar amacı gütmeyen organizasyonlar için araştırma ve gelişmeyi gerçekleştiren hükümetin internet omurgasıdır. Japon toplumunun internete olan ilgisinin en temelde ekonomik olduğu görülmektedir.⁶⁶

⁶⁴ Brian Chin Hin Lee, "A New Trend in Communication Research and Education: Online Surveys", ss.3-18. School of Communication Studies, Nanyang Technological University, Singapore.

⁶⁵ www.Jakop Nielsen useit.com

⁶⁶ www.Jakop Nielsen, a.g.w.

İngiltere’de yaşayan bazı Bangladeşli öğrenciler internet üzerinden iletişim yoluyla birbirlerini bulmuşlar ve daha sonra birbirleriyle görüşen bu öğrenciler dostluklarını geliştirmişlerdir. Bu ve benzeri olayların artışı, yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri için çok kolayca “insaniliği azaltıyor” türünden görüşleri haklı çıkarmadığı görülmektedir.⁶⁷

İnternetin etkileri konusunda iki temel yaklaşımdan söz edilmektedir. Bunlardan birincisi, “ilerlemeci” bir anlayış içerisinde; teknolojinin özgürleştirici etkisini ön plana çıkartan görüştür. Bu yaklaşıma göre, internet bir bilgiyi bir yerden başka bir yere olağanüstü bir hızla taşımaktadır. Bilginin güç olarak algılandığı bir çağda bu teknoloji, bir çok araştırmacı ve uygulamacı için olağanüstü geniş olanaklar sunmaktadır. İnternet teknolojisi sayesinde tek merkezin olmadığı “siber uzay” ortamında insanlar, otoriter ya da totaliter yöneticilerden bağımsız, kendilerini daha kolay ifade edebilir hale gelmişlerdir. Özellikle otoriter yönetimler içindeki muhalif gruplar, bu teknoloji sayesinde uluslararası normlara ters düşen uygulamaların önlenmesi konusunda dış dünyadan daha kolay destek bulabilir duruma gelmişlerdir. İnternetin “anonim” karakteri arkasından insanlar, her türlü düşüncüyü gözlerden uzak ifade edebilmektedir. Monica Lewinsky olayında da görüldüğü gibi internet, yöneticiler üzerinde bir “toplumsal denetim” aracı haline de dönüşebilmektedir. Dolayısıyla “internet-bilgi çağı” toplumları, artık daha özgür ve demokratik toplumlardan oluşacaktır. Bu “teknolojik determinist” yaklaşım, modern toplumbilimsel kuramdaki ilerlemeci gelenek ile örtüşme halindedir.

İkinci görüş ise, teknolojik determinizm geleneğine karşı çıkan ve teknolojinin de toplumsal olarak inşa edildiğini savunan diğer bir bakış açısidir. Bu görüş; internet gibi bilgi teknolojilerinin tek başlarına bir değişim ögesi olamayacağını, tam aksine kurulu düzenleri pekiştirici bir etki yapacağını savunmaktadır.⁶⁸ Her iki görüşün de haklılık payı olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Ancak, teknolojik gelişmeci toplumsal inşaların

⁶⁷ <http://www.sosig.ac.uk/iriss/papers/proceed.html>

bulunduğu toplumlarda demokratik alt yapının daha sağlam olduğu da görülmektedir.

İlk internet bağlantısının 12 Nisan 1993 yılında yapıldığı Türkiye’de o tarihten bu yana geçen süreçte internet olgusu çok hızlı bir büyüme kaydetmiştir. Beşincisi yapılan 63 oturumdan oluşan, “Türkiye’de İnternet” konulu konferansının açılış konuşmasını yapan Bilkent Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Mustafa Akgül, internet teknolojilerinin yaşamın tüm boyutlarını etkilediğini, daha bir kaç yıl önce hiç kimsenin öngöremediği gelişmeler ortaya çıkardığını bildirmektedir. Akgül’e göre, internetin kurucularından, Vincent Sörf’ün deyişiyle, hiç birimizin internetin nereye gittiği konusunda bir görüşü bulunmamaktadır. Kaba bir benzetmeyle, sanayi devrimin başında James Watts’ın buharlı makineyi keşfi aşamasındayız. Zaman ve mekanın etkisini azaltan internet teknolojileri, kültürel ve ekonomik sınırları kaldırıp, tüm dünyayı tek bir yarış alanına dönüştürmek üzeredir.⁶⁹

Dünyada ve Türkiye’de internet kullanıcıların sayısı hızla artmaktadır. Türkiye’de internet kullanıcıların çoğalmasında son yıllarda sayıları hızla artan ve en ücra kasabalara kadar yayılan internet kafelerin etkisi bulunmaktadır. Çünkü internet kafeler, yaş, toplumsal sınıf ve mekan açısından kullanıcılara daha fazla seçenek sunmaktadır. Dünyanın her yerinden her çeşit bilgiye kolay, ucuz ve hızlı erişim sağlayan internetin Türkiye’de bilinçsiz kullanıldığı görülmektedir. Saatlerce ekran karşısında sörf yapan kullanıcılar daha çok oyun, arkadaş bulma, müzik ve cinsel sitelere girmektedirler.⁷⁰

⁶⁸<http://www.isguc.org/index.html>

⁶⁹ akgul@bilkent.edu.tr

⁷⁰ Nejla Polat, “İnternetin Alışkanlıklarımız Üzerindeki Etkileri” Selçuk Üniversitesi İletişim Dergisi, Sayı: 2, 2002 ss. 13-21.

2.1.9.Küresel Yönden İnternet

Günümüzün en moda kavramlarından biri haline gelen küreselleşme, toplumsal, kültürel hukuksal, ekonomik, politik daha doğrusu yerküredeki hemen her alandaki konuları açıklamada kilit bir kavram olarak geçmektedir. Küreselleşme hangi alanda olursa olsun; ekonomiden sanata, bilimden iletişime herhangi bir çalışmada, üretimde, yapımda, dünya çapında geçerliliği, ağırlığı, öncülüğü olan normların, ölçütlerin dikkate alınması ya da etkili hale gelmesi, benimsenmesi; dünyaya açılarak yerelliğin, ulusallığın reddedilmeksizin dışına çıkılması ve evrenselleşmeyle bağdaştırılması, birleştirilmesi olarak kendini göstermektedir.⁷¹ Ancak, küreselleşme olgusu, kimilerine göre dünyanın kurtuluşunu sağlayacak sihirli bir güç olurken kimilerine göre ise dünyadaki sorunların kaynağı olarak güncelliğini sürdürmektedir. Peter Burger'e göre Alman kömür endüstrisindeki gerilemeden, Japon gençlerinin cinsel alışkanlıklarını açıklamaya kadar geniş bir alanda kullanılan bir "klişe"ye dönüşmüştür. Küreselleşme kavramı ve başlangıçtaki küresel gelişmeler, yeryüzünün birleşeceği izlenimi veren bir sözcük olmasına karşın Bauman'a göre, küreselleşmede ortaya çıkan zaman/mekan kenetlenmesi ile küreselleşme sözcüğünün düz anlamındaki ve çoğu kimsenin sandığı gibi sadece birleşme ortaya çıkmamakta, aynı zamanda bölünme de ortaya çıkmaktadır. Bu argümandan olarak, yeryüzündeki tüm mekanlar hızla bölünmektedir.⁷²

Günümüzde küreselleşme konusunda, çok geniş bir literatür oluşmuştur; ancak toplumbilimlerin bir çok alanında görüldüğü şekilde, küreselleşmeye ilişkin birbirinden tümüyle farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bir diğer ifade ile, küreselleşme konusunda, gerek kuramcılar, gerekse

⁷¹ Ceyda ILGAZ, **Küreselleşme ve 1980 sonrası Türk Toplumuna ve Basınına Yansıması**, İST: Doğan Ofset, Ağustos 2000, s.3.

⁷² Zygmunt Bauman, **Küreselleşme, Toplumsal Sonuçları**, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999, ss.25-107.

uygulamacılar arasında uzlaşmadan bahsetmek mümkün değildir. Küreselleşmenin siyasal kültürel ve ekonomik sonuçları yaygınlık kazandıkça, taraftarları kadar özellikle entelektüel düzeyde karşı çıkanların sayılarında da artışa tanık olunmaktadır.

İletişim ve bilgi teknolojisindeki gelişmeler küreselleşme olgusunun ortaya çıkmasında en önemli bir rolü oynamaktadır. Herhangi bir ülke sınırı tanımadan yüksek ölçekli veri iletişim yeteneğine sahip olan internetin küresel ölçekli bilgi paylaşımında çok önemli bir araç olduğu görülmektedir. Bu anlamda interneti yüksek hacimli küresel bir iletişim ağı olarak nitelendirmek olanaklıdır. Küreselleşme kavramına “olumlu” yada “olumsuz” yaklaşımların, internet olgusunun teknik ve toplumsal gelişimine olumsuz etki yapmaması gerektiği, hatta bu gelişimler sayesinde internetin denetimsizlik sorununa teknik çözümler üretileceği öngörülebilir. Küreselleşme olgusu çerçevesinde kültürel bakış açısıyla tam da “medeniyetler çatışması”ndan söz edildiği bir dönemde internetin kültürler arası iletişim ve etkileşimin gelişmesinde önemli bir işlev göreceği ileri sürülmektedir.⁷³

2.1.9.1.Dünya İletişim Düzeni ve İnternet

Enformasyonun ülkelerarası akışı birçok toplumbilimci tarafından ele alınmıştır. 1970'li yıllardan itibaren yapılan bazı eleştirel çalışmalarda haberler, televizyon programları gibi kültürel ürünler vb. enformasyonun ülkeler arasındaki akışında bir eşitsizliğin olduğu sonucuna varmıştır. Mowlana ve McPhail gibi toplumbilimciler enformasyonun uluslararası akışında, ekonomik alanda var olan Kuzey ve Güney eşitsizliğinin devam ettiğini vurgulamışlardır. 1970'li yıllar boyunca iletişim araştırmalarında Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen (YUED) ve Yeni Uluslararası İletişim/Enformasyon Düzeni (YUEİD) başlığı altında tartışmalar yapılmış, enformasyon akışıyla ilgili olarak UNESCO tarafından bildiriler yayımlanmıştır. Enformasyon akışı üzerine yapılan çalışmalar, iletişim araştırmacılarının ilgisini çekmiştir. Enformasyon akışı konusunda en

kapsamlı çalışmalardan birisi Hamid Mowlana tarafından yapılmıştır. Mowlana enformasyon akışını, iletilerin ulusal sınırlar içinde ve iki ya da daha fazla ulus-kültürel sistemler arasındaki hareketi olarak tanımlamaktadır. Uluslararası enformasyon akışı çalışmalarında da genel olarak iletişim çalışmalarında olduğu gibi “anaakım” ve “eleştirel görüş” ayrımları görülebilmektedir.⁷⁴

Küresel iletişim düzeni üzerine , 1940'lı yıllardan başlayarak sorgulamalar ve eleştiriler artarak sürmektedir. Eleştiriler, gelişmiş Batı ülkelerinin “özgür iletişim” ve “haber akışı” sloganı ardına sığınarak kendi dünya görüşü ve kültürel normlarını gelişmekte olan toplumlara tek yönlü iletim sistemi ile aktarmaları ve gelişmekte olan ülkelere gelen bilgilerin ise Batı normlarına göre gene Batılı büyük haber ajansları yolu ile nitel ve nicel olarak yetersiz düzeyde verilmesi yönünde olmuştur. Uluslar arası iletişim düzeni üzerine iki temel görüş ileri sürülmüş ve tartışmalar bu yönde odaklanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin büyük çoğunluğu tarafından desteklenen görüşe göre; halen var olan iletişim düzeni eski sömürge ülkelerinin ticari özelemlerini yansıtan ve sömürgeci mantıkla işleyen bir düzendir ve değiştirilmesi gerekmektedir. Bu görüş karşısında Batılı ülkelerin ortaya koyduğu görüş ise bu düzenin “özgürlükçü ifade” ve “yayın özgürlüğu” kapsamında sürdürüğünü müdahale edilmesinin söz konusu niteliklerini zedeleyeceği yönünde olmuştur.⁷⁵

2.1.9.2.Dünya İnternet Veri Trafiki

Dünyada internet ağı üzerindeki veri akışında eşitsiz dağılımdan söz etmek gerekmektedir. Bugün internete bağlanmak için birçok ülkenin ABD'deki veri hatlarını kullanmaları, ABD'nin merkez olduğu dengesiz ve eşitsiz bir internet bağlantı yapılanmasını ortaya çıkmaktadır. İnternet bağlantısı amacı ile kurulan hatların 'asimetrik' oluşu; hatların gidiş-geliş yönlerine doğru farklı kapasitelerde olması, internetteki altyapısal

⁷³ Ceyda Ilgaz, a.g.e.,s.3.

⁷⁴ http://www.araf.net/dergi/dergi_arastirma.shtml

dengelesizliğin önemli bir göstergesidir. Alan adı sistemindeki yapısal özellikler nedeni ile dünya üzerindeki internet trafiğinin yaklaşık yüzde 10'u alan adı sorgulaması için kullanılmaktadır. İnternet alan adı sisteminde hiyerarşik olarak en üst düzeyde yer alan 13 adet "kök alan adı sunucu" dan 10 tanesi gene ABD'de yer almaktadır. Bu durum dünya üzerindeki internet trafiğinde önemli bir yer tutan alan adı sorgulaması trafiğinin büyük bölümünün gene ABD üzerinden akması anlamına gelmektedir. İnternet veri trafiğinin ABD üzerinden aktığının bir başka göstergesi de, en çok ziyaret edilen 100 www sayfasının 94 tanesinin ABD'de bulunmasıdır. En çok ziyaret edilen 100 www sayfası içinde 6 adet web sitesinin de diğer gelişmiş ülkelerde bulunması, internet trafiğindeki "Kuzey" ve "gelişmiş ülke" egemenliğini açıkça göstermektedir.⁷⁶

Ancak, telekomünikasyon hatları üzerinden erişim olanağı bulunan, etkileşimli ve çok boyutlu iletişim yeteneğine sahip olduğu ve çok fazla yatırım maliyeti gerektirmediği için internetin gelişmekte olan ülkeler çok önemli bir kitle iletişim olanağı sunduğunu bildirmek gerekmektedir.

2.2.İnternetin Toplum Ve Demokrasi Üzerindeki Etkileri

Demokratik sistem ile internet sistemi arasında paralellik olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Öyle ki, demokrasi hem yaşamın özgür ve çoğulcu biçimde yaşanması için bir araç olurken, aynı zamanda temel insan hakları, çoğulculuğun korunması, yurttaşların her anlamda katılımının sağlanması yönünde kendi kendini sürekli iyileştirilmesi gibi temel ideallere sahip bir rejimdir. Aynı biçimde, internet de yaşamdaki bütün insanların özgür ve çoğulcu biçimde ifadelerine bir araç ve kendi teknolojik ve toplumsal gelişimini sürekli iyileştirme ideallerine sahip bir iletişim sistemi olduğu görülmektedir. Güvenli kişisel ya da kamusal bilgilerin internet üzerinden aktarılması ile toplumdaki ekonomik, politik ve toplumsal faaliyetlerin çok kısa sürede küresel biçimde gerçekleşmesi sonucunu doğurmaktadır. Avrupa

⁷⁵ Şermin Tekinalp, **Elektronik Kitle İletim ve Değişim**,ss.101-102.

⁷⁶ http://www.araf.net/dergi/dergi_arastirma.shtml

Topluluğu İnsan Hakları Mahkemesi'nin demokratik toplumun koşulu olarak saydığı Vogt, Castell ve Handyside kararlarında özetlenen, gerektiğinde “şok edici”, “rahatsız edici” düşüncelere hoşgörü gösterebilme gereksinimi, en büyük ifadesini internet ortamının özgürlükçü yapısında bulabilmektedir.⁷⁷

2.2.1.Elektronik Devlet Kavramı

İyi organize olmuş bir devletin yurttaşların işlerini kolaylaştırması demokratik bir ideal olurken toplum ve bireyler için önemli bir kazanım olmaktadır. Yasama yürütme ve yargı erklerine sahip olan devletin yurttaşına yaklaşımı, bir ülkede demokrasinin olup olmadığının en önemli göstergesidir. Ulus devletlerin oluşumundan bu yana devlet kurumları ile yurttaşlar arasındaki iletişimi geleneksel medya sağlamıştır. Ancak internet, devlet yurttaş iletişimindeki paradigmayı değiştirmektedir. Öyle ki, internet sayesinde artık devlet kurumları kendi sitelerinde yurttaşlarla çok daha geniş ölçekli ve geleneksel medya aracılığı ile kurduğu iletişimden çok daha yüksek etkileşim düzeyinde iletişim kurabilmektedir.

İnsan yaşamında kaçınılmaz şekilde yer almaya başlayan bilgi ve iletişim teknolojileri yeni ekonomi ve yönetim modellerinin vazgeçilmez araçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu teknolojilerin ürünü olarak doğan web siteleri de etkileşim, katılım ve paylaşım ortamı yaratarak “saydam” ve “hesap verebilir” iyi yönetimlerin yeşermesine ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu değişim devlet yönetimini, ekonominin yapısını, ülkenin rekabet gücünü, insan gücü profilini ve mesleklerin yapısını değiştirmeye başlamıştır.

Kamu yönetimi, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek ve üstlendiği görevleri etkili bir şekilde yerine getirmek esasına yönelik olarak kurulmuştur. İnternet teknolojilerinin kamu hizmetlerini sağlamada kullanılmaya başlamasıyla birlikte kamu sektörünün işleyiş verimliliği büyük ölçüde

⁷⁷ www.BTnet.tr

artarken, devlet vatandaşa "bir tık" kadar yakın olmaktadır. İsteyen herkesin dünyanın her yerinden "7 gün 24 saat" bilgiye ulaşımının sağlanması, saydam devlet anlayışını beraberinde getiren "e-devlet"(elektronik devlet), devlet-vatandaş ilişkilerini farklı bir düzeye taşıyarak "halk için var olan devlet" kavramının güçlenmesini sağlayan bir mekanizma olmaktadır.⁷⁸

ABD'de e-devlet sitesinde online olarak sunulan hizmetlerden bazıları şunlardır:

- Araştırma yardımları için başvurmak
- Pasaport için başvurmak
- Askerlik hizmeti için başvurmak
- Sürücü belgesi, trafik sigortası, trafik cezaları, çeşitli araçlara ilişkin sürücü lisans başvuruları vb. hizmetlere ulaşmak.
- Devlet tahvili, hazine bonosu satın almak
- Kamu ihalelerine katılmak
- Kamu taşınmazları satın almak
- Devletin ürün satış birimlerinden (Devlet Malzeme Ofisi benzeri) ürün satın almak
- Resmi olarak basılan hatıra ve anma banknotları, mühürleri, resimleri vs. satın almak
- Müzelerden hatıra ve koleksiyon ürünleri satın almak
- Kurumlar vergisi ve bireysel vergi beyannamelerini doldurmak ve ödemek Sosyal güvenlik yardımı için başvurmak
- Öğrenci kredisi için başvurmak
- İş ve eleman almak
- Patent ve marka başvuru yapmak
- Milli parklarda rezervasyon yaptırmak
- Sağlık sigortası için başvurmak
- Gazilere verilen hizmetler için başvurmak
- Pul satın almak

⁷⁸ <http://www.edevlet.net/htm>

- Posta çeki ile ödeme yapmak⁷⁹

İngiltere de e-devlet olma yolunda önemli adımlar atmaktadır. İngiltere Başbakanı Tony Blair tarafından açıklanan e-devlet projesinin 2005 yılında tamamlanması beklenmektedir. Proje ile , bütün devlet kurumlarının tek bir bilgisayar ağına bağlanması planlanmaktadır. Bu sayede İngiliz vatandaşlarının devlet kuruluşlarına ulaşmak için farklı siteleri ziyaret etmek zorunda kalmadan, tek bir şifre ile pek çok bürokratik işlemleri gerçekleştirmelerinin mümkün olacağı bildirilmektedir. İngiliz hükümeti bu alanda Microsoft ile çalışmaktadır. İngiliz vatandaşlarının yakın bir gelecekte vergilerini internette ödeyebilecekleri bildirilmektedir. İngiliz mahkemelerinin de dijitalleşme yolunda önemli adımlar attığı bildirilmektedir. Bu kapsamda, süren davalarla ilgili savunmaların, mahkemeye e-posta aracılığı ile gönderilmesi öngörülmektedir.

Dünyanın en büyük yazılım firmalarından Oracle'ın, devletin vatandaşı hizmet anlamında "müşteri" gibi gördüğü ve elektronik ortamda 24 saat hizmet vermesini sağlayan, e-devlet uygulamasını hayata geçirme aşamasındadır. Aralarında İngiltere, Almanya ve İspanya'nın da bulunduğu bazı ülkelerde elektronik devlet için yapılan pilot uygulamalar olumlu sonuç vermektedir. Birkaç yıl içinde, Avrupa'nın önde gelen ülkelerinde insanlar vergi dökümü, sabıka kaydı, nüfus bilgileri gibi işlemleri özel otomatlar veya evlerindeki bilgisayarlar ile "24 saat" yapabilecekleri bildirilmektedir.⁸⁰

2.2.1.1. Türkiye'de Elektronik Devlet

İçişleri Bakanlığı'na bağlı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan ve 1976 yılında yürürlüğe konan Mernis projesi tamamen sonuçlanmasa da, projenin bazı evrelerine öncelik verilerek tamamlanması düşünülmektedir. Projenin özellikle

⁷⁹ Haz. Arthur Andersen Yönetim ve İnsan Kaynakları Danışmanlığı Ltd. Şti., **değişim.tr**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay. Kasım 2001, ss.57-59.

⁸⁰ <http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/index.htm>

vatandaşlık numarası çalışmasının bitirildiği bildirilmektedir. Proje için Dünya Bankası tarafından 5,5 milyon dolarlık kaynak sağlanmış, 3,5 milyon Dolar ilçe bilgisayar donanım sistemi, bir kısmı da sistem yazılım mühendisliği ihalesinde kullanılmıştır. Projede yer alan 'akıllı vatandaşlık kartı' uygulamasının pek çok kamu uygulamasında kullanılabileceği belirtilmektedir. Türkiye Bilişim Vakfı'nın Ulusal Birey Bilgi Sistemi (UBBS)'konusuyla ilgili bildirisinde, UBBS'nin yaşama geçirilemeyeşinin yıllık zararının 1,5 milyar doları ölçülebilen olmak üzere toplam 10 milyar dolar olarak açıklanmaktadır.

MERNIS Projesi'nin İçeriği:

- Nüfus ve vatandaşlık işlerinin modernizasyonu,
- Elektronik veri tabanının oluşturulması,
- Nüfus kayıtlarının elektronik ortamda tutulması,
- Vatandaşlık işlerinin otomasyonu,
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlık numaralarının verilmesi,
- Nüfus ve aile istatistiklerinin alınması,
- Kamu kuruluşlarına elektronik ortamda bilgi hizmetlerinin verilmesi.

Sun Microsystems Türkiye, yetkili iş ortaklarından KoçSistem ile birlikte ağırlıklı olarak kamu ve savunma sektörleri temsilcilerinin katıldığı "Ankara Teknoloji Günü" başlıklı seminerde, "Sun'ın geleceğe ilişkin vizyonu", "İnternet ekonomisinde yeni boyutlar ve onu şekillendiren yeni sistemler", "dijital devlet", ".gov"(devletle ilgili kısaltma) ve ".mil"(ordu ile ilgili kısaltma)'de uygulanan çözümler sunulmaktadır. Kamunun en büyük projelerinden biri olan ve donanım tarafını KoçSistem ve Sun'ın üstlendiği "gümrük otomasyonu projesi" tanıtılmaktadır. Seminerde, e-devlet konusunda hızla yaygınlaşan bilgi teknolojisinin devlet kurumlarındaki uygulama biçimleri tartışılmıştır. Seminerde, e-devlette olması gereken özellikler; vatandaş odaklı, kendi kendine yürüyen mekanizmalar yerine; harekete geçirecek yönlendirmeler, yetkilendirme/güven, servis sunumunda rekabetin yer alması olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca e-devletteki değişimler, kamu yönetiminin modernizasyonu, vatandaş servislerinin iyileştirilmesi, toplumun rekabet

gücünün geliştirilmesi başlıkları altında irdelenmektedir. E-devlet uygulamasına örnek bir uygulama olarak Barselona şehrindeki web sitesinin “vatandaş portal” olarak evrimi verilebilmektedir. Valencia'daki iş dünyası ve yurttaşların katılımının sağlanarak bilgi toplumu kavramının desteklenmesi amacıyla oluşturulan Infoville bilişim şehri de bu çerçevede bir örnek durumdadır.⁸¹ IBM Türk Genel Müdürü Hüseyin Kızıltay, devletin yüzünün sert değil yumuşak ve insancıl olduğunun e-devlet kavramı ile ortaya çıktığını bildirmektedir. Devletin internette var olmayı öğrendiğini görüyoruz. Bu, ‘gov’ uzantılarının artması, pek çok mevzuatın internete aktarılması, partilerin, TBMM'nin, Dışişleri' Bakanlığı'nın vb. gibi birçok devlet kurum ve kuruluş bilgisinin ağ ortamında bulunmasından belli olmaktadır.⁸²

2.2.2. Elektronik Eğitim

Eğitim düzeyinin yaygın ve yüksek oluşu demokrasinin uygulanabilirliği için temel alt yapılardan biri olmaktadır. İnternet, hiç kuşkusuz geleceğin kendi çevresinden ve yaşadığı dünyadan haberdar ve sorumlu insanların yetiştirilmesi için çığır açıcı bir eğitim aracının mekanını sunmaktadır. Bu özelliği ile İnternet, katılımcı demokrasiye yepyeni boyutlar kazandırıyor. Bu yeni sınırsız mekanın eğitim aracı olarak kullanılması eğitim konusundaki çok temel sorunları çözebilir.⁸³ Çoğu “e-eğitim” (elektronik eğitim) uygulamaları karşılıklı etkileşimi içermekte; örneğin katılımcılar farklı fiziksel alanlarda olsalar da bir sanal sınıfta buluşarak birlikte eğitim alabilmektedirler. Eğitimci ile katılımcılar sanal sınıfta karşılıklı sorulara yanıt veren ders işleyebilmektedirler. Kurumlar ve kişiler açısından maliyetlerde %30 ila %70 arasında değişen tasarruf yanında zamandan da tasarruf sağlayabilen e-eğitim üst düzey yöneticiler tarafından ilgiyle karşılanmaktadır. Rockwell Collins, bütün dünyada iletişim sistemleri üreticisi olarak eğitim programlarını bilgi yönetimi kapsamında elektronik ortama taşıyarak organizasyonel gelişimi sağlamaktadır. Rockwell Collins'in öğrenim süreci değişim programı içinde eğitimlerin, 2002 yılına kadar 70'inin web-tabanlı sistemlere dönüştürülmesi

⁸¹ www.bt-net.com

⁸² <http://www.edevlet.net/htm,a.g.w>.

düşünülmektedir. Türkiye’de de iş dünyasına e-egitim konusunda çözüm sunma ve uygulama olanağı vermek üzere Andersen, Probil ve Avez Enocta’yı oluşturmuştur. Bu oluşum içinde Andersen, insan kaynakları alanında dünyada ve Türkiye’de sahip olduğu deneyimi “e-egitim” alanına danışmanlık hizmeti olarak sunarken, Probil entegrasyon, yazılım ve teknolojik alt yapı çalışmalarına yönelik danışmanlık ve Avez de standart ve kurumlara özgü içerik üretimi ve geliştirme anlamında içerik danışmanlığı hizmetleri sunmaktadır.

E-egitim alanında gerçekleştirilen tüm çalışmalar proje yaklaşımı ile anahtar teslimi tamamlanmaktadır.⁸⁴Günümüzde teknolojik gelişmelerin gerisinde kalan toplumların dünyada söz sahibi olması mümkün değildir. Bilgi toplumun da yaşanan bu gelişmeler bir bütün olarak toplumunun her hücresine nüfuz etmektedir. Toplumsal mekanizmalar ihtiyaçları doğrultusunda kendisini yenilemesi gerekir. Bunlardan en önemlisi eğitim kurumlarıdır. Eğitim kurumları bir toplumun hem toplumsal-ekonomik hem de kültürel gelişiminde çok önemli bir role sahiptir. Toplumun gereksinim duyduğu “nitelikli yurttaş” ve insan gücü ancak eğitim kurumları aracılığıyla olabilmektedir.⁸⁵

2.2.3.Ekonomi ve Demokrasi

Ekonomik yapının sağlam olmadığı toplumlarda, demokrasinin sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra toplumlardaki servetin eşitlikçi dağılımı demokrasi için destek koşul olmaktadır. Ekonomik gelişmeler temel insani gereksinimleri karşılayarak fakirliği yok etmektedir. Demokratik rejimlerin toplumsal ve ekonomik sorunlarla ilgilenmediği durumlarda halk bu yönetim biçimine güven duymamaktadır. Gelişmekte olan

⁸³ www.Perspektif.org.htm

⁸⁴ Haz. Arthur Andersen Yönetim ve İnsan Kaynakları Danışmanlığı Ltd. Şti., a.g.e., ss.57-59.

⁸⁵ <http://yunus.hacettepe.edu.tr>

demokrasilerde, örneğin; Doğu Avrupa ve Latin Amerika ülkelerinde bu durum açıkça görülmektedir.⁸⁶

Çin'in demokratik bir ülke olup olmayacağı konusunda toplumbilimciler herhangi bir hedef noktası belirtmemektedir. Ancak, Çin'den daha küçük ama daha zengin ve kozmopolit olan Tayvan'ın gelişme düzeyine ulaştığında, Çin'in de demokrasiye geçebileceği tartışılmaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinin demokrasiye geçişleri konusunda yazdığı makalede Guiseppe Di Palma, sivil toplum ve piyasanın demokrasi için hayati önemde olduğu, sivil toplumsuz demokrasi ve piyasasız sivil toplum olamayacağını vurgulamaktadır.⁸⁷

2.2.3.1. Elektronik Ekonomi

İletişim ve bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerle birlikte kişisel bilgisayarlar ve ağ sistemleri ile birbirlerine bağlanan insanlar bilgi akışını dijital olarak yapmaktadırlar. Kağıt para, çek, bono, kağıda basılı rapor, analog telefon konuşmaları, fotoğraf, harita gibi fiziksel bilgi yerini aynı bilgiyi sıfır ve bir rakamlarını kullanarak sunan dijital bilgiye bırakmaktadır. Eskiden saatler, günler ve hatta haftalar süren bilgi alış-verişleri dijital iletişim hatlarını kullanarak ışık hızında gerçekleşmeye başlamıştır. Önceleri özel iletişim ağları ile gerçekleşen bu iletişim, artık, ücretsiz küresel bir iletişim altyapısı sunan internette yapılmaktadır. Bir yerde olan ticari bir gelişme binlerce kilometre uzaklıktaki insanları ve şirketleri etkilemektedir. Bilgi gönderimi ile başlayan faaliyetlere elektronik ortamda alışveriş de eklenmiştir.⁸⁸

İçinde bulunduğumuz bilgi çağının en önemli nitelikleri bilgiye her yerden ve ucuz biçimde ulaşılmasıdır. 20. Yüzyılın son birkaç on yılındaki en önemli olgu, çok uluslu şirketleşmeler olarak simgeleştirilirken, bilgi çağı tüketicinin önem kazanması ve bireyin güçlenmesi sonucunu doğurmaktadır. Bütün bu baş döndürücü değişimler çok kısa sürede gerçekleşmiştir. 1990

⁸⁶ Larry Diamond ve Marc F. Plattner, a.g.e.,s.68.

⁸⁷ a.g.e.,ss. 68.70.

yıllarının başlarında interneti birkaç bin üniversite araştırmacısı, teknoloji tutkunları ve savunma sektöründe çalışanlar kullanırken, bugün bu sayı yüz milyonlarla ifade edilmektedir. Sayıları milyara doğru giden kullanıcıların internet üzerinden alışveriş yapma alışkanlıkları bu alandaki sistemin daha da iyileştirilmesi ile paralel olarak arttığı görülmektedir. Şirketler bu alanda var olabilmek için büyük bir yarış içindedirler. Bu, Amazon , Yahoo ve eBay gibi firmaların faaliyet gösterdiği yeni bir teknolojidir. Birkaç yıl öncesine kadar var olmayan “e-ticaret” (elektronik ticaret) Cisco System’in Başkanı John Chambers’a göre 2005 yılında yaklaşık 3 trilyon Dolara, 2010 yılı gibi ise dünya ticaret hacminin dörtte biri düzeyine ulaşacağı öngörülmektedir. Amazon.Com ilk yıllarda internet firmaları için bir model olarak yaratılmıştır. 1995’ten önce var olmayan Amazon, 2000 yılına gelindiğinde 2,5 milyondan fazla müşterisini 10 milyondan fazla kitaba ulaştıran bir şirket durumundadır.⁸⁹

Intel yönetim kurulu başkanı Dr. Andy Grove, “Beş yıl içinde şirketler ya internet şirketi olurlar ya da hiç bir şey” demektedir.⁹⁰ Bu ifade aynı zamanda dünyanın en büyük microişlemcisi olan Intel’in de artık bir internet şirketi olduğunun ilanı olmaktadır. Ancak, e-ticaretin temel bazı sorunlarının başında alt yapı sorunu gelmektedir. İnternetin kullandığı ağ, aslında ses iletimi amacına yönelik telekomünikasyon ekipmanları için tasarlanan hatlardır. Bu yüzden internet için gereken verilerin istenen düzeyde iletimi gerçekleşmemektedir. İş dünyası, 2000’in ilk yıllarında 1 trilyon dolara yükselmesi beklenen e-ticaret hacminin ve “internette olmayanın piyasada da kalamayacağı” anlamına geldiğinin artık farkındadır. E-ticaretin doğurduğu gereksinimleri karşılamak için Intel’in bugün kullanılan telefon hatlarının yerine silikon ağ için açık standartlar yaratmayı planladığı bildirilmektedir. Altyapının bir diğer ögesi de client yani istemci/müşterinin internet uygulamalarına daha iyi yanıt verebilmesidir. Intel, Ocak 2000’de piyasaya

⁸⁸ <http://www.btnet.com.tr/kose/e-hersey.htm>

⁸⁹ Tom Murphy, a.g.e.,ss.78-86.

⁹⁰ [www.akgul@edu.tr/Elektronik Ticaret ve Turkiye Internetini Buyutmek.htm](http://www.akgul@edu.tr/Elektronik%20Ticaret%20ve%20Turkiye%20Internetini%20Buyutmek.htm)

çıkan yeni nesil mikroişlemci Itanyum'da istemciler daha da hızlandırılmış şekilde üretilmektedir.⁹¹

2.2.3.2. Türkiye'de Elektronik Ekonomi

İnternetin bağlantı hızının yeterli düzeye erişememesi ve güvenlik gibi sorunlar e-ticareti olumsuz etkileyen etkenler olarak ortaya çıkmaktadır. Bugün IDC şirketinin verilerine göre, Türkiye'de toplam e-ticaret iş hacmi 399 milyon Dolar'dır. Ancak rakamın net olmadığı ifade edilmektedir. Bu rakamın belirsizliğinin nedeni ise internetin belirli bir merkezi yönetiminin olmaması ve bu tür çalışmaların çok değişik özel kurumlarca yapılmasıdır. Bir diğer önemli neden ise, Türkiye gibi ülkelerde gerekli araştırmaların yapılamamasıdır. Türkiye'de genel e-ticaret hacmi ile ilgili tam olarak güvenilir bir istatistiksel veri henüz bulunmamaktadır. Türkiye'de bilişim sektörüne ait istatistiksel verilerden yola çıkılarak e-ticaretin reel durumu tahmin edilebilmektedir.⁹²

Ülkemizde e-ticaretin önündeki engeller, teknik altyapıdan kaynaklandığı kadar, yatırımcıların henüz internetin önemini yeteri kadar kavrayamamasından da kaynaklanmaktadır. Şirketler, halen internette yer almayı bir web sitesi tasarlatarak; "adresimiz şu, şuradayız, telefonumuz ve faksımız da budur" yazmak olduğunu varsaymaktadır. Oysa şirketlere e-ticaret altyapısı hazırlayan, komple çözümler sunan firmalar bulunmaktadır. E-ticaretin ne olduğu, nasıl yapıldığı konusunda www.infosoft.com.tr, www.eticaret.gen.tr, www.virgo.com.tr, www.metropolis.com.tr. gibi adreslerden ayrıntılı bilgi alınabilir.

Bir başka sorun ise e-ticaretin henüz büyük hacimlere ulaşamadığı ülkelerde geri dönüşün az olması, hatta bazen hiç olmaması durumunda yatırımcının ürkek davranmasıdır. Intel başkanı Grove ortaya koyduğu ifadesinde, e-ticarete yatırımın geri dönüşümü, yeni dünyayı keşfeden

⁹¹ www.ahgul@edu.tr

⁹² www.bilten.metu.edu.tr/activities

Kristof Kolomb'un durumuna benzetilmekte ve "O'nun yatırımının geri dönüşü neydi?" diye sorulmaktadır. Standartların henüz tam anlamıyla yerleşmemesi e-ticaretin önündeki en önemli engel olarak durmaktadır. Buna karşın e-ticaret, geleceğin iş ilişkilerini belirleyecek bir oluşum olarak görülmektedir.⁹³ Türkiye, e-ticaretin önemini kavramamış olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu, 1997 yılında aldığı bir karar ile Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu'nu (ETKK) kurma kararı aldı. Dış Ticaret Müsteşarlığı bünyesinde ve TÜBİTAK sekreteryasında kurulan ETKK, Türkiye'de e-ticaret çalışmalarını yönlendirmek ve politikalar oluşturma temelinde kurulmuştur.⁹⁴

2.2.3.3. İş Bulma Aracı Olarak İnternet

İnternette birlikte iş arama kavramı tamamen farklı bir boyut kazanmaktadır. İş aramada sınırlar ortadan kalkmış, yerkürenin herhangi bir yeri ile karşılıklı bilgi alışverişi sayesinde iş bulma ve kariyer geliştirme olanakları ortaya çıkmıştır. İnternet her konuda olduğu gibi iş arayanların çok çeşitli kaynaklara kolayca ulaşmasını sağlamaktadır. En niteliksiz işçiden profesyonel yöneticiye kadar herkes, dünyanın herhangi bir yerindeki iş ve kariyer geliştirme olanaklarına ulaşabilmektedir. Bu durum ışık hızı ile yerkürenin herhangi yerine gidip gelme olanak ve yetenekliliğine sahip olan sermayenin yanı sıra, emek ve insan kaynaklarının da hem yerel hem de küresel düzeyde dolaşımının ateşleyicisi olma özelliği taşımaktadır. İnsan kaynaklarının yerel ve küresel ölçekte yerli yerine oturması ve bunun istihdam sağlayıcı nitelik kazanması, toplumsal ve ekonomik gelişmeleri artırıcı etki sağlayabilecektir. Toplumsal ve ekonomik dinamiklerin olumlu olması, en azından demokrasiyi tehdit edebilecek toplumsal patlamaların emniyet sübabı olacaktır. Bu konuda daha fazla bilgi için aşağıdaki siteler ziyaret edilebilir.

<http://pasha.netfirms.com> \ www.kariyer.net ;

Westech Virtual Job Fair (<http://www.VJF.com>)

⁹³ [www.aygul@edu.tr/Elektronik Ticaret ve Turkiye Internetini Buyutmek.htm](http://www.aygul@edu.tr/Elektronik_Ticaret_ve_Turkiye_Internetini_Buyutmek.htm)

⁹⁴ www.bilten.metu.edu.tr/Activities

Westech Virtual Job Fair (<http://www.VJF.com>)

Computerwork.com (<http://www.computerwork.com>)

Kariyer Search & Selection Consultants (<http://kariyer.com.tr>)

2.2.4.Elektronik Politika Kavramı

“E-demokrasi” (elektronik demokrasi) taraftarları, etkileşimsizlikten dolayı siyasilerden soğumuş olan yurttaşlar ile siyasiler arasında tekrar “sıcak” ve etkileşimli köprü kurulmasını ancak internetin sağlayabileceğini öne sürmektedirler. Geleneksel parlamenter demokrasilerdeki beş yılda bir yapılan seçimler “at arabasının ömrünü tamamlaması” ile özdeş tutulmaktadır. E-demokrasi tekniği, “uyuklama” ve “atıl” durumda olan demokrasi ve etkisiz yurttaşlara canlılık kazandırmaya aday durumdadır. İnternet yoluyla siyasi partiler görüş ve programlarını kitleye sunmak için güncel web sayfalarını hazırlamakta ve böylece kitlelere hızlı, temel ve gerekli bilgiler sunmaktadır. Ayrıntılı bilgi almak isteyenler için e-posta yoluyla birebir etkileşimli iletişim kurulması olanağı sağlanmaktadır. Aynı zamanda siyasal partiler ve belediyeler, herhangi bir konuda karar almadan önce yurttaşların görüşlerini almak için sonucu çok hızlı alınan site üzerinde kamuoyu yoklama anket formları düzenlemektedir. Ya da bir konu hakkında yurttaşın kararını vermesi için “mini referandum” yapma olanakları vardır. Aynı zamanda görüşlerini küresel platforma taşımak isteyen yurttaşlar da yoğun şekilde interneti kullanmaktadır. Nüfusunun yüzde 50’si internete bağlı olan Güney Kore’de 600 kadar sivil toplum örgütü, 90 kadar milletvekili adayının yanlışlarını sergileyerek onları “kara liste”de göstermişlerdir. Bu adaylar arasından bazıları yargılanarak mahkum edilmiş, elli yedi aday ise bir sonraki seçimlerde yenilgiye uğramıştır.⁹⁵

E-demokrasi ile yurttaşların dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar oylarını kullanma olanağı bulunduğu vurgulanmaktadır. Bu konuda güvenli elektronik alt yapısal sistemin bulunduğu bildirilmektedir. Oy vermenin çok

⁹⁵ <http://www.unesco.org/courier/uk/connex2.htm>

kolay olduğu güçlü “hazır ve nazır” olan bu sistem, bize kendi kendimizi en verimli şekilde yönettirebilmektedir. Öne sürülen argümanlardan biri de, eski Yunandaki agora sisteminin sanal anlamda çok daha geniş katılımlı ve hızlı olarak tekrar yaşama geçebileceği yönündedir. Aynı zamanda seçimlerde ya da referandumlarda ortaya çıkan yüksek finansal masrafın online sistemde olmayacağı belirtilmektedir. Demokratik siyasetin en önemli ideali olan olabildiğince katılımlılık internet sayesinde mümkün olabilecektir ve demokratik yönetimin temeli olan “ortak akıl” ve “ortak görüş” yaşama konabilecektir.⁹⁶

2.2.4.1.Siyasal Seçimlerde İnternet

.İnternet üzerinden seçimlerin ilk denemesi, yurt dışındaki yaklaşık 12 bin seçmenin ABD’deki son başkanlık seçimlerinde online yöntemle oyunu kullanması ile gerçekleşmiştir. Uzmanlar, dört ila sekiz yıl içinde güvenli web-temelli seçim yöntemi uygulanabileceğini, ancak bu konuda hükümetleri ikna etmenin uzun yıllar alabileceğini belirtiyorlar. İnternetin aynı zamanda seçim zamanları sıkça ortaya çıkan kayıp oy pusulaları, mükerrer oy verilmesi ve çok sayıda seçmenin kullandığı oyların yanlış ve geçersiz sayılması gibi sorunlara çözüm getireceği bildirilmektedir. Demokrasilerde bir oyun bile sonucu belirlediği düşünöldüğünde söz konusu çözümün demokrasi açısından değeri ortaya çıkmaktadır. Örneğın son ABD Başkanlık seçiminde oy pusulalarının birçok kez yeniden sayılması gerekmiştir. Her sayım sonucunda seçim sonucu yeniden değişmiştir.⁹⁷

2.2.5.İnternet Üzerinden Kamuoyu Yoklamaları

İnternet, yürütölmekte olan iletişim araştırmalarının yönünü değiştirmektedir. Temel demografik yoklamalardan odak grupları ve yeni ürün araştırmalarına kadar, yoklama yöntemlerinin yaklaşık bütün türleri artık online üzerinde denenmektedir. Çoğu pazar araştırma uygulayıcısı,

⁹⁶ www.unesco.org

⁹⁷ [http://www.usatoday.com/Web-based elections.htm](http://www.usatoday.com/Web-based%20elections.htm)

online yoklamaların; posta, telefon ve yüz yüze yoklamalar kadar güvenilir olabileceği konusunda görüş birliği içindedir.⁹⁸ Dünyada ve Türkiye'deki internet sitelerinde hemen her toplumsal konuda sıklıkla online kamuoyu yoklamaları yapılmaktadır. Sadece Milliyet.com.tr'nin 2001 yılı içinde yaptığı kamuoyu yoklamaları binlerle ifade edilebilmektedir. (Bkz Ek) Devletin ve sivil toplum örgütlerinin etkin çalışmaları ile internetin yaygınlığı artırıldığında ve yazılım temeli sağlandığında daha güvenli yoklamalar alınması öngörülmektedir.

2.2.6.Sanal Tartışma Ortamı

Tartışmalarla kamuoyu oluşturmak ve kamuoyunu bilgilendirmek amaçlı olarak ilk örnekleri antik Roma'da görülen forumlar tarih boyunca çeşitli biçimlerde ve alanlarda varlığını sürdürerek çok önemli toplumsal işlevler görmüşlerdir. Akademik mekanlarda ve medya araçlarında da zaman düzenlenen forumların günümüz internet ortamında hemen her konuda, çok geniş bir yelpazede düzenlendiği görülmektedir. İnternetteki bir çok site sık aralıklarla gündemdeki ya da kendi belirlediği konularda forumlar düzenlemektedir. Bu forumlarda ilgili herkes tartışmalara katılarak görüşlerini belirtebilmektedir. Forumlardaki konu yelpazesi, siyasetten ekonomiye toplumsal bir konudan bir ürüne kadar geniş olabilmektedir.⁹⁹

Antik Yunanda ortaya çıkan agoralar, günümüzde milyonlarca insanın sanal olarak katılıp görüşlerini yansıttığı bir düzlem olarak tekrar ortaya çıkmaktadır. Antik Yunan'daki sitelerin yerine bugün internet üzerindeki sanal agora siteleri ortaya çıkmakta ve katılımcı ve doğrudan demokrasinin tartışma platformu olmaktadır.

⁹⁸ Brian Chin Hin Lee, "A New Trend in Communication Research and Education: Online Surveys", a.g.m.,ss.3-18.

⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız Ek-1

2.2.7.Sivil Toplum ve İnternet

Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin temel ögesi olan sivil toplum örgütleri, kitleselleşme ve kendilerini ifade edebilmenin yeni çok boyutlu ve ekonomik aracı olan interneti kullanmaktadırlar. İnternet üzerinden yürütülen kitlesel ve sivil iletişim hem “cemiyet” ve hem de “cemaat” boyutunda olmaktadır. İnternet, başlangıcından beri sosyal bağlantı olanağını canlandırmış ve “sanal topluluk” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bilgisayarlar birbirine bağlandığı anda başlayan ve çok farklı kanallardan devam eden bu sanal topluluk ilişkileri, enformasyon toplumunun içinde, alternatif toplanma mekanları, yeni agoralar kurarak büyümektedir. BBS’ler (Bulletin Board Systems), MOO’lar (Multi-user Object Oriented Platform), MUD’lar (Multi-user Dungeons/Dimensions/Domains), online oyunlar (“Ultima Online” gibi insanların içinde sanal kimliklerle (avatar) tekil karakterler olarak yaşayabilecekleri siberdünyalar), sayısız konuda yazışan “usenet” haber gruplarıyla başlayan sivil topluluk ilişkileri, Bosnalı, Kosovalı savaş kurbanlarının, Sırp muhaliflerin ya da Zapatistaların, son olarak da küreselleşme karşıtı hareketlerin ve küresel savaş karşıtlarının anlık bilgi akışını sağladıkları ve örgütlendikleri elektronik gruplar (e-groups) ve “.org”(organizasyonun kısaltması) eklentisiyle her türlü ilgi odağının etrafında örgütlenen sivil toplum kuruluşlarıyla sürmektedir. İnternet, etkileşim, sınır tanımazlık ve özellikle sunduğu anında enformasyon erişimi boyutlarıyla, sivil toplum kuruluşları için özellikle verimli bir ortam sunmaktadır. Bu örgütlenmeler, temel ilgi alanlarında gerçekleşen bir olayı derhal üyelerinin paylaşımına açabilmekte, oluşturdukları güç birliğiyle ilgili hükümet kuruluşlarına, sorumlu mercilere baskıda bulunabilmekte ve en önemlisi güçlü bir kamuoyu oluşturabilmektedirler. İnternet üzerinde faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının ilgi alanları sınırsızdır. İnternet ile ilgili yasal düzenlemeler gibi, kendilerinin de aralarında bulunduğu internet kullanıcılarını doğrudan etkileyen konularda, sivil toplum duyarlılığının çok daha fazla olması doğaldır. Çünkü bu düzenlemeler, topluluk bağlarını oluşturan temel bağlantı alanını ilgilendirmektedir. Topluluk (Community) ve

iletişim (Communication) sözcükleri aynı köke sahiptir. Bir iletişim ağı kurulan her yerde bir topluluk da kurulmakta ve bu iletişim çeşitli gçler tarafından ağı yıkıldığında, yasadışı ilan edildiğinde ya da erişilemeyecek kadar pahalı kılındığında topluluk ta aynı paralelde etkilenmektedir. Sonuçta internet, "sanal topluluklar"ın yine sanal olan bir alan, yani internet üzerinden gerçek etkilerde bulunabilmeleri için benzersiz bir ortam sunmaktadır.¹⁰⁰

¹⁰⁰ <http://www.internetvehukuk.org>

3.GELENEKSEL MEDYANIN DEMOKRATİK SORUNLARI VE İNTERNET YAYINCILIĞI SÜRECİ

3.1.Geleneksel Medya Yayıncılığının Sorunları

Medyanın yaptığı işleri kamu görevi tanımına sokan özellikler, onun toplum içinde haber ve diğer bilgi biçimlerini yayımlamasıdır. Geleneksel medyanın, demokrasinin vazgeçilmez öncü gücü sayılarak anayasal olarak kamu görevi verildiği ve dördüncü demokratik güç olarak tanımlandığı; ilk gazetelerin yayınlandığı 17. ve 18. yüzyıllar ve hatta 1900'lü yılların başlarındaki yapısından büyük farklılıklar göstermektedir. 21. yüzyıla gelindiğinde toplumdaki ve medya olgusundaki değişim açıkça görülmektedir. "Geleneksel medya" olarak nitelendirilen medya alanının, yapısal özelliklerinden dolayı gelişmiş demokratik oluşumları artık kolay ve tam olarak özümseyerek dönüştürebilme yeteneğini yitirmeye başladığı görülmektedir. Başta gelen geleneksel medya organları olan basılı gazeteler, radyo ve TV gibi araçlar yatırım maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle hem sermaye yoğunluğu gerektirdiğinden büyük sermayenin hem de hükümetlerin denetim alanına girerek tarafsızlığını gitgide yitirmektedir. Aynı zamanda, etkileşim yeteneği düşük doğaları nedeniyle demokratik özümsemeyi kolay dönüştüremedikleri gerçeği kendini göstermektedir.

Başlangıçta, basın özgürlüğü mücadeleleri siyasal iktidarların baskı ve yönlendirme girişimlerine karşı yapılırken, günümüzde konunun niteliği değişmiş ve demokrasilerde kamunun haber alma özgürlüğü kapsamında hem baskıcı siyasal yönetimler hem de büyüyen ve holdingleşen geleneksel medya sisteminin tarafsızlığına karşı yapılmak zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu anlamda medya alanının demokratikleştirilmesi tartışmaları başlamaktadır. Doğu Bloku'nun yıkılarak ait devletlerin "pazar ekonomisi"ne geçmeleri ile medya alanının demokratikleştirilmesi tartışmaları ağırlıklı olarak "pazar ekonomisi" ve "pazar medyası" kavramlarının yaşandığı demokrasiler üzerine odaklanmaktadır. Bu anlamda, dünyanın birçok ülkesinde geleneksel

medyanın bağımsız olmadığı ve birkaç küresel firma tarafından yönetildiği yönünde tartışmalar yapılmaktadır.

Örnek olarak Brezilya'da, başlatılan "medyayı demokratikleştirme" yasa girişimlerini kilise de desteklemektedir. İletişim reklamcılığının sekiz çok uluslu şirketin ve bazı devlet kuruluşlarının, TV sisteminin ise beş büyük şebekenin elinde bulunduğu Brezilya'da, söz konusu yasa önerisiyle demokratik bir iletişim politikası geliştirilmesi ve radyo, TV faaliyetlerine ruhsat verecek sivillerden ve hükümet temsilcilerinden oluşan bir ulusal "iletişim konseyi" kurulması tasarlanmaktadır. Bu tür sorunların bütün dünyada tartışılmakta olduğu görülmektedir. Latin Amerika, Asya ve dünyanın birçok yerinde Batılı devletlerin egemenliğindeki küresel medya olarak tanımlanan sisteme alternatif olarak medyaya ulaşım olanaklarını genişleten bir sistem arayışı hızlandırılmaya çalışılmaktadır. UNESCO'nun medyaya erişim olanaklarıyla ilgili olarak yürüttüğü bir araştırma, ABD'de "basın özgürlüğüne darbe" olarak nitelendirilerek sert tepki ile karşılaşmaktadır. ABD'nin bu konudaki yaklaşımı konusunda Noam Chomsky şunları söylemektedir: "Medyayı demokratikleştirme kavramının ABD'de geçerli olan politik söylem çerçevesinde hiçbir gerçek anlamı yoktur. Aslında bu deyiş, paradoksal, hatta belli belirsiz yıkıcı bir çağrışım bile uyandırmaktadır. Yurttaşların katılımı, iletişim özgürlüğünün ihlal edilmesi olarak görülecek, medyanın korkuya kapılmadan ya da hiçbir lütuf beklemeden üslendiği kamuoyunu bilgilendirme görevini sekteye uğratan ve varolan medyanın bağımsızlığına indirilmiş bir darbe sayılacaktır".¹⁰¹

Pazar medyası ve "kamu hizmeti yayıcılığı" konusunda tartışmalar yapılmaktadır. Pazar liberallerine göre, "kamu hizmeti yayıncılığı" seçkincilik ve ticareti hor gören önyargılardan sıyrılamamıştır. Bu yayıncılık türünde iş adamları çoğu zaman "dolandırıcı" olarak betimlenmekte, toplumsal yükseliş içindekiler "bencil" olarak gösterilerek para kazanma eylemleri küçümsenmektedir. Üstelik bu anlayış tüm ülkenin belirli sayıda kanala sahip

¹⁰¹ Noam Chomsky, Medya Gerçeği, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: tümzamanlaryayıncılık, 1993, s.12.

olabileceğini ve olması gerektiğini önermektedir. Bu kanalların her birinin geniş kitlelere seslenip tüm zevk gruplarını tatmin etmeye çalışacağını varsayar.¹⁰²

Kamu Hizmeti Yayıncılığı ise, ticari ve politik çıkarlardan uzak durma temeline dayanır. Burada “devlet eli” değil ama “devlet kontrolü” söz konusudur. Kamu hizmeti yapan kurum ya da kuruluşların ticari gelirleri ise vatandaşlardan bandrol, lisans ücreti biçiminde karşılanmaktadır. Kamu Hizmeti yayıncılığının en temel özelliklerinden biri de, herkesin yayınlara erişebilmesidir. Bu daha çok ulusal düzeyde geçerlidir. Eğitim, bilgilendirme, eğlendirme, denetim ve eleştiri, kamuoyu yaratma ve yansıtma vb. işlevleri kamu hizmeti yayıncılığı anlayışının ortaya çıkma nedeni olarak gösterilmektedir. Kamu hizmeti yapan medyanın bu işlevleri yerine getirirken dengeli ve tarafsız davranmaya özen göstermesi esası bulunmaktadır.

3.1.1. Geleneksel Medyada Tekelleşme Sorunu

Kitle iletişimi alanında artan “ticarileşme”, “tekelleşme” medya-toplum ilişkisi ve geleneksel medyanın toplumdaki yeri açısından yeni sorgulamaları beraberinde getirmektedir.¹⁰³ Serbest piyasa ekonomisi uygulayan sistemlerde temel ilke sürekli kar ve büyüme olduğundan küçük medya kuruluşları daha fazla araç ve kanallara sahip olurken büyük medya kuruluşları da bu küçük kuruluşları satın alarak daha da büyümek istemektedir. Bu arada dev medya holdingleri de bu kuruluşları ellerinde toplayarak hem ekonomik hem politik yönden güçlenmeye çalışmaktadır. Öyle ki güç giderek tek yada az sayıda elde toplanmakta tekeller oluşarak süreç serbest piyasanın özgürlükçü mantığına ters biçimde işlemektedir.

¹⁰² John Kane, **Medya ve Demokrasi**, 3.b., Çev. Haluk Şahin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s.70.

¹⁰³ Korkmaz Alemdar, **Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar**, İstanbul: AFA Yayıncılık A:Ş., 1999, s.26.

Yukarıda açıklanan modelin en büyük aktörü ABD olarak görünmektedir. Kamu yararı yayıncılığından ticari yayıncılığa geçen birçok ülke ABD'yi model almıştır. Liberal piyasa mekanizmasının biçimlendirdiği medya alanı, piyasanın ve düşüncenin çok sesliliğini yansıtmaktan çok, rekabet anlamında "güçlü olmak" adına dünyada ve Türkiye'de büyük firma birleşmeleri sonucu geleneksel medya sistemleri birkaç büyük holdingin elinde toplanmaktadır. "İletim endüstrisi"nin en fazla gelişmiş olduğu ABD'de genel olarak üç temel yapı bulunmaktadır. Ancak bu yapıların birbirinden tamamen bağımsız olmadığı sıkı işbirliği içinde çalıştıkları görülmektedir.

1.Gruplaşma (network-chain): Gruplaşma ya da zincir oluşturma bir iletim aracı sahibi olan özel ya da tüzel kişinin aynı aracın değişik ürün ya da kanallarına sahip olmasıdır. Bu kanallar (Gazete, radyo ve TV) uluslar arası konumda olabilmektedir. 2.Farklı medyaların tek elde toplanması: Bu yapı en genel anlamda özel ya da tüzel kişilerin gazete,radyo ve televizyona sahip olması durumudur. 3. Holdingleşme: Holdingleşme ise sadece iletim endüstrisinde değil çok farklı iş alanlarında da faaliyet gösterilmesi olarak ortaya çıkmasıdır. Medya holdinglerinin iletişim dışında birçok yan işlere el atması, medya yönetimi ve halk arasındaki ilişkiyi de bozmuştur. Ancak, bugün, büyük iş kuruluşları durumuna gelen "iletim holdingleri", halktan kendilerini soyutlayarak sadece kar düşünen idari birer yönetim durumuna gelmişlerdir.¹⁰⁴ Son zamanlarda "medyada yoğunlaşma" kavramı ile ifade edilen şey ise, medya kurumlarının birkaç küresel kuruluşun elinde toplanmasıdır. Türkiye'de de buna benzer bir manzaranın olduğu görülmektedir. Türkiye'de iletim ve dağıtım endüstrisinin tek elde toplanmadığı ancak birkaç büyük holdingin elinde olduğu, yazılı olmayan anlaşmalar sonucu kartelleşmelerin ortaya çıktığı türünden tartışmalar yoğunluk kazanmaktadır. Söz konusu bu durumun, demokrasi kültürünü henüz tam anlamıyla yerleştirememiş olan ülkemizde büyük sorunlar doğuracağı bir gerçektir. 1990 yılına kadar Türkiye'de sadece TRT yayınları bulunurken 90'lı yıllarda Türkiye'de medya alanında yatırımlarda büyük artışlar görülmektedir. 3517 sayılı yasaya göre Radyo televizyon yayın hakkı sadece TRT'de olduğu için Türkiye'nin ilk özel TV kanalı Almanya'da

¹⁰⁴ Şermin Tekinalp, **Elektronik Kitle İletim ve Değişim**, ss.75-76.

kurularak yayınlarına 7 Mayıs 1990'da uydu üzerinden başlamıştır. Daha sonra Tele-On, Kanal-6, CİNE-5, ATV, KANAL D, HBB, TGRT televizyon istasyonları kurulmuştur.¹⁰⁵ Bu dönemde medyaya tarihinde görülmemiş miktarda sermaye transferi olmuş, son teknoloji basın yayın teknikleri getirilmiş ve çok sayıda yeni gazete ve dergiler yayın hayatına girmiştir. Sektörün istihdam kapasitesi artmış, ücretler yükselmiş, bazı gazeteciler ülke koşullarına göre çok yüksek ücretlerle çalışmaya başlamışlardır. Sermeyenin bu ölçekte medya sektörüne girmesi ile birlikte medya patronluğu kavramı değişmiş, bir dönem ABD "iletim" endüstrisinde görülen medya patronluğu türleri ile büyük benzerlik göstermeye başlamıştır.

Türkiye ölçeğinde düşünüldüğünde, holdingleşme öncesi Türk medyası, işletmecilik geleneğine sahip birkaç ailenin elindeydi. Ancak, bu araçlar ve işletmecileri halkın ve seçkin kesimin gözünde büyük saygınlığa sahipti. ABD örneğinde olduğu gibi, Türkiye'de de holdingleşmelerden sonra ortaya çıkan olumsuz gelişmelerin, gazeteci ve gazetecilik mesleğinin saygınlığının azalmasına neden olduğu görülmektedir. Bu konuda en fazla eleştiri gene gazetecilerden gelmektedir. Deniz Gökçe 24 Ekim 2000 tarihli Akşam Gazetesindeki yazısında; "ülkedeki televizyon-gazete dağıtım şirketi ve banka-üretim şirketi mülkiyeti birbirine karışmış durumda" olduğunu bu nedenle "editör-gazeteci-köşe yazarı-bankacı-tüccar" kavramlarının da birbirine karışmış" olduğunu bildirmektedir. Aynı görüşten olarak; Bu mülkiyet zincirini bir iki yerinden koparmadan ülkede diz boyu olan "pisiği" ortadan kaldırmak mümkün değildir. O'na göre çözüm; "ya sistemin tümünde değişiklik yapılmalı ya da medya ile şirket ve bankayı ayırmak ve araya alev geçirmez 'Çin duvarı' çekmek gerekmektedir. Bunlar yapılmazsa konuşmanın bir yararı olmayacaktır".¹⁰⁶

¹⁰⁵ Mehmet Özçağlayan, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim**, İstanbul: Alfa Yayınları, 1998, ss. 206-211.

¹⁰⁶ <http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/yazarlar.html>

3.1.2. Geleneksel Medyada Manüpülasyon Sorunu

Büyük sermaye medyasının haberciliği, ülke içi ve ülkeler arası sermayenin gelişmesinin, bu gelişmede belli ideolojik ve kültürel (belli dünya görüşünün, umutların, mutlulukların, dostların ve düşmanların vs) alt yapıların hazırlanması ve tutulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Sermayeci medya profesyonelliği egemen sermaye sisteminin hem materyal hem de ideolojik günlük pratiklerinin belli biçimlerde sürekli sergilendiği bir alan görünümündedir.¹⁰⁷

Son yıllarda yapılan araştırmaların hemen hepsi, medyanın kamuoyunu doğru, çoğulcu, tarafsız, dengeli, hızlı ve yeterli biçimde bilgilendirmek yerine ekonomik, siyasi ve ideolojik bakımdan güçlü konumları pekiştirici yönde yayın yaptıkları sonucunu vermektedir.¹⁰⁸ Geleneksel medyanın açık ve yalın objektif bilgiler vermeyi reddetmesinin altında yatan neden elindeki hammaddeyi işlemeyen ucuza satmak istemeyen tüccarın nedenine benzemektedir. Bilginin meta değeri kazandığı günümüzde medyanın sahip olduğu bilgiyi istediği biçimde işleyerek satmasının önünde hangi engeller durabilir?. Bugün medyalardaki genel eğilim açık “objektif yayıncılık” yerine, medya organının ait olduğu holdingin ya da reklam verenlerin ürün ve çıkarları doğrultusunda kanaat ve bilinç oluşturma yönünde yayın yapıldığı görülmektedir. Geleneksel medya topluluğunda yapılan şöyle bir şaka vardır: “Haberler vs. reklamlardan arta kalan yerlere yerleştirilir”. Bu şakada ifade edilenler, aslında gerçeğin önemli bir bölümünü kapsamaktadır. Aynı zamanda, enformasyona dayalı olmayan “tarafli” ya da “komplo teorileri”ne dayalı haberciliğin geleneksel medyanın en önemli sorunlarından biri olduğu konusunda tartışmalar yapılmaktadır.¹⁰⁹ Bu

¹⁰⁷ <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/dosya/dosya.htm>

¹⁰⁸ A.Raşit KAYA, a.g.m., s.69.

¹⁰⁹ Kerim Karagöz, **Komplo ve Haber**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996), ss.110-116.

kapsamda, Türkiye’de son yıllarda geleneksel medya üzerine yapılan tartışmaların odağında holdinglerin sahibi olduğu medyaların holding çıkarları doğrultusunda taraflı yayın yapıldığı yönündedir. Radyo Televizyon Üst Kurulu, kuruluşundan bu yana geçen 6 yılda, radyo ve TV’lere 11340 gün yayın durdurma vermiştir. ¹¹⁰2002 yılında Star ve Teleon televizyonlarına, ait olduğu Uzan Grubu’nun çıkarları doğrultusunda ve rakip çıkar grubu tanımlamasına giren unsurlara yönelik iftira ve saldırgan yayın yaptığı gerekçesiyle RTÜK tarafından uzun süreli kapatılma cezası verilmiştir.

3.1.3.Etkili Bir Medya Olarak Televizyonun Sorunları

Geleneksel medyalar arasında “yaygınlık” ve “etkililik” açısından bir “üst medya” olarak görülen televizyonun bu işlevinin dönüşüme uğradığı görülmektedir. Yapılan son zamanlardaki tartışmalar, televizyonun “sığ”, “yüzeysel” ve “bağlamı olmayan kopuk bilgiler” vererek aslında bir çeşit disinformation (bilgilendirmeme) işlevi gördüğü yönünde yoğunlaşmaktadır. Öyle ki, televizyonun bilgilendirici işlevinin giderek kaybolduğu, içeriğinin “eğlence” ve “paparazzi” programlarına dönüştüğü tartışmaları yapılmaktadır. Bu anlamda “geleneksel medya”nın en etkili birimi olan televizyon yayıncılığının bir kamu görevi olup olmadığı tartışmaya açık hale gelmektedir. Televizyonun doğasının etkileşimden uzak edilgenleştirici olduğu konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Prof. Dr. Şermin Tekinalp’a göre, televizyonla yoğun bir iletişim (enformasyon) bombardımanına tutulan insanlarda bilgiye karşı bir ilgisizlik, dikkatsizlik oluşmakta, birbirinden kopuk ve neden sonuç ilişkisinden yoksun, içi boşaltılmış, çarpıcı görüntü ve efektlerle ilgi çekilmeye çalışılan haber programlarını insanlar bir illüzyon gösterisi, bir eğlence programı izler gibi izlemeye başlamışlardır. O’na göre, İnsanın aklına değil de anlık duygularına seslenen yorumdan ve içerikten yoksun iletişimin; uzun dönemde eylemsizliğe, uyuşukluğa, ilgisizliğe yol açtığı kabul edilmekte ve henüz tersi kanıtlanamamaktadır.¹¹¹

¹¹⁰ <http://www.sucdosyasi.gen.tr/index.html>

Neil Postman da televizyon üzerine şunları söylemektedir: Benim burada ileri süreceğim nokta, televizyonun eğlendirici olmasından öte, eğlenmeyi her türlü deneyimlerimizin temsilinin doğal çerçevesi haline getirmesidir. Sorun, televizyonun bize eğlendirici temalar sunması değil, bütün temaların eğlence olarak sunulmasıdır. Ve bu da bambaşka bir sorun oluşturur.”¹¹²

3.1.4. Geleneksel Medyada Etik Sorunlar

Gerçeği objektif biçimde sunma iddiasındaki kitle iletişim araçlarının kötü kullanımları halinde en büyük ve etkili yalanların üreticileri ve dağıtım kanalları biçimine dönüştükleri gerçeği ile karşılaşmaktadır.¹¹³ Özellikle soğuk savaş dönemlerinde hem Doğu Bloku hem de Batı'nın medyaları egemen ideolojileri “rafine” biçimde propaganda amaçlı kullanmıştır. Dünya çapında iki büyük propaganda sistemi de farklı amaçlar için olsa bile aynı terminolojiyi benimsemiştir. Böyle bir ortamda bireyin bu propaganda sisteminin kısılcısından kurtulması zordur. Bu durum, özellikle medya eliyle özgürlük ve demokrasiye indirilen çok ağır darbe olmuştur. Bilginin gelişmesinden önce kullanılan kaba açık ve doğrudan yöntemlerin yerine gücün daha rafine ince ve dolaylı biçimlerde kullanılması yerleşmiştir. Bu yeni sofistike gücün doğal sonucu “rızanın üretilmesi” öğretisidir. Demokratik sistemlerde gerekli yanılsamaların zorla dayatılması yerine daha sofistike biçimde halkın zihnine ince araç ve yöntemlerle kazınması eylemi kullanılmaktadır. Kısacası önemli olan gündemi belirleme gücüne sahip olmaktır. Bunu yapabilecek en başat güç de medya aracı ve entellektüelleridir.¹¹⁴ 1970’li yılların ortalarında, modern toplumun kahramanı sayılan, yüceltilen gazeteci kavramından, Ignacio Ramonet’in deyimiyle

¹¹¹ Şermin Tekinalp, “21.Yüzyıl: Televizyon ve Ultramodern Kölelik”, Cumhuriyet Pazar Dergi, 6 Mart 1999.

¹¹² Neil Postman, **Televizyon:Öldüren Eğlence**, Çev.Osman Akinhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, Ocak 1994.

¹¹³ Atilla Girgin, **a.g.e.s.**,154.

¹¹⁴ Noam Chomsky **a.g.e.s.**79.80.

“bekçi köpeği”ne dönüşmüş utanç sınıflamasında başı çeken gazeteci kavramına gelinmiştir.¹¹⁵

Demokrasilerde dördüncü güç olarak tanımlanan medyanın Türkiye’de çok çeşitli platformlarda eleştirildiği ve en yoğun eleştirilerin de gene medyanın kendi içinden geldiği görülmektedir. Medyadaki “ilkesizlik ve yozlaşma” gene en çok medya entellektüelleri tarafından ifade edilmektedir. Dile getirilen bir eleştiri olarak, “medya entellektüellerinin, çalıştığı medya aracının bağlı olduğu holdingin çıkarları doğrultusunda tarafı davrandığı” yönündedir. Holdingler ve hükümetler arasında iş, ihale pazarlıkları yapılmakta, bu çerçevede intellektüel ve medya gücü çıkar amaçları için tehdit unsuru olarak kullanılmaktadır. Gene medya kuruluşları ve entellektüelleri, büyük reklam veren kuruluşların etkisinde tarafsızlığını yitirdiği yönünde eleştiriler almaktadırlar. Türkiye’de gazetecilerin yaptıkları polemiklerde, birbirlerine yakıştırdıkları nitelermeler ortamı yansıtmaktadır. “İş Bitirici Tüccar Gazeteci”, “Liboş Gazeteci”, “Çöl Ajani”, “Testereli Adam”, “Dönek”, “Ajan Provakatör”, “Jakoben” v.b. gibi nitelermeler bunlardan bazılarıdır.

3.1.4.1. Türk Medyasında Kadir Çelik Olayı

16 Ocak 2000 Salı Akşamı Kanal 6’da yayınlanan kendisinin sunduğu “Objektif” programında ticari ilişkileri ortaya çıkınca “tüccar gazetecilik”, Kadir Çelik’in adı ve kişiliğiyle özdeş tartışılmaya başlandı. Bu konuda, Basın Konseyi Başkanı ve Hürriyet Gazetesi yazarı Oktay Ekşi, Gazetecinin malvarlığının takip edilmesi gerektiğini belirtmekte ve bu tür durumlarla mücadele etmenin en etkili yolunun, bu tür olayların basın mensuplarıncı “teşhir edilmesi” ve “lanetlenmesi” olduğunu bildirmektedir. Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu Üyesi ve Milliyet Gazetesi yazarı Umur Talu’ya göre, yakalanan sadece en pespaye olanıdır. Sadece tüccar gazeteci yoktur. Siyasetçi gazeteci, polis gazeteci kulüp yöneticisi gazeteci vardır. Kadir Çelik

¹¹⁵ Ignacio Ramonet, **Medyanın Zorbalığı**, Çev. Aykut Derman, İstanbul: İletişim Yayınları, Temmuz 2000, s.50.

vakasının elle tutulur yanı olmadığı için Çelik'e saldırılmaktadır. Oysa bu durumları yapan çok sayıda gazeteci bulunmaktadır. Hürriyet Gazetesi Yazarı Fatih Altaylı ise, bunlarla mücadele için temiz olmak gerektiğini, bu tip gazetecilerle mücadele etmek için Basın Konseyi ve Gazeteciler Cemiyeti'nin daha güçlü hale getirilmesi gerektiği ve sadece mesleki temizliğin yetmeyeceği "toptan bir yüksek ahlak ve temizlik" gerektiği görüşünü ileri sürmektedir. Radikal gazetesi yazarı Haluk Şahin de, bu olayın yozlaşmayı noktalayacağını, tüccar gazeteciliğin önlenmesinde çözümün meslek kamuoyunun çok net tavır almasında yattığını söylemektedir.¹¹⁶

Medyadaki etik sorunların kaynağı konusunda akla gelen en temel soru; var olan bu kirlenmenin bireysel davranışlardan mı yoksa sistemden mi kaynaklandığı yönündedir. Ortaya çıkan sonuç, sorunların büyük oranda sistemden kaynaklandığı, ama bireysel yönünün de bulunduğu biçimindedir. Sistemden kaynaklanan bu kirliliği yaratan nedenlerin başında, medya patronlarının ticaretle uğraşmaları gelmektedir. Türkiye'de ticaretle uğraşan insanların devlet ve siyasetçi ile yolu bir biçimde kesiştiğinden, medyanın desteğine ihtiyaç duyan siyasetçi ile, "tüccar medya" arasında bir çıkar ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Siyasetçiye sağlanan medya desteğine karşılık, patronun devletle olan ticari sorunları çözülmekte ve medya organları, patronlarının ticari faaliyetleri için bir dayanak noktasına dönüşmektedir. Böylece iş dünyasında, devletle olan işlerinin istedikleri biçimde çözülmesi için medya organı sahibi olmak, gerekli görülmeye başlamıştır.

3.1.5. Geleneksel Medyanın Temsil Sorunu

Aşırı temsili demokrasiden doğrudan demokrasi sürecine geçiş, gelişmiş demokratik idealler arasındadır. Temsili demokrasilerde yurttaş, yetkilerini seçtiği temsilcileri yoluyla kullanmaktadır. Pratik özellikleri yanında bu sistemin bazı açmazları da bulunmaktadır. Yurttaş temsilcisi olmak için seçim dönemlerinde yurttaşların karşısına çıkanlar, tek taraflı iletim aracı olan

¹¹⁶ <http://arsiv.hurriyetim.com.tr/tatilpazar/turk/eklihab/06ekl.htm>.

propaganda tekniklerini kullanarak ve bir çok vaatlerde bulunarak bu yetkileri almaktadır. Ancak en çok tartışılan konuların başında bu vaatlerin yerine getirilmediği ve yetkilerin parti ve kişisel çıkarlar için kullanıldığı yönündedir. Demokrasinin bu derece temsili olması, toplumda kullanılan iletişim teknolojileri ve araçlarının niteliğiyle ilişkili olduğu ileri sürülmektedir. Öyle ki temsili demokrasinin kullandığı araçlarla geleneksel medyanın kullandığı araç ve yöntemler birbirine benzemekte ve birbirlerini beslemektedir. Temsili demokrasilerdeki halk adına halkın siyasal yetkilerini kullananların medyadaki tam karşılığı, "halk adına soru soran" "gündem oluşturan" geleneksel medya gazetecileridir. Halkın siyasal temsilcilerine yöneltilen eleştiriler, özü aynı olmak üzere farklı biçimlerde geleneksel medya gazetecilerine de yöneltilmektedir. Eleştirilerin kapsamı, "kamu görevi" olarak tanımlanan gazeteciliğin grupsal ve kişisel çıkar aracı olarak kullanılmasından, taraflı, dengesiz ve yalan haberciliğe kadar uzanmaktadır.

Genelde teknolojinin özelde ise bilgi ve iletişim teknolojilerinin toplumsal etkileri somut biçimde görülmektedir. Matbaa tekniği ve televizyon tekniğinin kitle iletişiminde kullanılmasının toplumsal etkileri büyük olmuştur. İnternet tekniğinin etkileri ise genelde toplumsal dokular üzerinde daha spesifik olarak da demokrasi üzerinde görülmeye başlamıştır. İnternetin araçsal doğası, geleneksel medya organlarının temsili ve etkileşimsiz ve iletim ağırlıklı doğasından farklı olarak doğrudan ve etkileşimlidir. İnternetin toplumsal yaygınlığının artışı, doğrudan demokrasinin idealinin gerçekleşmesi yönündeki en temel öğelerden biridir.

Dünyadaki şu andaki eğilim temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçmeye yöneliktir. Ancak doğrudan demokrasi için henüz teknik, ekonomik ve kültürel altyapı yeterli olamamaktadır. Katılımcı demokrasi isteyen yurttaşların karar verme sürecine gözlemci olması, katkıda bulunması ve yerine göre müdahil olmasını gerektirmektedir. İngilizce'de "participative" (katılımcı) ve giderek "deliberative" (özgürlükçü) sıfatlarıyla anılan bu demokrasi türünde bilgili, örgütlü vatandaşların, hesap

verme, bilgi verme, hesap sorma mekanizmalarıyla seçilmişlere ve atanmışlara yön göstermeleri ve denetlemeleri esastır. İnternetin getirdiği olanaklar, bilgilenme, tartışma, çözüm oluşturma, görüş bildirme boyutlarıyla, hızlı, zahmetsiz, ucuz ve yaygın olarak hayata geçme şansına sahiptir.¹¹⁷

3.2.İnternet Yayıncılığı

Günümüzde bilgisayarların ve internetin yaygınlaşması ve özellikle işyerlerinde “standart” hale gelmesi, çalışma sırasında bile enformasyon edinme olanağı getirmektedir. Artık çoğu işyerlerinde, gazete bayiiine uğrayıp gazete alma ve televizyon izleme alışkanlıkları, internete bağlanma alışkanlığına dönüşmektedir. Bir çok kişi haber ve diğer enformasyon çeşitlerini internetten almaktadır. PC (Personel Computer) ekranları hem çalışma alanları hem de enformasyon edinme alanı olarak TV’lerden çok kullanılmaktadır.¹¹⁸

Geleneksel medyanın en hızlı ve “popüler” iletişim aracı olan televizyonda bile haber materyallerinin alındıktan sonra merkeze gönderilmesi ve burada da bir takım işlemlerden sonra yayınlanması söz konusudur. İzleyiciye ait yazı ile duyurulsa bile ayrıntıların öğrenilmesi için belki ana haber bülteni beklenmek zorunda kalınmaktadır. Oysa internet gazeteciliğinde çok daha hızlı bir biçimde görüntünün ekrana yansıtılması olanağı vardır. İnternet gazeteciliğinin izleyicisi ile dinamik bir etkileşim içinde olması geleneksel medyanın bugüne kadar hiç başaramadığı en önemli kazanımıdır.¹¹⁹ İnternet ile haberlerin üretim ve dağıtım tekniklerinde önemli değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimler sonucunda, gazetecinin rolü de değişmeye başlamıştır. Geleneksel yöntemlerle yapılan gazetecilikte, gazeteci “bilgi denizi”nden “kayda değer” bulduğu haberleri ayıklamakla yükümlüdür. Bundan dolayı gazeteci aşırı derecede “bilgi yüklenmesi” ile karşı karşıyadır. Dolaylı olarak, okuyucular aşırı “bilgi yüklenmiş” olan gazetecinin seçtiği haberleri okumak durumunda kalmaktadır. İnternet ile

¹¹⁷ www.bilkent.edu.tr\Internet, Demokrasi ve Turkiye.htm

¹¹⁸ L.Doğan Kılıç, a.g.m., s. 10.

birlikte ortaya çıkan olanaklarda ise; okuyucu istediği haberi kendisi seçmektedir. İnternet üzerinde çalışmakta olan "otomatik haber seçici" sunucu bilgisayarlar, internet kullanıcısının haberleri seçmesine yardımcı olmaktadır. Böylece, geleneksel yöntemlerle çalışan gazetecilerin görevlerinden birisi olan "haber seçme", "gündem belirleme" işlevleri, internet ile birlikte yok olmaya doğru gitmektedir. Gazeteciler için "geleneksel gazetecilik" için tanımlanan eşik bekçileri (gatekeeper), kavramı internet ile birlikte yeniden gözden geçirilmek durumundadır.¹²⁰ Türkiye'de internet üzerinden yayın yapan çok sayıda site bulunmakta ve her geçen gün yenileri eklenmektedir.¹²¹

3.2.1.Haber kaynağı olarak İnternet

İnternetin ortaya çıkmasının temel nedenlerden biri, haberleşmenin çok büyük hızlarda yapılabilmesidir. E-posta, bu muazzam ağ üzerinde herhangi bir kişiye kısa bir zaman süresinde iletiler gönderebilmeyi ya da aynı yoldan iletiler alabilmeyi olanaklı kılmaktadır. Bu hizmetten yararlanmak için gerekli olan tek şey bir e-posta adresidir. İnternete bağlanıldığında kurum veya servis sağlayıcıdan bir e-posta adresi edinebilmektedir. İnternet üzerinde ücretsiz e-posta servisi veren çok sayıda site bulunmaktadır. E-posta ilk önceleri sadece düz yazı biçimindeki iletiler için kullanılırken günümüzde fotoğraflar, profesyonel dokümanlar ve hatta video kaydı ya da ses dosyaları yollanabilmektedir. Bu sayede birbirinden uzak noktalarda bulunan insanların ortak çalışmalar yürütebilmeleri, bu çalışmalarını paylaşabilmeleri mümkün hale gelmektedir. E-posta yolu ile liste ya da forum denilen tartışma alanlarına üye olunabilmekte ve ilgilenilen konularda görüşler paylaşabilmektedir. Listelere üye olan bir kişinin listeye attığı e-posta, o listeye üye olan herkese dağıtılabilmektedir. Böylece o konuyla ilgilenen kişilerle aynı platformda yazışma şansı oluşmaktadır. Türkiye ve

¹¹⁹ Aksiyon Dergisi,haber Nisan 2000 s.34.

¹²⁰ <http://www.dorduncukuvvetmedya.com>

¹²¹ Bu konuda daha fazla bilgi almak için EK-2'e bakınız.

yurtdışında bilimden sanata, bilgisayardan tıba hemen her konuda bu tip listeler vardır.¹²²

3.2.2.Haber Grupları

Haber grupları tüm dünyadan internet kullanıcılarının haber veya yazı gönderdikleri tartışma alanlarıdır. Bu tartışma alanı konularına göre ayrılmıştır. Herhangi bir konudaki mesajları veya haberleri okumak için o gruba üye olma zorunluluğu yoktur. İlgilenilen kategorideki iletiler okunabilir ve o gruba iletiler de gönderilebilir. Haber grupları üzerindeki akış hiç kimse tarafından denetlenemez durumdadır. Tüm iletiler, dünyadaki tüm internet kullanıcılarına açık olarak bulunmaktadır.

3.2.3.Web

İnternetin diğer bir yaygın uygulaması da webdir. Web sayfaları, yazı, resim, video, ses gibi her türlü verinin etkileşimli olarak sunulabildiği bir sistemdir. İnternet tarayıcı programlar yardımıyla herhangi bir kurum/firma/kişinin web sayfasına bağlanarak bu sayfada bulunan bilgilere erişilebilmektedir. Bu bilgiler bir firmanın ürünleri, bir kişinin kendini ifade ettiği sayfa olabileceği gibi son haberlerin okunabileceği gazete ya da müzik dinlenebilen bir radyo da olabilmektedir. Bugün e-posta ve haber grupları da dahil tüm internet hizmetleri web üzerinden yürütülebilmektedir. Örneğin, banka hesaplarının denetimi, telefon faturalarının dökümü gibi eylemler web üzerinden yapılabilmektedir. Bir GSM'e mesaj atabilme ya da ücretsiz faks çekebilme olanağı bulunmaktadır. Web sayfaları yasal ve yasal olmayan yönleriyle tüm dünyaya açıktır. Her birey kendi web sayfasını internet servisi veren firma ya da kurum üzerinden yayınlanabileceği gibi, gene internet üzerindeki ücretsiz web sayfası dağıtan şirketlerden de alabilmektedir. Günümüzde birçok firma müşterilerine internet üzerinden satış sonrası destek hizmeti vermektedir. Çok düşük bir maliyetle günün 24 saati çalışan bir internet destek hattı kurmak artık gerçektir.

¹²² (Bkz Ek-1)

3.2.4.İnternette Hit Raporu

Gazetelerin satışları için “tiraj”, TV'lerin izlenirliği için “rating” kavramları kullanılırken internet tirajları için de 'hit raporu' kavramı kullanılmaktadır. İnternette tüm işlemler bilgisayar ortamında yapıldığı için, her site, her an, kaç kişi tarafından, ne kadar süre ziyaret edildiğini öğrenebilmektedir. Hit raporlarının kullanımı henüz tam olarak yaygınlaşmadığı için, kavramların Türkçe karşılıkları da oturtulamamaktadır. Raporlar, 'page view', 'user session' gibi kavramlar içeriyor. Page view , siteyi ziyaret edenlerin, okudukları toplam sayfa sayısını gösteriyor. User session ise, o sitenin bir günde kaç kişi tarafından ziyaret edildiğini göstermektedir. İstenirse, bu raporlar aracılığıyla ziyaretçilerin hangi ülkelerden geldikleri, hangi tarayıcıyı kullandıkları gibi daha pek çok ayrıntı da öğrenilebilmektedir.¹²³ Wwww.hürriyetim.com.tr adlı sitenin hit raporu: Bu rakamlar, Aralık 1999 boyunca yapılan ölçümlerin ortalamasıdır ve 'bir gün'ü ifade etmektedir. Okunan sayfa sayısı: 710 bin 853 Ziyaret eden kişi sayısı: 121 bin 248 Tüm sitede kalınan süre: 25 dakika. Toplam sayfa sayısı, kişilerin o site içerisinde tıklayarak girip okudukları sayfaların toplam sayısını göstermektedir. İnternette hit rakamları konusunda şikayetçi olan çok sayıda reklam veren şirket bulunmaktadır. Reklam verilen siteler, sayfaya girenlerin sayısı, sayfada ne kadar süre geçirdikleri gibi rakamları verilmektedir. Şu an profesyonel olarak site pazarlayıcı çok şirket olmadığı için herkes kendi datasını veriyor ve datalar arasında tutarsızlık olup olmadığı net olarak görülememektedir. Ancak, zamanla tarafsız bir şirketin ölçümleme yapmasına gereksinim duyulması kesin olarak görünmektedir. Bu nedenle bu işi tarafsız ve profesyonel bir kuruluşun yapması, reklam veren açısından mecranın daha güvenilir, etkin ve verimli kullanılmasını sağlayacaktır.¹²⁴

¹²³ www.webokul.com

¹²⁴ Hürriyetim.com.tr,a.g.w.

3.2.5. İnternet Yayıncılığının Türkiye'deki Tarihçesi

Türkiye'de medyanın geçmişine bakıldığında Temmuz 1995'te ilk olarak online yayına başlayan Aktüel Dergisi'dir. Aktüel Dergisi'nin internet üzerindeki arşivinden, 2 Ocak 1997'den beri yayınlanan dergilere ulaşılabilmektedir. Lemana Dergisi, aynı yılın ekim ayında online yayına başlamıştır. Zaman gazetesi, 2 Aralık 1995 tarihinden itibaren gazetesindeki haberi ve köşe yazılarını başlıklar halinde internet üzerinden vermeye başladı. 31 Temmuz 1996 tarihinde ana sayfasının görünümünde değişiklik yapılarak, Kose, Guncel, Politika, Dünya, ekonomi, Spor, Medya bölüm başlıkları oluşturuldu. Gazetenin tamamını düzenli olarak online veren ilk günlük gazete ise Milliyet'tir. Milliyet 27 Kasım 1996'da online yayına başladı. Hürriyet ve Sabah gazetelerinin internet ortamına geçiş tarihleri 1 Ocak 1997'dir. Radikal Gazetesi'nin online yayına başlama tarihi ise 28 Mart 1998'dir. Cumhuriyet Gazetesi, kuruluş yıldönümü olan 7 Mayıs 1998 tarihinden itibaren online hizmet vermeye başladı. 11 Haziran 1999'da "Tadilat Nedeniyle Kapalıyız" başlığıyla yayın yaşamına son veren Yeni Yüzyıl gazetesi ise Şubat 1998'den itibaren internet ortamında yer aldı. Sabah grubundan Esquire 1 Ocak 1998, Cosmopolitan, Fastbreak, Gezi, Gurme, Outdoor, Para, PC Magazine, Power, Sinema ve Top Sante 1 Şubat 1998, Oto Haber ise 7 Şubat 1998'den itibaren online oldular. 1996 yılının ocak ayında Behiç Gürcihan yönetiminde yayınlanmaya başlayan Xn ise ilk sanal gazetedir.¹²⁵

3.3. İnternet Yayıncılığının Üstünlükleri

İnternet, geleneksel medya karşısında yeni ve yetenekli bir medya olarak ortaya çıkmaktadır. Elektronikteki teknolojik gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan şey; artık yeni bir "medya devrimi" olarak anılmaktadır.¹²⁶ Bu gelişmelerle birlikte insanlarla eylem araçları arasındaki ilişkileri

¹²⁵ <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arastirma/internetgaz.htm>

¹²⁶ Denis Huisman, **Sokrates İnternette, a.g.e.**, ss.,61-62.

değiştirmeye başlayan iletişim ve bilgi otoyolları kurulmaktadır. Bilgisayarlar bugün bilimsel, ticari, yönetsel ve mali uygulamaların yanında kurum ve kuruluşların organizasyonları ve daha farklı işlemlerine yönelik teknikler için vazgeçilmez araçlar durumundadır. Etkilerinin bir bölümünün açık olarak insan denetiminin dışına çıkan büyük medyalardan farklı olarak bilgisayarlar, bilgi ve etkileşimli iletişimin hakim olunabilen araçları olarak ortaya çıkmaktadır. Büyük medyalar kabul ya da reddedilebilen ancak cevap verilemeyen iletiler göndermektedir. Oysa bilgisayar ortamı iletişimde toplumsal paylaşımın önemli bir parçası olan “yanıt alıp verme” işlemi gerçekleştirilmektedir. Kişisel ve örgütlü istemlerin kamusal alanda seslerini duyurabilmeleri çağdaş demokrasilerin gereğidir. Ancak gizli ya da açık biçimde parlamentoların devletin eline geçmesi, medyaların da “bazı odaklar”ın eline geçme durumu bulunmaktadır. Bu bağlamda en temel iletişim hattı olan telekomünikasyon hatlarından erişebilen İnternetteki haber ve bilgi kaynaklarındaki çeşitlilik demokratik çoğulculuğun felsefesine uygun olmaktadır.¹²⁷

3.3.1. Gazetecilik Kavramındaki Değişim

Özgür olmak ve seçeneklerin olması için güvenilir bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Güvenilir bilgiler olmadan seçenekler gerçek dışı olmaktadır. Özgür bir toplumda gazetecilerin görevi, güvenilir bilgiler vermek olmalıdır. Gazetecilikte yeni bir çağa doğru adımlar atılmaktadır. Bugüne kadar gazetecilerin önemli işler başardığı söylenebilir. Ancak, kitlelere ilettikleri enformasyon tamamıyla güvenilir olamamaktadır. Bu durumun gazetecilerin kişisellikleri ve koşulları ile ilgili yönü bulunmaktadır. USA Weekend tarafından yürütülen bir kamuoyu yoklamasına göre, Amerikalıların sadece %65'i geleneksel basın özgürlüğünü desteklemektedir. Bu önemli çoğunluk gibi görünebilir. Ancak geriye kalan % 35'lik oran karşıt görüş belirtmektedir. Bazı gazetecilerin, ünlü kişilerin özel hayatlarını ihlal ederek, reyting uğruna korkunç suçları sansasyona dönüştürerek verdikleri görülmektedir.

¹²⁷ Denis Huisman, a.g.e.,ss.,61-62.

Gazetecilerin bir çoğunun siyasal, ırksal, dinsel, dinsel ya da ulusal konularda ön yargıya sahip olduğu yönünde tartışmalar yapılmaktadır.¹²⁸ Bugün internet, medyanın gücünü tüm topluma doğru aktarmaktadır. Haber içeriklerinin, herhangi bir haber kuruluşu tarafından değil de büyük oranda tüketiciler ve haber kaynakları tarafından kararlaştırılacağı bir evreye girilmektedir. Birey bir haber kuruluşunun haberini okumaya ya da tamamen görmezden gelmeye kendisi karar verebilmektedir. İnsanlar güvenilir buldukları çok sayıda kaynak arasından kendilerini ilgilendiren konuları seçebilirler. Bu durum, gazeteciliğin doğasını, telgrafın, haber ajanslarının, radyo ve televizyonun icat edilmelerinin toplamından daha köklü biçimde değiştirmektedir. Gerçek gazetecilik, insanlara güvenilir bilgiler ulaştırılabildiği ölçüde gerçekleşir. Enformasyonun muhabirle ya da medya kuruluşları tarafından etkilenmemiş halinin daha doğru olabileceğini kabul eder. Herkesin soru sorma ve doyurucu yanıtlar istemek yeteneğine sahip olduğunu ve toplum için gerçekten önemli olanın, medya kuruluşları tarafından değil toplumun kendisi tarafından belirlenmesi gerektiğini kabul eder. Geleneksel yazılı basında birinci sayfaya ne konacağına karar veren gazetecilerdir. Artık bu durumun denetimi hızla bireylere geçmektedir. Bir İnternet araştırma grubu olan Media Metrix'e göre, Columbine Lisesindeki katliam meydana geldiğinde ve ABD Yugoslavya'ya saldırdığı sıralarda İnternetteki AP Org. gibi haber sitelerinin kullanımında % 70'lik bir artış kaydedilmiştir. Bu, insanların kendi yaşamlarını ilgilendiren konular hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak istedikleri ve bu bilgileri kendi başlarına kaliteli haber sitelerinde araştırdıkları anlamına gelir ki bunların tümü önemli işaretlerdir.¹²⁹ İnternetle birlikte gazeteciliğin, insanlara, doğru kararlar almaları ve özgür olmaları için ihtiyaç duydukları enformasyonu sağlamak görevini yerine getirmeye daha yakın olabileceği bir dünyaya doğru ilerlenmektedir. Ancak geleneksel medyanın güçlenmiş tüketicilerin taleplerini karşılamakta genel olarak edilgen kaldığı görülmektedir. AOL Yönetim Kurulu Başkanı Steve CASE, geleneksel medyanın kendisini İnternet çağına

¹²⁸ Tom Murphy, a.g.e., s.123-124

¹²⁹ Tom Murphy, a.g.e.,ss.,123-124.

fırlatacak bir mançınık bulması gerektiğinden söz ederken İnternetin yeni bir çığıır açığıını da ifade etmiş olmaktadır.¹³⁰

3.3.2.Hız

Haberin değerli olmasının en önemli ölçütlerinden biri de taze ve hızlı olmasıdır. Gidilmekte olan “yolun kardan kapalı olduğı ve beş saate kadar açılmayacağıını” ertesı gün öğrenen biri için bu haber ne kadar anlamlı olabilir. Bir olayın oluşu ile gazetelerde yer alışı arasındaki 16 saatlik fark ve gazetelerin TV’lerle yarışma adına “yazılı medya” biçiminden sapmasının sona erdiği günler gelmektedir. Son dakika gelişmeleri anında İnternet gazetesine yansıtılabildiğı için TV’lerle arasındaki hız farkı kapanmaktadır.¹³¹ Bilgisayarda yazılmış bir haber metni en fazla 100 kb(kilobayt) gibi bir değer içerdiğinden hazırlanan metin 10-15 saniye içerisinde yüklenerek sitede yerini almaktadır. İnternet yayıncılığı yapanlar 24 saat çalıştıkları için gece yarısı meydana gelen bir olay bile hemen haber yapılarak sitedeki yerini almaktadır. Bu yüzden okuyucu sabah çıkacak gazeteyi beklemeden hemen bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca okurlar haber okumak için yayın kuruluşuna ücret de ödememektedir.

3.3.3.Etkileşim

Etkileşimin gazetecilik için ne kadar önemli olduğı gerçeğı giderek ağırlık kazanmaktadır. Milyonlarca insanın televizyonun önünde “edilgence oturmak”tan ya da sadece bir gazeteyi okumaktan hoşnut olmadığı görülmektedir. Bir gazetede ya da televizyonda haber izlenirken haberde olmayan ancak izleyicinin aklına gelen bazı soruları televizyondan ya da gazeteden öğrenmesi ya mümkün olmamakta ya da çok zaman almaktadır. Oysa. İnternette her tüketicinin soru sorma ve anında yanıtını bulma hakkı vardır. Haberi besleyecek görüntü ve ses kayıtlarını tekrar tekrar izleme olanağı bulunmaktadır. Gerçek gazetecilik konusundaki herhalde en büyük

¹³⁰ Aksiyon Dergisi,haber, Nisan 2000 s.33.

¹³¹ Aksiyon dergisi, haber, Nisan 2000, s. 34.

değişim, tüketicinin konuyu seçme olanağının sözcüklere kadar uzanacak olmasıdır. Bu durum aynı zamanda gazeteciler için büyük bir değişimdir. Öyle ki her yazının içine etkileşim potansiyelini yerleştirmek durumundadırlar. Okuyucuların yazıda geçen herhangi bir terimle ilgili arama yapabilecekleri sözlük ya da ansiklopedik ya da daha geniş aramalar için arama motorları bile eklenebilmektedir. Henüz etkileşimli gazeteciliğin başlangıcında olduğumuz ve gazetecilerin bu yeni iletişim aracından nasıl yararlanacaklarını çözmeleri için on hatta belki yirmi yıl gerekli olabilir; radyo ve televizyon haber yapıcılığında uzmanlaşmanın birkaç onyıllı sürmesi gibi.¹³²

3.3.4.Etkileşimli Derin Bilgilendirme

İnternet, hem büyük bilgi kaynaklarının kapısını açarak, hem bireylerarası ve hem de kitle iletişimini kapsayan yazılı, görsel ve işitsel biçimlerde toplumun ve dünyanın bütün canlılığını siber uzaya taşımaktadır. Bireyler, sanki toplumsal alanda etkinlik gösteriyor gibi her alanda düşünce ve bilgisini paylaşabilmektedir.

Medyanın ve özellikle televizyonun insanları saatlerce oturur durumda ekran karşısında tutması izleyiciyi edilgin duruma düşürmektedir. Mutlak bir egemenlik kuran “kitle kültürü”nün, medyanın günümüz toplumlarında yayılmasına aracılık ettiği, sığ ideolojik doğasından dolayı toplumsal sorunlarla ilgili gerçek eleştiriler dile getirmek gibi bir çabasının olmadığı, toplumda yanlış bilincin yerleşip yaygınlaşmasına yol açtığı; özgür düşünce, entelektüel merak ve eleştirel düşünceyi yok ettiği ve bu özellikleriyle muhalefet etme olanaklarını çeşitli yollarla sınırladığı, özellikle Frankfurt okulu kuramcılar tarafından dile getirilmiştir.¹³³

Geleneksel medyanın yaydığı bilginin “sığ” ve “eğlenceye dönük” yapısı karşısında internet, derin bilgiye ulaşmanın yeni aracı olmaktadır. Bu

¹³² Tom Murphy, *a.g.e.*, s.132.

¹³³ Arus YUMUL, “Hayatımız Eğlence”, Karizma Düşünce Dergisi, sayı 5, s.113

anlamda kütüphaneler ve veri tabanları derin bilgiye internet üzerinden ulaşmanın yeni adresleri durumundadır. Kütüphaneler, internet üzerinden hizmet veren ilk kurumlar arasına girmiştir. Daha önceleri ellerindeki kart kataloglarını elektronik ortamda sunan kütüphaneler, gittikçe artan bir oranda bilgisayarlaşmaya ve sayısal kütüphaneler olma yoluna gitmektedirler. Dünyanın pek çok büyük kütüphanesinde “sayısal kütüphane” projeleri yürütülmektedir. Bunlar arasında Kongre, Michigan, Stanford, Cornell, MIT ve Waterloo kütüphaneleri bulunmaktadır. Kütüphaneler katalogların yanı sıra kendi kurumlarında üretilen tez, teknik rapor gibi elektronik nesnelere, ‘copy right’ sorunu olmayan eski dokümanları da artık sunabilmektedirler.¹³⁴

¹³⁴ [www.ahgul@bilkent.edu.tr/internet'de Kutuphaneler.htm](http://www.ahgul@bilkent.edu.tr/internet'de_Kutuphaneler.htm)

Sonuç

İletişim olanakları ile toplumsal yapılanmalar arasındaki etkileşimli ilişki ele alındığında iletişim araçlarının yeteneklerinin, toplumsal yapılar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Geleneksel medya ve siyaset kurumları geleneksel demokrasilerin başat aktörleridir. Sürekli tartışılan ve yoğun eleştiri alan bu kurumların asıl sorunları “etkileşim-kıt” ve “iletim-temsil” yoğun olmalarıdır.

İnternetin araçsal yetenekleri, geleneksel devlet, sivil toplum ve geleneksel medyanın kronik sorunları için çözüm potansiyelleri sunmaktadır. Ancak internet bugünkü durumu ile sorunu çözümlenmeye yetmemektedir. Dünya ve Türkiye’de internetin yaygın olmayışı ve alt yapısal yetersizlik ve dengesizlikler çözümün önündeki en büyük engeller olarak görünmektedir. İnternet bağlantısı için kurulan hatların “asimetrik” oluşu; hatların gidiş-geliş yönlerine doğru farklı kapasitelerde olması, internetteki altyapısal dengesizliğin bir göstergesidir. İnternete bağlanmak için birçok ülkenin ABD'deki veri hatlarını kullanmaları, ABD'nin merkez olduğu dengesiz ve eşitliklessiz bir internet bağlantı yapılanmasını ortaya çıkarmaktadır. Devletlerin ve diğer sivil dinamiklerin bu tür sorunlara çözümler geliştirmeleri ve toplumsal inşaları bu yöne doğru yönlendirmeleri gerekmektedir. Bunun için gene internetin olanakları kullanılabilir.

İnternet konusunda bir başka sorun türü de denetim mekanizmalarının gereken düzeyde olmamasıdır. Bu yüzden internet üzerinde işlenen suçlara ve bir çok etik sorunlara tanık olunmaktadır. Bu ve anılan diğer sorunların çözümü, bir ya da birkaç devletin tekeline bırakılmadan Türkiye'nin de içinde bulunacağı “devletler arası-üstü” etkili bir mekanizma oluşturulması zorunluluğu kendini göstermektedir.

EK-1

MİLLİYET.COM.TR ADLI SİTENİN 2001 YILINDA GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ANKET SONUÇLARI¹³⁵

»» Milletvekili sayısının azaltılmasına taraftar mısınız?

Evet azaltılsın	31123	% 97
Hayır azaltılmasın	935	% 3

»» Cumhurbaşkanı Sezer`in milletvekili maaşlarını halk oylamasına sunması kararını destekliyor musunuz?

Evet	24183	% 89
Hayır	2841	% 11

»» ABD ve İngiltere`nin Afganistan`a karşı başlattığı askeri operasyonu destekliyor musunuz?

Evet	4836	% 27
Hayır	12916	% 73

»» Türkiye ABD`ye yönelik terörist eylemin sorumlularının cezalandırılmasında aktif rol almalı mı?

Aktif rol almalı	5870	% 18
Lojistik destek vermeli	8363	% 26
Hiç katılmamalı	18478	% 56

»» A Milli futbol takımını Dünya Kupası finallerine kim götürsün?

Şenol Güneş	14849	% 56
Fatih Terim	11661	% 44

»» Bayındırlık Bakanlığı`nda ortaya çıkan yolsuzluk soruşturması nedeniyle sizce Bakan Koray Aydın`ın istifa etmesi gerekir mi?

Evet gerekir	2941	% 88
Hayır gerekmez	84	% 3
Soruşturma sonuçlansın	303	% 9

¹³⁵ www.milliyet.com.tr adlı siteden ayrıntılı bilgi alınabilir.

»» Krizden çıkmak için memur sayısının azaltılması gerektiğine inanıyor musunuz?

Evet azaltılmalı 10184 % 42
Hayır gereksiz 4035 % 17
Tek başına yetersiz 10043 % 41

»» Üzeyir Garih cinayetinden af yarasını da sorumlu tutuyor musunuz?

Evet, sorumludur 3049 % 78
Hayır, ilgisi yok 877 % 22

»» ANAP Lideri Mesut Yılmaz ile Genelkurmay arasındaki "Ulusal Güvenlik" tartışmasında sizce kim haklı?

Mesut Yılmaz haklı 4312 % 41,46
Genelkurmay haklı 3319 % 31,91
İkisi de haksız 2769 % 26,63

»» Eski Refah Partililerin AIHM'e kendileri başvurdukları halde karar üzerine mahkemeyi suçlamaya hakları var mı?

Hayır 4040 % 67
Evet 1946 % 33

»» Mesut Yılmaz'ın Kemal Derviş'i ANAP'a davet edeceği öne sürülüyor. Sizce Derviş ANAP'a girmeli mi?

Hayır 4687 % 80,27
Evet 1152 % 19,73

»» Hükümetin ekonomik programı uyum içinde sonuna kadar uygulayabileceğine inanıyor musunuz?

Hayır 12450 % 69,04
Evet 5582 % 30,96

»» Sizce Cumhurbaşkanı Sezer IMF'ni de istediği Tütün Yasası'nı veto etmekte haklı mı?

Evet 8448 % 72,63
Hayır 3184 % 27,37

»» IMF'in Türkiye toplantısını ertelerken öne sürdüğü gerekçeleri haklı ve kabul edilir buluyor musunuz?

Evet 5009 % 58,01
Hayır 3626 % 41,99

»» Deniz Baykal kongrede CHP'nin yenilendiğini söyledi. Siz de CHP'nin yenilendiğine inanıyor musunuz?

Hayır 5376 % 85,31
Evet 926 % 14,69

»» Uşak'ta bir uzaylının tarlaya indiği iddiasını ciddiye alıyor musunuz?

Hayır 7173 % 65,54
Evet 3772 % 34,46

»» Tarkan erkek arkadaşlarıyla samimi durumda çekilmiş fotoğraflarının yayınlanmasını özel hayatına müdahale olarak görüyor. Sizce tartışılan fotoğrafların yayınlanması doğru mu?

Hayır 14416 % 68,73
Evet 6558 % 31,27

»» Anayasa Mahkemesi FP'nin kapatılması istemini kabul etti. Mahkemenin kararı içinize sindi mi?

Hayır 10096 % 55,05
Evet 8244 % 44,95

»» Sizce Fatih Terim, İtalya'da Milan'ın başında başarılı olabilecek mi?

Evet 6165 % 80,98
Hayır 1448 % 19,02

»» Sizce Sadettin Tantan'ın istifası ile ANAP yara aldı mı?

Evet 11134 % 92,25
Hayır 935 % 7,75

»» Sadettin Tantın'ın İçişleri Bakanlığı'ndan alınıp Gmrklerden Sorumlu Devlet Bakanı yapılmasını doğru buluyor musunuz?

Hayır 3196 % 94,00
Evet 204 % 6,00

»» Kemal Derviş'in Gaziantep ve Adana'ya gitmesi sizde siyasete hazırlandığı izlenimi uyandırdı mı?

Evet 6033 % 65,88
Hayır 3124 % 34,12

»» Sizce, kira artışını yüzde 10 ile sınırlayan Kira Yasa Tasarısı iptal edilmeli mi?

Hayır 3667 % 50,31
Evet 3622 % 49,69

»» Sizce, Hükümetin, IMF ve Dünya Bankası'ndan gelecek yeni dış kaynağı gerektiği gibi kullanacağına inanıyor musunuz?

Hayır 10754 % 80,46
Evet 2612 % 19,54

»» Sizce, Ekonomik kriz sonrasında yurtdışında yaşama planları yaptınız mı?

Evet 4111 % 65,50
Hayır 2165 % 34,50

»» Sizce, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cumhuriyet'in istifasından sonra hkmette bir revizyon gerekli mi?

Evet 14014 % 90,20
Hayır 1533 % 9,80

»» Sizce, DSP kongresinde Sema Pişkinst'e yapılanları onaylıyor musunuz?

Hayır 10560 % 94,31
Evet 637 % 5,69

»» Sizce, Açıklanan ekonomik programın krizi aşmamızda yeterli olacağına inanıyor musunuz?

Hayır 8626 % 65,18
Evet 4609 % 34,82

»» Sizce, Esnafın tepkisini dile getirmek için sokak eylemlerine başvurmasını doğru buluyor musunuz?

Yetersiz 12807 % 73,94
Yeterli 4514 % 26,06

»» Sizce, Ülkemiz bunalımlı bir dönemden geçiyor. Sizce, ekonomik krizle mücadelede hükümetin gösterdiği performans yeterli mi?

Yetersiz 12573 % 94,14
Yeterli 782 % 5,86

»» Sizce, Sizce Kemal Derviş'in çıkmasını istediği yasalar 15 Nisan'a kadar meclisten geçecek mi?

Yetişmez 7325 % 69,14
Geçer 3269 % 30,86

»» Sizce, Sizce meclis itibarını korumak için Mustafa Bayram'dan sonra diğer dokunulmazlık dosyalarını da ele almalı mı?

Evet 6721 % 96,21
Hayır 265 % 3,79

»» Sizce, Kemal Derviş'in istediği toplumsal destek ve fedakarlığa gönüllü katkıda bulunmaya hazır mısınız?

Evet 9760 % 49,53
Hayır 9944 % 50,47

»» Sizce, Ekonomiye kaynak yaratmak için bedelli askerlik çıkartılmalı mı?

Evet 10867 % 66,27
Hayır 5531 % 33,73

»» Sizce, Sizce Faruk Süren'in iddia ettiği gibi G.Saray'a karşı bir kutsal ittifak var mı?

Evet 724 % 39,54
Hayır 1107 % 60,46

»» Sizce, Sizce Beşiktaş teknik direktörlüğüne getirilen Daum'a çalışma izni verilmeli mi?

Evet 2616 % 51,84
Hayır 2430 % 48,16

»» Sizce, Sizce bankacılık sistemine çeki düzen vermek için tüm devlet bankaları özelleştirilmeli mi?

Evet 2287 % 73,30
Hayır 833 % 26,70

»» Sizce, Kemal Derviş'in Devlet Bakanlığı'na getirilmesiyle içinde bulunduğumuz ekonomik krizin üstesinden geleceğimize olan inancınız arttı mı?

Evet 6462 % 50,69
Hayır 6285 % 49,31

»» Sizce, Yaşadığımız son ekonomik krizde kabinedeki bazı bakanların da sorumluluğu var mı?

Evet 14182 % 96,67
Hayır 488 % 03,33

»» Sizce, Sizce, Nazım Hikmet'e Türk vatandaşlığı iade edilmeli mi?

Evet 10511 % 48.55
Hayır 11138 % 51.45

»» Sizce, Alparslan Türkeş'in İngiltere'de ortaya çıkan gizli serveti ile ilgili kamu soruşturması açılmalı mı?

Evet 5239 % 85.13
Hayır 915 % 14.87

»» Hükümetin Nakşibendi Şeyhi Esat Coşan ve damadının Süleymaniye Camii'ne gömülmesi için izin vermesini doğru buluyor musunuz?

Evet 2624 % 37.18
Hayır 4433 % 62.82

»» Sizce Fazilet Partisi'ne mutlaka ceza verilecekse bu ceza kapatma mı yoksa ihtar mı olmalı?

Kapatma 4049 % 50.41
İhtar 3983 % 49.59

»» DYP'li milletvekilinin ölümü ile sonuçlanan kavga sizin siyasetçilere karşı duygularınızı olumsuz etkiledi mi?

Evet 3829 % 85.16
İhtar 667 % 14.84

»» Yargıtay eski Başsavcısı Vural Savaş'ın suçlamaları sizce bir hukuk adamına yakıştı mı?

Evet 1440 % 18.25
Hayır 6449 % 81.75

»» Anayasa Mahkemesi'nin, "parti kapatmanın zorlaştırılmasına" karşı tutumunu destekliyor musunuz?

Evet 1994 % 48.75
Hayır 2096 % 51.25

»» Yolsuzlukla mücadele için yapılan operasyonların dürüst işadamlarını ürkütüp işleri durdurduğu iddiasını gerçekçi buluyor musunuz?

Evet 409 % 11.74
Hayır 3075 % 88.26

»» Sizce Fatih Terim Fiorentina'dan ayrılmakla doğru bir karar mı verdi?

Evet 945 % 62.13
Hayır 576 % 37.87

»» Sizce, siyasi demeç veren askerler cezalandırılmalı mı?

Evet 5142 % 63.95
Hayır 2899 % 36.05

»» 2001 yılının Türkiye için iyi geçeceği umudunu taşıyor musunuz?

Evet 2176 % 31.85
Hayır 4657 % 68.15

»» Sokaklarda artan maganda şiddeti sizi de ürkütüyor mu?

Evet 3929 % 89.91
Hayır 441 % 10.09

»» Cezaevlerindeki ölüm oruçlarını sona erdirmek için yapılan operasyonu destekliyor musunuz?

Evet 13124 % 47.99
Hayır 14225 % 52.01

»» Hükümetin af yasasını Cumhurbaşkanı'nın vetosuna rağmen TBMM'den geçirip yürürlüğe koymasını doğru buluyor musunuz?

Evet 653 % 7.86
Hayır 7660 % 92.14

»» Polislerin eylem yapmasını doğru buluyor musunuz?

Evet 3924 % 41.76
Hayır 5472 % 58.24

»» Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, sizce af tasarısını veto etmekte haklı mı?

Evet 4167 % 96.84
Hayır 136 % 3.16

»» Meclisten geçen af yasasını onaylıyor musunuz?

Evet 461 % 5.95
Hayır 7293 % 94.05

»» Süleyman Demirel'in de içinde bulunduğu Uluslararası Araştırma Komisyonu'nun Ortadoğu'da barışa katkıda bulunacağına inanıyor musunuz?

Evet 151 % 21.57
Hayır 549 % 78.43

»» Hükümetin gündemindeki af yasası ya da ceza indirimi çalışmalarından hangisi size daha adil geliyor?

Af yasası 123 % 9.94
Ceza indirimi 117 % 9.45
Affa karşıyım 998 % 80.61

»» Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı yaklaşımını samimi buluyor musunuz?

Evet 81 % 16.40
Hayır 413 % 83.60

»» Mesih olduğunu iddi eden Hasan Mezarıcı sizce rol mü yapıyor yoksa sağlık sorunu mu yaşıyor?

Rol yapıyor 4285 % 51.27
Hasta 4073 % 48.73

»» Bankalar operasyonunda siyasi sorumluların ortaya çıkarılıp hesap sorulacağına inanıyor musunuz?

Evet 791 % 8.99
Hayır 8004 % 91.01

»» Devlet iflas eden işadamlarının borçlarını ödesin mi?

Evet 51 % 4.64
Hayır 1047 % 95.36

»» ABD'de yasaklanan ilaçların, Türkiye'de satılmasını doğru buluyor musunuz?

Evet 777 % 11.72
Hayır 5855 % 88.28

»» MHP'nin bugünkü kadroları ile merkez sağda yer alabileceğine inanıyor musunuz?

Evet 2965 % 28.14
Hayır 7572 % 71.86

»» Seçimlerde yaşanan fiyasko ABD'nin demokrasinin kalesi imajını sarstı mı?

Evet 2635 % 56.65
Hayır 2016 % 43.35

»» Cezaevlerinin yönetimi Adalet Bakanlığı'ndan alınıp İçişleri Bakanlığı'na devredilsin mi?

Evet 5172 % 74.13
Hayır 1805 % 25.87

»» Fazilet Partisi'nde yenilikçi ve gelenekçi gruplardan hangisinin başarılı olmasını istersiniz?

Yenilikçi 5274 % 90.43
Gelenekçi 558 % 9.57

»» Af yasasının çıkartılmasına taraftar mısınız?

Evet 2579 % 23.59
Hayır 8354 % 76.41

»» Zekeriya Temizel'in bankalara el koyma operasyonunu destekliyor musunuz?

Evet 8462 % 90.06
Hayır 934 % 9.94

»» Sayımda yöneltilen soruların sağlıklı bir istatistik için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet 474 % 10.77
Hayır 3928 % 89.23

»» Türk Yunan ilişkilerindeki yumuşamanın kalıcı olacağına inanıyor musunuz?

Evet 990 % 23.08
Hayır 3300 % 76.92

»» Sözde Ermeni Yasa Tasarısının onaylanması halinde Türkiye sert tedbirler almalı mı?

Evet 7676 % 80.02
Hayır 1917 % 19.98

»» Türkiye Orta Doğu'da çatışmaya doğru giden Filistin İsrail krizinde taraf olmalı mı?

Evet 9385 % 51.86
Hayır 8713 % 48.14

EK-2

İNTERNETTE TÜRKÇE YAYIN YAPAN VE MEDYA SINIFLAMASINA GİREN 823 SİTE BULUNMUŞTUR. BURADA, ÖRNEK OLUŞTURMASI AÇISINDAN 120 SİTE VERİLMEKTEDİR.¹³⁶

1)Kolej Fm (Medya/Radyo Kanallari)

Kolej Fm'in yayın akisi, programcileri ve irtibat numaralari sitede yer alan bölümler.

<http://www.kolejfm.com.tr>

2)Demokrat Aliğa(Medya/Gazete - Dergi)

Aliğa ile ilgili haberlere bu siteden ulaşabilirsiniz.

<http://www.demokrat-aliğa.8m.com>

3)Beşiktaş Gazetesi

(Medya/Gazete - Dergi)

Besiktas Gazetesi'ni bu adrese girerek internetten takip edebilirsiniz.

<http://www.besiktasgazetesi.com/>

4)40 Derece (Medya/Gazete - Dergi)

Her ay güncellenen içeriği ve cazibe, para, spor, internet, sinema, oyun, kitap ve daha birçok bölümüyle göz atabileceğiniz bir adres.

<http://www.40derece.com>

5)Gazetek Ajans (Medya/Ajans)

Gazetek Ajans adli haber ajansina ait olan sayfada spor, kültür-sanat ve politika haberleri ile güncel olaylar üzerine yorum yazilari yer aliyor.

<http://zetek.cjb.net>

6)Nur Mektubu - Elektronik Dergi (Medya/Gazete - Dergi)

Nur Mektubu internet üzerinden yayın yapan bir dergidir.

<http://www.nur.org/nurmektubu/index.htm>

7)Zafer İlim Araştırma Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)

Dergi yayınlarini online okuyabilirsiniz

<http://www.zafer.com/>

8)Araf (Medya/Gazete - Dergi)

Araf degisini online olarak okuyabilirsiniz.

<http://www.araf.net/>

¹³⁶ <http://www.netbul.com>

- 9)Kıbrıs Gazetesi (Medya/Gazete - Dergi)
Kıbrıs gazetesi ve yayinlari hakkında bilgi alabilirsiniz.
<http://www.kibrisgazetesi.com/>
- 10)Zaman Bulgaristan(Medya/Gazete - Dergi)
Gazete ve yayinlari hakkında bilgiler yer almaktadır.
<http://www.zaman-bg.com/>
- 11)Schleswig-Holstein Türk Toplumu (Medya/Gazete - Dergi)
Schleswig-Holstein Türk Toplumu'nun yayın organi
<http://www.tgsh.de/>
- 12)Bizim Anadolu Gazetesi (Medya/Gazete - Dergi)
Bizim Anadolu Gazetesi ve yayinlari hakkında bilgi alabileceğiniz bir site.
<http://bizimanadolu.virtualave.net/>
- 13)Avustralya'daki Türkler (Medya/Gazete - Dergi)
Avustralya'daki Türkler gazetesi ve içeriğini inceleyebilirsiniz.
<http://agsaustralia.com/>
- 14)Son Uyarı Gazetesi (Medya/Gazete - Dergi)
Gazete ve yayinlari hakkında bilgi alabileceğiniz bir site.
http://www.aitco.com/sonuyari/public_html/index.html
- 15)Selam Gazetesi (Medya/Gazete - Dergi)
Selam Gazetesi ve yayinlari hakkında bilgi alabilirsiniz.
<http://selamonline.cjb.net/>
- 16)Yeni Asya Gazetesi (Medya/Gazete - Dergi)
Yeni Asya Gazetesi'ni internet üzerinden online okuyabilirsiniz.
<http://www.yeniasya.org.tr/>
- 17)Denge Gazetesi (Medya/Gazete - Dergi)
Görme özürlülerin çıkardığı bir gazetenin sitesi.
<http://www.denge.com>
- 18)Haber Trabzon (Medya/Gazete - Dergi)
Trabzon haberlerini takip edebileceğiniz bir derginin sitesi.
<http://habertrabzon.8m.net>
- 19)Kongre Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Aylık toplantı ve fuar haberleri dergisi olan kongre dergisinin tanıtımının yapıldığı bir site.
<http://kongredergisi.com>
- 20)Cine-Tarım Dergisi(Medya/Gazete - Dergi)
Cine-Tarım adlı derginin web sitesi.
<http://www.cine-tarim.com.tr/>

21)Antimedya (Medya/Gazete - Dergi)

Haftalik olarak yayinlana Antimedya adli derginin web sitesi.

<http://www.medyatext.com/antimedya/>

22)Denk Ajans (Medya/Ajans)

Kültür, sanat ilanlarinda rakipsiz, uzman tek ajansi Denk Ajans'ın faaliyetlerini içeren bir site.

<http://www.denk.com.tr/>

23)Kon Tv (Medya/Televizyon)

İç anadolu bölgesinde yayın yapan bir televizyon kanali olan kon tv'nin sitesi.

<http://www.kontv.tv>

24)Yeni Türkiye Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)

Yeni Türkiye dergisi ile ilgili bilgileri içeren tanitim sitesi.

<http://www.yeniturkiye-dergisi.com.tr/>

25)New Media Ajansı (Medya/Ajans)

Yeni Medya alanında Türkiye'nin önde gelen reklam verenlerine ve reklam ajanslarına iletisim çözümleri sunan bir firmanın sitesi.

<http://www.young.com.tr/>

26)Tv Dizileri (Medya/Televizyon)

Yılan hikayesi, ikinci bahar ve deli yürek ile ilgili bilgi ve fotoğrafların bulunduğu bir site.

<http://www.tvdizileri.cjb.net>

27)Turk Mlae (Medya/Gazete - Dergi)

Fikralar, röportajlar, fotoğraflar, haber, chat ve geyik bölümlerinin bulunduğu bir e-zine.

<http://www.turkmae.com/>

28)Hr Dergi (Medya/Gazete - Dergi)

İnsan kaynakları ve yönetimi ile ilgili türkiye'de yayınlanan bir derginin sitesi.

<http://www.hrdergi.com>

29)Şehzadeler Homepage (Medya/Gazete - Dergi)

Kültür - Edebiyât, Mîzâh ve Programlama. Efekt MP3'leri ve 800 x 600 wallpaperlar. Sâdece nette yayınlanır.

<http://www.sehzadeler.cjb.net/>

30)Şehir ve Başkan Online(Medya/Gazete - Dergi)

Türkiye'nin tek yerel yönetim dergisi.Belediye başkanlarının hizmetlerini anlatır, kentlerin tanitimini yapar.

<http://sehirvebakan.com/>

31)Kapadokya'nın Genç Sesi (Medya/Radyo Kanallari)
Programlar, mp3'ler, bulmacalar, fıkralar, haberler ve cep telefonu melodilerinin bulunduğu bir site.
<http://www.urgupkralfm.com>

32)Yapı Radyo (Medya/Radyo Kanallari)
Kesintisiz müzik yayını yapan radyo kanalının sitesi.
<http://www.yapiradyo.com.tr/>

33)Yankı (Medya/Gazete - Dergi)
Siyasi ve aktüel dergi ile ilgili bilgileri içeren bir site.
<http://www.yanki.com.tr>

34)Voyager Türkiye (Medya/Gazete - Dergi)
Aktüel, sanatsal etkinlikler, gezi, alışveriş, show basın içerikli bir site.
<http://www.voyager.com.tr>

35)Bir Numara Online (Medya/Gazete - Dergi)
Aktüel, haber, sinema, eğlence, reklam, söyleşi içerikli bir site.
<http://www.vizyondergisi.com.tr/>

36)Vizyon Ajans (Medya/Ajans)
Profesyonel manken ve fotomodel kadroları ile faaliyet gösteren bir ajansın sitesi.
<http://www.vizyonajans.com.tr>

37)VizonShow (Medya/Medya Dedikoduları)
Türkiye'nin 1 numaralı moda gösterisi olarak kabul edilen Vizon Show, arşivine internet üzerinden ulaşabileceğiniz bir site.
<http://www.vizonshow.com.tr>

38)Vivaldi Radio (Medya/Radyo Kanallari)
Akdeniz bölgesinin yabancı müzik kanalına ait bir site.
<http://www.vivaldi.com.tr>

39)Hokkabaz (Medya/Gazete - Dergi)
Hokkabaz her hafta sizler için özel bir takım tarafından seçilmiş siteleri posta kutunuza ücretsiz gönderen bir site.
<http://www.hokkabaz.com/>

40)Gazeteler (Medya/Gazete - Dergi)
Türk yabancı gazete, haber, dergi, medya linkleri, Turkish Media hepsi bu sayfada.
<http://www.gazeteler.com/>

41)Turkinnet (Medya)

Bu sitede TV, radyo, gazete, dergi ve reklam/haber ajanslarının web sayfalarına ulaşabilirsiniz. Bunun yanında sanat dünyasının ünlülerinin adresleri de bu sitede...

<http://www.turkin.net/>

42)Haber Port (Medya/Gazete - Dergi)

Her konudaki sıcak haberlerin yanısıra, spor, hava durumu, otomobil, teknoloji

ve fenerbahçe köseleri bu sitede.

<http://haberport.8m.com>

43)Oral Ajans (Medya/Ajans)

Tüm gazetelere ilan alan ve aynı zamanda trafik müşavirliği hizmeti veren Oral

Ajans'ın sitesi.

<http://oralajans.8m.com>

44)Dünya Radyo (Medya/Radyo Kanalları)

Türkçe müzik yayını yapan radyonun sitesinde, yayın akisi bilgileri de yer almaktadır.

<http://www.dunya.com.tr/>

45)Dost Fm (Medya/Radyo Kanalları)

Dost Fm, Ankara ve çevresinde dini içerikli yayınlar yapmaktadır.

<http://www.dostfm.com>

46)Almanya'nın Sesi Radyosu (Medya/Radyo Kanalları)

Radyo ve yayınlarını takip edebilirsiniz.

<http://www.dwelle.de/turkish/Welcome.html>

47)Capital Radio (Medya/Radyo Kanalları)

Radyo ve yayınlarını takip edebilirsiniz.

<http://www.capitalradio.com.tr/main.html>

48)Hürriyetim (Medya/Gazete - Dergi)

Hürriyet gazetesinin sayfasında güncel haberler hakkında bilgi edinebilirsiniz.

<http://www.hurriyetim.com.tr>

49)Nitu Group Ajans (Medya/Ajans)

Mankenlik ajansı hakkında bilgiler veren bir site.

<http://www.manken.s5.com/>

50)Bilim ve Ütopya(Medya/Gazete - Dergi)

Bilim ve Ütopya adlı bilim teknik dergisinin içeriğindeki yazılar ve etkinlik haberlerinden oluşan bir site.

<http://www.bilimutopya.com.tr/>

51)İzci Gazetesi (Medya/Gazete - Dergi)

Bir çok skandal haberlere imza atan tek ve tarafsiz sanal gazete izcinin sitesi.
<http://www.hedef24.com/izci>

52)Bunebu (Medya/Gazete - Dergi)
Yerel ve ulusal tüm gazeteler hakkında bilgi alabileceğiniz bir site.
<http://www.bunebu.com/gazeteler/index.htm>

53)Anka Reklam (Medya/Ajans)
Şirket tanıtımı ve hizmetleri ile ilgili bilgiler içeren bir site.
<http://www.ankareklam.com.tr>

54)Basın Haber Ajansı (Medya/Ajans)
Basın Haber Ajansı'nın ve verdiği hizmetlerin tanıtımını içeren bir site.
<http://www.bha.com.tr/>

55)Best Fm(Medya/Radyo Kanalları)
Best Fm radyo istasyonunun yayın akışı, yayın ağı, çalışanları, programları hakkında bilgiler ve chat odası içeren bir site.
<http://www.bestfm.com.tr/>

56)Omega (Medya/Gazete - Dergi)
İçerisinde şiir, öykü, deneme ve metafizik düşünce bölümleri bulunan bir dergi.
<http://www.omegama.org/>

57)Yaşayan Bursa Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Aylık olarak güncellenen haber ve aktüalite dergisi.
<http://www.yasayanbursa.com/>

58)Zaman Olurki (Medya/Gazete - Dergi)
Ziyaretçilerin anılarının yer aldığı sitede ayrıca ilginç alıntı haberlere yer veriliyor.
<http://benimdergim.com/>

59)Haber Türk (Medya/Gazete - Dergi)
Güncel haberlere yer veren bir haber portalı.
<http://www.haberturk.com/>

60)Medya center (Medya)
Tüm Türkiye ve dünya medyası, gazete, dergi, tv, radyo, haber ajansı, kitabevi, başvuru kaynakları sitesi.
<http://www.basin-yayin.f2s.com>

61)Alpine (Medya/Televizyon)
Mtv'ye online mail atıp istediğiniz şarkiyi dinleyecek, ünlülerin cep numaralarını bulabilecek, istediğiniz programın crackini bulup çalıştırabileceğiniz bir site.
<http://alpine.cjb.net>

62)Turkish media (Medya/Televizyon)

Türk medyası, canlı tv, radyo, gazeteler, dergiler, haber kaynakları içeren bir site.

<http://www4.ncsu.edu/~bkoc/news.html>

63)Araba Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)

Araba dünyasında olan gelişme ve haberleri online inceleyebilirsiniz.

<http://www.arabadergisi.com/>

64)Turkey News Center (Medya)

Türkiye ve Türk Cumhuriyetlerindeki yayın kuruluşlarının linkelerinin bulunduğu

bir site.

<http://www.turkeynews.net/>

65)Yeni Uşak Gazetesi (Medya/Gazete - Dergi)

Uşak ile ilgili haberler, yorumlar, röportajlar, spor ve usaklıları ilgilendiren konularda linklerin bulunduğu sanal gazetenin sitesi.

<http://www.yeniusak.com>

66)Ultra Kablolu Tv(Medya/Televizyon)

Ultra kablolu tv ile ilgili bilgileri içeren bir site.

<http://www.ultratv.com.tr/>

67)Türk Kavalye Ajansı (Medya/Ajans)

Bayanların herhangi bir aktivitesinde kavalye ihtiyaçlarını karşılayan servisleri sunan bir kavalye hizmet ajansinin sitesi.

<http://www.turkkavalyeajansi.cjb.net>

68)Beks (Medya/Gazete - Dergi)

Amatörce hazırlanmış Beks dergisinin içeriğindeki tarihi hikayeler, sanatsal resimler ve yazılardan oluşan bir site.

<http://www.beks.i-p.com>

69)Alevilerin Sesi Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)

Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu merkezi yayın organı olan derginin sitesinde, eski bir sayı, irtibat ve abonelik bilgileri yer alıyor.

<http://www.alevi.com/>

70)Türkiye Medya Portalı (Medya/Medya Dedikoduları)

Medya, haber, spor, yaşam, sinema, müzik, kitap ve magazin içerikli bir site.

<http://www.turkport.com/>

71)Gazete Gölcük (Medya/Gazete - Dergi)

Gölcük'ten günlük haberler, spor sayfası, yazarların günlük makalelerini içeren

bir site.

<http://www.gazetegolcuk.com>

72)Genç Dergi (Medya/Gazete - Dergi)

Derginin son sayılarının tanıtıldığı, bilgisayar, internet hakkında bilgiler içeren bir site.

<http://www.gencdergi.cjb.net>

73)Meltem Tv (Medya/Televizyon)

Meltem tv kanalı yayınları hakkında bilgi veren bir site.

<http://www.meltem.tv>

74)Alem Online (Medya/Gazete - Dergi)

Alem dergisinin online olarak hizmet verdiği bir site.

<http://www.alem.com.tr>

75)İba Yayıncılık (Medya/Gazete - Dergi)

İba inşaat haber dergisi, bütün resmi gazete ihale ilanları, sonuçları, fiyat listeleri, müteahhlik karne hizmetlerinin bulunduğu bir derginin sitesi.

<http://www.ibayayincilik.com.tr>

76)Telepati (Medya/Gazete - Dergi)

Telekomünikasyon aylık iletişim dergisi ile ilgili bilgileri içeren bir site.

<http://www.telepati.com.tr/>

77)1919 Dergi (Medya/Gazete - Dergi)

Atatürk'ün çeşitli konularda yorum ve görüşlerini içeren derginin sitesi.

<http://1919dergi.sitemynet.com>

78)Yanetki (Medya/Gazete - Dergi)

Güncel olaylar ve edebiyat konularında makale ve söyleşiler içeren derginin sitesi.

<http://yanetki.8m.com>

79)Ntv-ms-nbc(Medya/Televizyon)

Haber portalı olarak Türkiye'de yer eden site.

<http://www.ntvmsnbc.com.tr>

80)Aksiyon Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)

Aksiyon Dergisi'nin online olarak hizmet verdiği bir site.

<http://www.aksiyon.com.tr>

81)Tgrt (Medya/Televizyon)

Günlük haberleri bu sitede bulabilirsiniz. İsterseniz arşivleri inceleyebilirsiniz...

<http://www.tgrt.com/>

82)Teba Türk Ekonomik Basın Ajansı (Medya/Ajans)

Türkiye iş piyasası için habercilikte öncü kaynaklara ve ilgilendığınız tüm önemli konulara ulaşabileceğiniz bir basın ajansinin sitesi.

<http://www.tebahaber.com.tr>

83)Uydu Yayın (Medya/Televizyon)
Uydu tv ve radyo yayinlari hakkında bilgiler alabilirsiniz.
<http://www.uydu.tvheaven.com/>

84)Kanal E Online (Medya/Televizyon)
Kanal E Tv kanalinin web sitesi.
<http://www.kanale.com.tr>

85)Gazeteler ve Yazarlar (Medya/Gazete - Dergi)
Çesitli gazetelerin yazarlarinin yazilarini içeren bir site.
<http://sirkeci.cjb.net>

86)Üniversitelilerin Fikir Meydanı (Medya/Gazete - Dergi)
Anafor adli Istanbul Üniversitesi gençlerin çıkardigi bir internet fikir gazetesi.
<http://www.geocities.com/anafor2001>

87)Türk Rehber (Medya/Ajans)
Gazeteler, tvler, radyolar, dergiler, Imkb, bedava sms, chat kanallari, hava durumu, eglençe merkezleri, Istanbul şehir rehberi ve internette aradiginiz herseyi bulabileceginiz bir site.
<http://turkwebguide.homestead.com>

88)Arca Haber Ajansı (Medya/Ajans)
Spor, atletizm, futbol, hentbol, voleybol, karting, ralli, basketbol, ekonomi, tenis, masa tenisi, darts, golf, kültür ve sanat konularinin bulunduğu bir site.
<http://www.arcaajans.com>

89)Vahdet Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceginiz sitede, güncel yayınlarini da okuma olanaginiz mevcuttur.
<http://www.vahdet.com.tr/>

90)Umran Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceginiz sitede, güncel yayınlarini da okuma olanaginiz mevcuttur.
<http://umran.org.com/>

91)Ribat Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceginiz sitede, güncel yayınlarini da okuma olanaginiz mevcuttur.
<http://www.ribat.com.tr/>

92)Nükte Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceginiz sitede, güncel yayınlarini da okuma olanaginiz mevcuttur.
<http://www.nukte.de/>

93)Mesaj Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma
olanığınız mevcuttur.
<http://www.mgtmesaj.cjb.net/>

94)Kırkikindi Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma
olanığınız mevcuttur.
<http://www.kirkikindi.com/>

95)İtiraz Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma
olanığınız mevcuttur.
<http://itiraz.virtualave.net/>

96)İlkadım Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma
olanığınız mevcuttur.
<http://www.ilkadimdergisi.com/>

97)İktibas Dergisi(Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma
olanığınız mevcuttur.
<http://www.iktibas-dergisi.com>

98)Hilafet Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma
olanığınız mevcuttur.
<http://www.hilafet.com/>

99)Evrensel Mesaj Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma
olanığınız mevcuttur.
<http://members.tripod.com/~mesaj>

100)Eğitim Bilim Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma
olanığınız mevcuttur.
<http://www.egitimbilimdergisi.com.tr/>

101)Divit Edebiyat Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma
olanığınız mevcuttur.
<http://www.geocities.com/kerbela/>

102)Birikim-Karizma Kültür Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma
olanığınız mevcuttur.
<http://karizma.virtualave.net/>

103)Anadolu Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma olanığınız mevcuttur.
<http://www.wakeup.org/anadolu/>

103)Altınoluk Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma olanığınız mevcuttur.
<http://www.altinoluk.com>

104)Akademi Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)
Dergi hakkında bilgi alabileceğiniz sitede, güncel yayınlarını da okuma olanığınız mevcuttur.
<http://www.akademi.nl>

105)Yeni Konya(Medya/Gazete - Dergi)
Konya hakkında yayınlanan bir internet gazetesinin sitesi.
<http://www.ennet.com.tr/>

106)Kuwait Radio(Medya/Radyo Kanalları)
Arafça yayın yapan radyo ve yayınları hakkında bilgiler alabilirsiniz.
<http://www.radiokuwait.org>

107)Özel Fm (Medya/Radyo Kanalları)
Özel Fm ve yayınları hakkında bilgiler alabilirsiniz.
<http://www.ozelfm.com>

108)Dost Fm (Medya/Radyo Kanalları)
Dost Fm ve yayınları hakkında bilgiler alabilirsiniz.
<http://www.nur.org/dostfm>

109)Burç Fm (Medya/Radyo Kanalları)
Burç Fm ve yayınları hakkında bilgiler alabilirsiniz.
<http://www.burcfm.com.tr>

110)Tgrt Fm (Medya/Radyo Kanalları)
TGRT Fm ve yayınları hakkında bilgiler alabilirsiniz.
<http://www.tgrt-fm.com.tr/>

111)Gerçek Gazetesi(Medya/Gazete - Dergi)
Aylık Sosyalist gazete ve politik yazılar içeren bir site.
<http://www.geocities.com/gercekgazete>

112)Görüntü Gazetesi (Medya/Gazete - Dergi)
Fotografçılık üzerine yayınlar içeren Görüntü Gazetesi'nin şimdiye kadar yayınlanan sayılarının içerisindeki fotoğraf ve yazılardan oluşan bir site.
<http://www.afsad.org.tr/goruntu>

113)Öykü Evi

(Medya/Gazete - Dergi)

Öykü Evi Edebiyat Dergisi'nin içerigindeki öyküler, seçilmiş öykü yazarlarının hayati, öykü kitaplarının tanitimi ve edebiyatla ilgili linkler içeren bir site.

<http://oykuevi.webjump.com>

114)Elektronik Resmi Gazete (Medya/Gazete - Dergi)

Resmi Gazete'nin içeriğini internete taşıyan bir web sitesi.

<http://www.resmigazete.com>

115)Medya Portalı(Medya)

Bu siteden canlı program sunan sesli yayın kurumlarına, gazete ve dergilere ulaşabilirsiniz.

<http://www.tvradyo.org>

116)Ulucan Online(Medya)

Çeşitli medya kuruluşlarının web sitelerine linkler içeren bir sayfa.

<http://www.geocities.com/uulucan2000>

118)Penguen Dergisi (Medya/Gazete - Dergi)

PENGUEN; Galatasaray Üniversitesi'nden bir grup öğrenci tarafından çıkarılan

bir dergidir.

<http://www.penguens.8k.com>

119)Develi Fm (Medya/Radyo Kanalları)

Kayseri'nin Develi ilçesinden yayın yapan Develi Fm bu sitede yayın yapmaktadır.

<http://www.develifm.8m.com>

120)Fotomaç (Medya/Gazete - Dergi)

Fotomaç spor gazetesi ile ilgili bilgileri içeren bir site.

<http://www.superfutbol.com.tr>

YARARLANILAN YAYINLAR

Aksiyon Dergisi, Haber, Nisan 2000.

Alakuş Meral, **Bilgi Toplumu**, Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.

Barrett Neil, **İnternet**, Çev. Mustafa Doğru, İstanbul: Damla Yayınevi, Şubat 2000.

Bauman Zygmunt, **Küreselleşme, Toplumsal Sonuçları**, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.

Bektaş Arsev, **Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi**, 2.b, İstanbul: Bağlam yayınları, Ekim 2000.

Bülbül A.Rıdvan, **Uluslararası İletişim**, 3.b., Konya: Damla Ofset, 2000.

Chomsky Noam, **Medya Gerçeği**, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: tümzamanlaryayıncılık, Ağustos 1993.

Cornford F.M., **Platon'un Bilgi Kuramı**, Çev. Ahmet Cevizci, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1989.

Diamond Larry ve Plattner Marc F., Çev. Türk Demokrasi Vakfı, **Demokrasinin Küresel Yükselişi**, Ankara: Yetkin Yayınları, 1995.

Erdoğan İrfan, **İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, Mayıs 1997.

Erdoğan Mustafa, **Anayasal Demokrasi**, Ankara: Siyasal Kitabevi, Ekim 1999.

ERKELLİ KIZIL Neşe, **İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto-Kontrol**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş, Eylül 1998.

Girgin Atilla, **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i**, İstanbul: Anka Basım, Ekim 2000.

Hançerlioğlu Orhan, **Felsefe Aksiklopedisi**, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1977.

Haz. Arthur Andersen Yönetim ve İnsan Kaynakları Danışmanlığı Ltd. Şti., **değişim.tr**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay. Kasım 2001.

<http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/index.htm>

<http://arsiv.hurriyetim.com.tr/tatilpazar/turk/eklhab/06ekl.htm>.

<http://calypso.ygm.itu.edu.tr/erdem/index.html>

<http://jcmc.huji.ac.il/vol4/issue1/index.html>

<http://kurul.ubak.gov.tr>

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com>
<http://www.edevlet.net/htm>
<http://www.internetdernegi.org/default.htm>
<http://www.internetvehukuk.org>
<http://www.isguc.org/index.html>
<http://www.itu.edu.tr/bid/bilgi/dokuman/tarihce.html>
<http://www.netbul.com>
<http://www.sosig.ac.uk/iriss/papers/proceed.html>
<http://www.sucdosyasi.gen.tr/index.html>
<http://www.superonline.com/hukuk/index.htm>
<http://www.unak.org.tr/index.html>
<http://www.unesco.org/courier/uk/connex2.htm>
[http://www.usatoday.com/Web-based elections.htm.](http://www.usatoday.com/Web-based%20elections.htm)
<http://www.webokul.com/internetnedir.htm>

Huisman Denis, **Sokrates İnternette**, Çev. Kerem Eksen, İstanbul: Güncel yayıncılık, Mart 2000.

ILGAZ Ceyda, **Küreselleşme ve 1980 sonrası Türk Toplumuna ve Basınına Yansıması**, İST: Doğan Ofset, Ağustos 2000.

İÇEL Kayıhan, **Kitle Haberleşme Hukuku**, 4.b., İST: Beta Basım Dağıtım A.Ş, Kasım 1998.

Kane John, **Medya ve Demokrasi**, 3.b.,Çev. Haluk Şahin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları,2000. Korkmaz Alemdar, **Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar**, İstanbul: AFA Yayıncılık A:Ş., 1999.

Karagöz Kerim, **Komplo ve Haber**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996)

Kılıç L.Doğan, "21. Yüzyılda Gazetecilik, Demokrasi ve Kültür; Yeni Koşullar ve Tehditler" Karizma Düşünce Dergisi, Sayı 5.

Lee Brian Chin Hin, "A New Trend in Communication Research and Education: Online Surveys" School of Communication Studies, Nanyang Technological University, Singapore.

Murphy Tom, **Web Kuralları**, Çev. İnci Berna Kalınyazgan, Ankara: MediaCat Yayınları, 2000.

Oskay Ünsal, **İletişimin ABC'si**, İstanbul: Der Yayınları, 1997.

Ozankaya Özer, **Toplumbilim Terimleri Sözlüğü** , Ankara: TDK Yayınları, 1980.

ÖKTEM Niyazi, "Medyada Sorumluluk", Karizma Düşünce Dergisi, Sayı 5.

Özçağlayan Mehmet, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim**, İstanbul: Alfa Yayınları, 1998.

Özgen Murat, **Gazetecinin Etik Kimliği**, İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1998.

Polat Nejla, "İnternetin Alışkanlıklarımız Üzerindeki Etkileri" Selçuk

Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, sayı 2, 2002, ss.13-21.

Postman Neil, **Televizyon:Öldüren Eğlence**, Çev.Osman Akınhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, Ocak 1994.

Ramonet Ignacio, **Medyanın Zorbalığı**, Çev. Aykut Derman, İstanbul: İletişim Yayınları, Temmuz 2000.

Sönmezoğlu Faruk, (Derleyen), **Değişen Dünya ve Türkiye**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, Mart 1996.

Tekinalp Şermin, "21.Yüzyıl: Televizyon ve Ultramodern Kölelik", Cumhuriyet Pazar Dergi, 6 Mart 1999.

Tekinalp Şermin, "Kitle İletişimine Giriş Ders Notları", (Teksir, Kocaeli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, 2001)

Tekinalp Şermin, **Elektronik Kitle İletim ve Değişim**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Mayıs 1990.

Tokgöz Oya, **Temel Gazetecilik**, Ankara: İmge Kitapevi, Ocak 1994.

Tourrain Alain, **Demokrasi Nedir**, Çev.Olcay Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

Tüfekçioğlu Hayati, **İletişim Sosyolojisine Başlangıç**, İstanbul: Der Yayınları, 1997.

www.turk-info_com, Türkiye İnternet Portalı.htm

[www.ahgul@edu.tr/Elektronik Ticaret ve Türkiye İnternetini Buyutmek.htm](http://www.ahgul@edu.tr/Elektronik_Ticaret_ve_Turkiye_Internetini_Buyutmek.htm)

www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/yazarlar.html

[www.anet.com.tr/Internet nedir?](http://www.anet.com.tr/Internet_nedir?)

www.arafiyen.net/arafiyen

www.bahadirakin@netscape.net

[www.bilgi@anet.com.tr/Internet nedir?](http://www.bilgi@anet.com.tr/Internet_nedir?)

www.bilkent.edu.tr/Internet, Demokrasi ve Turkiye.htm

www.bilten.metu.edu.tr/activities

[www.BT-NET.com.sayılarla bilişim/htm](http://www.BT-NET.com.sayılarla_bilişim/htm)

www.e-kolay.net.tr/haber/htm

www.hürriyetim.com.tr/haber.htm

www.JakopNielsen.useit.com

www.milliyet.com.tr

www.Perspektif.org.htm

[www.tuena.gov.tr/rapor/alt paket 2.html](http://www.tuena.gov.tr/rapor/alt_paket_2.html)

www.turk.internet.com

Yumul Arus, "Hayatımız Eğlence", Karizma Düşünce Dergisi, sayı 5.

ÖZGEÇMİŞ

28.03.1965 yılında Kadırlı'de doğdum. İlk ve orta öğrenim düzeyimi bu ilçede tamamladım. 1993-94 öğretim yılında Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi/Gazetecilik Bölümü'nden lisans derecesi aldım. Halen Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi/Gazetecilik Bölümü'nde Araştırma Görevlisi ve bu üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü/İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında tez düzeyinde öğrenciyim. "İnternet İletişimi ve Demokrasi Üzerindeki Etkileri" konulu tez çalışmamı Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne teslim etme aşamasındayım.

**TC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**